

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик

Навчання української мови в 2 класі

МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

**М. С. ВАШУЛЕНКО
С. Г. ДУБОВИК**

**НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В 2 КЛАСІ**

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ**

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2019

УДК 373.3.016:821.161.1*кл2](072)
В23

Рецензенти:

К. Я. Климова, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Кицько В. М., вчитель Ірпінської загальноосвітньої школи
І–ІІІ ступенів № 18, вчитель-методист

Вашуленко М. С.

В23 Навчання української мови в 2 класі: метод. посіб. /
М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. — К. : Видавничий дім
«Освіта», 2019. — 264 с. — (Учителю початкових класів.)

ISBN 978-966-983-078-4 (ел.).

У посібнику висвітлено методику роботи з другокласниками
щодо розвитку мовлення, формування графічних навичок письма,
елементів читацької самостійності, а також текстотворчі завдан-
ня. Навчально-методичний матеріал подано окремими розділами
за періодами оволодіння навчальним матеріалом.

Призначено для вчителів початкових класів, студентів педко-
леджів, педагогічних інститутів та університетів.

УДК 373.3.016:821.161.1*кл2](072)

Права авторів та видавничі права ВД «Освіта» захищені
Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993.

Друковане копіювання книги або її частини, будь-які інші контрафактні
видання тягнуть за собою відповідальність згідно зі ст. 44 п. 1.3 цього Закону.

ISBN 978-966-983-078-4 (ел.)

© Вашуленко М. С.,
Дубовик С. Г., 2019
© Видавничий дім «Освіта», 2019

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОБОТИ ЗА НОВИМ ПІДРУЧНИКОМ

«УКРАЇНСЬКА МОВА. 2 КЛАС»

(автори М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик,
К.: «Видавничий дім «Освіта», 2019 рік)

У новій типовій освітній програмі з мовно-літературної освітньої галузі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко, зазначено: «Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток дитячої особистості засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування ключових, комунікативної і читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей».

Особливістю навчального процесу на уроках української мови в 2 класі є перехід учнів від роботи за букварем та зошитами для письма до опанування української мови за окремим підручником. Відповідно до програми підручник розпочинається розділом «Звуки і букви», який є логічним продовженням опрацювання і засвоєння другокласниками фонетичної і графічної систем української мови, розпочатого в період навчання грамоти. Учитель має пам'ятати, що розділ «Звуки і букви» у початковому курсі української мови вивчається переважно в 1–3 класах, але головну роль для нього відводять у період навчання грамоти та в 2 класі, де особливу увагу варто звернути на звуковий і звуко-буквений аналізи слова.

Звуковий аналіз мовленого слова полягає в умінні послідовно і правильно відтворити в ньому всі звуки, визначити наголошений звук (склад) як сильніше вимовлюваний, поділити слово на склади і записати його або викласти з розрізної азбуки. Після цього з опорою на записане слово учні переходять до звуко-буквеного аналізу, називаючи в слові голосні й приголосні звуки. Звертаємо увагу вчителів на те, що учням дуже складно назвати в слові окремо голосні і приголосні звуки без опори на його графічний запис, тому до цього слід підводити їх поступово, розпочинаючи з односкладових слів на кшталт *рак, сад, ліс, лось* та двоскладових з обома відкритими складами — *мама, липа, мова, літо*.

Наступне зауваження полягає в тому, що зіставляти звуки і букви в словах потрібно не стільки в кількісному плані, скільки в якісному. Хоча інколи й доцільно пояснити учням невідповідність між кількістю звуків і букв у словах, які складаються з 3 — 6 звуків, але не більше. Наприклад: *сінь* (4 б., 3 зв.), *дзьоб* (5 б., 3 зв.), *лінія* (5 б., 5 зв.), *щиголь* (6 б., 6 зв.). Водночас все ж таки важливим є не простий підрахунок звуків і букв, а розкриття взаємозалежностей між ними. Учням буде цікаво з'ясувати, чому, наприклад, у слові *щиголь* кількість звуків і букв однакова. Але водночас акцентуємо, що кількісно-якісні співвідношення між звуковим і графічним складом у словах мають розкриватися виключно у процесі навчальної діяльності, виконання колективних вправ на уроці. Учитель не має зосереджуватись лише на них, добираючи завдання для контрольних робіт, оскільки ці вміння формуються у другокласників на пропедевтичному рівні, а остаточно закріплюватимуться у 5 класі під час опрацювання розділу «Фонетика і графіка». Такі вміння ґрунтуються насамперед на усвідомленні учнями співвідношень між звуковою і графічною системами української мови та їхніми особливостями у підсистемах голосних і приголосних звуків. Саме це вміння лежить в основі грамотного письма, у тому числі й письма за правилами, частину яких учні засвоюють уже в 2 класі: позначення м'якості приголосних звуків буквами *і, я, ю, є, ь*; позначення подовжених м'яких приголосних; уживання апострофа; позначення на письмі африкатів [дж, дз, дз']; позначення на письмі ненаголошених [е], [и] — найпростіші випадки, які перевіряються зміною форми слова.

Крім цього, слід узяти до уваги, що вміння учнів здійснювати звуковий аналіз слова, відтворювати на слух його звуковий ряд є також важливою основою формування в молодших школярів аудіативних умінь — слухати і розуміти сприйняту інформацію. Тому ці вміння

треба продовжувати розвивати у другокласників під час опрацювання усіх наступних розділів програми з української мови.

Окремо слід зупинитися на формуванні у другокласників суто графічних навичок письма. На початку навчального року учитель продовжує роботу над закріпленням, а в деяких випадках і відновленням графічних навичок, набутих у першому класі. Тому в I семестрі близько половини уроку слід відводити для усних вправ і стільки само часу — на графічні вправи. Як і в 1 класі, у середині уроку, коли працездатність учнів починає помітно знижуватися, рекомендується відводити до 5 хв для динамічної паузи з виконанням фізичних вправ, поєднаних із різноманітними дидактичними іграми мовленнєвого характеру. Поступово в учнів відновлюється і закріплюється вміння писати малі й великі букви українського алфавіту. Учитель планує цю роботу з урахуванням графічної підготовки та можливостей учнів конкретного класу. Додаткові графічні вправи в цей період навчання полягають у списуванні з дошки (таблиці) слів і складів, речень, невеличких зв'язних висловлювань, поданих для зразка рукописним або друкарським шрифтом. Ці вправи доцільно застосовувати з елементами диктанту — зорового, зорово-слухового, попереджувального, коментованого письма та письма з пам'яті.

У I семестрі учні продовжують писати в зошиті у дві лінії з контрольними похилими. У II семестрі краще підготовлені учні поступово переходять на письмо в одну лінію, спонукаючи до цього решту учнів. Увесь клас має перейти на письмо в зошитах в одну лінію у 3 класі. На кожному уроці вчитель принагідно звертає увагу учнів на конфігурацію тієї чи іншої букви в таблиці «Пиши красиво і правильно», яка має бути в кожному класі.

Чимало уваги в новій програмі й відповідно в підручнику приділено найважливішим правилам переносу слів із рядка в рядок, з якими вони суто практично, зі слів учителя ознайомилися у процесі навчання грамоти. Слід мати на увазі, що правила переносу учні будуть продовжувати опрацьовувати і в 3 класі у процесі вивчення будови слова, тобто ці знання вони будуть накопичувати поступово, тому суворих вимог на допущені помилки в цьому ставити не потрібно. Головною вимогою в 2 класі є недопустимість розриву під час переносу слова сполучення приголосного з голосним (*ласт-івка*). Але на кожному уроці слід спонукати учнів до міркування, консультування з учителем, з батьками, товаришами по класу з приводу сумнівних ситуацій щодо поділу слів для переносу, які трапляються наприкінці рядка, учень завжди має дбати про культуру письма. Тому написання слова за межами поля чи кінця робочого рядка свідчить про неувагу учня до правила переносу слова, яке опрацьовано за програмою, небажанням з'ясувати спосіб його поділу і й у такий спосіб знижує культуру письма в робочому зошиті.

Хочемо підкреслити, що новий підручник орієнтує вчителя й учнів на застосування міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків у навчанні мови: паралельно з відомостями, які стосуються фонетики і графіки, учням пропонуються для виконання завдання дослідницького характеру, наприклад:

Розв'яжи і запам'ятай:

$$10 + ? = 11 \text{ (одинáдцять)}$$

$$10 + ? = 14 \text{ (чотирна́дцять)}$$

Поміркуй і скажи, від якого слова походить слово **уклі́нно**; подумай, чому слова *зоря* та *сузір'я* пишуться по-різному?); вправи з діалогічного мовлення «Хвилинка спілкування»:

— В українській мові шість голосних звуків.

— А я думаю, що їх десять.

— Ні. Запам'ятай шість голосних звуків: [а], [о], [у], [е], [и], [і].

— Добре, Запам'ятаю!

Важливим завданням початкового навчання української мови є прищепити учням звичку осмислювати мовні явища, орієнтуватися у мовній структурі, формувати науково правильні уявлення з фонетики й графіки, лексики, словотворення, граматики (морфології і синтаксису). Однак відомості, які дістають молодші школярі з різних розділів науки про мову, не є самоціллю, вони спрямовуються у практичне русло — на організацію й удосконалення їхньої мовленнєвої

діяльності, є засобом для створення зв'язних висловлювань. Але крім практичного спрямування елементи мовної теорії мають пізнавальне значення, є засобом розвитку розумових здібностей учнів.

Процес формування мовної особистості молодшого школяра, часові рамки, які відводяться, зокрема на період навчання грамоти, де є можливість послідовно приділити увагу всім без винятку звукам української мови, дають змогу скоригувати дитячу вимову щодо нормативного вимовляння голосних і приголосних звуків української мови. Зауважимо, що сам процес навчання читати українською мовою також помітно сприятиме успіхові цієї роботи, оскільки українське письмо переважно ґрунтується на фонетичному принципі. Порівняймо, наприклад, з російською мовою, де так широко і яскраво виявлене нормативне редукування (скорочення) голосних звуків або взаємонаближення їх у вимові. Натомість в українській мові, за винятком звуків [e] — [и] в ненаголошених позиціях, в усіх інших випадках маємо повноголосу, чітку вимову голосних звуків. Таку саму картину маємо і в системі дзвінків та глухих приголосних, де, на відміну від російської, польської та інших мов, дзвінки приголосні звуки у так званих слабких позиціях (у кінці слів і в середині перед глухим приголосним) вимовляються чітко, не втрачаючи своєї дзвінкості. Знову ж таки, у процесі опрацювання кожної окремої літери — б, д, з, ж, г, г, буквосполучень *дз, дж* учитель має достатньо можливостей, щоб сформувати в учнів правильну навичку літературного, нормативного вимовляння цих звуків (відповідно й читання) в окремих словах, у реченнях і текстах.

Кілька слів щодо нормативного наголошування слів. Найчастіше чуємо помилки в наголошуванні не звичайних, загальноживаних слів (хоча й тут вони трапляються не рідко), а в тій лексиці, яку вводить до учнівського словника саме вчитель-класовод у процесі навчальної діяльності, у тому числі й з опорою на підручник. Візьмімо до уваги таку особливість професіограми вчителя початкових класів, як багатопредметність. Якщо до п'ятого класу приходять учні з неправильною вимовою термінів, засвоєних у початкових класах від учителя, як-от *читання, вира́зне, завда́ння, запитання, вірші, озна́ка предме́та, добу́ток, мно́жник, чисе́льний, знаме́нник, одина́дцять, чотирна́дцять, сантиме́тр, кіломе́тр, об'є́м, листопа́д, множи́на, котри́й, котра́, котре́, котрі́, нові́й* та ін., то вчителі-предметники зазвичай неспроможні подолати цих вимовних помилок учні до закінчення ними середньої школи. І це колесо помилок робитиме в майбутньому нові оберти, коли такі випускники середньої школи здобувають педагогічну освіту і стають учителями.

У розділі «Слово. Значення слова» учні знайомляться і вчать розпізнавати, групувати й співвідносити близькі й протилежні за значенням слова. Підручник, можна сказати, вперше пропонує співвідносити найпоширеніші доступні для другокласників фразеологізми й слова з близьким для них значенням — *ходити на голові (бешкетувати); морочити голову (набридати)*. «Хвилинка спілкування» пропонує подумати над тим, як написати п'ятьма і чотирма буквами слово, яке означає «робота» (*праця, труд*), якими близькими за значенням словами можна перепрошувати когось, попросити вибачення за щось. Учні матимуть можливість на уроці погратися в словесні ігри.

За новим підручником другокласники вчать розрізнявати пряме і переносне значення слів і вживати їх у власних висловлюваннях. Так само вперше підручник пропонує цікаві і доступні для семирічних учнів вправи з багатозначними словами; провести дослідження, як утворилося переносне значення слова *срібна*; скласти речення з різними значеннями слова *гребінець*.

Отже, якщо в минулі десятиліття у програмі з української мови в розділі «Слово» учні початкових класів опрацьовували тільки *іменник, прикметник і дієслово*, то сучасна програма для нової української школи цей розділ буде у двох параметрах — спочатку в суто лексичному, який по-справжньому збагачує словниковий запас учнів і їхнє мовлення, а потім у граматичному, де вони на пропедевтичному рівні ознайомлюються з частинами мови, одержуючи про них загальне уявлення на основі найістотніших ознак: слова, які означають назви предметів; слова, які називають ознаки предметів; слова, які називають дії предметів; уперше за програмою з української мови учні будуть ознайомлені зі словами, які називають числа. У такий спосіб звертається увага школярів насамперед на семантичний бік слова, тобто на його лексичне

значення, а потім — на граматичний шляхом постановки до нього граматичних питань *хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?*. Функціональну роль лексико-граматичних розрядів, які опрацьовуються в 2 класі, підкреслено в підручнику не тільки в поданих і виділених графічно визначеннях, а й у методичному апараті підручника — у формулюваннях завдань до вправ. Водночас важливо зазначити, що граматичний матеріал про слово як частину мови новий підручник подає в органічному взаємозв'язку з його лексичними характеристиками, опрацьованими в попередньому підрозділі «Значення слова».

Опрацьовуючи матеріал про частини мови, учням доведеться виконати значну кількість словниково-логічних вправ, які зроблять значний внесок у збагачення їхнього словникового запасу. Це вправи на добір родових і видових назв та усвідомлення співвідношень між ними; на вилучення «зайвих» слів із низки подібних за певними ознаками; на елементарне визначення предмета за його істотними ознаками; на зіставлення і протиставлення предметів за спільними й відмінними ознаками; на сполучуваність слів та ін.

Завершується розділ «Слово. Значення слова» опрацюванням службових слів у реченні, до яких не можна поставити граматичного питання, але без яких не можна обійтися. Такі слова виконують у мовленні службову роль, пов'язуючи між собою слова в реченні, вимагаючи від наступного слова відповідної форми (*вийшли на вулицю; прийшли з вулиці; перейшли через вулицю; ознайомилися з вулицею*), роблять мовлення точним, зрозумілим.

У розділі «Речення» другокласники опрацьовують усі три типи речень за метою висловлювання (розповідні, питальні і спонукальні) та за інтонацією (неокличні й окличні без обов'язкового використання термінів). Навчальні тексти, дібрані в підручнику «Українська мова» для 2 класу, можуть слугувати надійним підґрунтям для роботи з текстами різних жанрів на уроках читання. Так, робота над поданим у підручнику ситуативним діалогом між працівником бібліотеки і читачем (читачкою) формує в учнів уміння будувати запитання і відповіді на певну тему. Поданий у підручнику діалог є орієнтовним зразком короткої і повної відповідей на поставлені співрозмовником запитання. Слід зазначити, що в поширених розповідних реченнях учні не завжди можуть виділяти слова чи словосполучення логічним, смисловим наголосом. Для цього призначені вправи, які вчать дітей виділяти голосом у питальному реченні питальне слово, а в розповідному — член речення, логічно співвідносне із цим словом. Наприклад, розглянемо вправу 15 (с. 115).

1. Прочитай речення.

Учора діти принесли маленького їжачка в живий куточок.

2. Прочитай запитання. Підвищуй голос, коли вимовляєш виділене слово. Усно дай повну відповідь на кожне запитання.

***Хто** приніс їжачка в живий куточок?*

***Кого** принесли діти в живий куточок?*

***Куди** діти принесли їжачка?*

***Коли** ...?*

***Якого** ...?*

3. Допиши два питальні речення. Прочитай їх уголос для класу.

З опорою на виділені питальні слова учні мають побудувати п'ять різних за звучанням розповідних речень, логічно наголошуючи в них відповідні слова, співвідносні з виділеним питальним словом. Варіантом цієї роботи може бути зміна порядку слів у реченнях-відповідях, що надаватиме їм більш природного звучання, наприклад:

Хто приніс їжачка в живий куточок?

Діти принесли їжачка в живий куточок.

У живий куточок їжачка принесли **діти**.

Ще ширші можливості для вироблення в учнів усвідомленості й виразності читання надають вправи на ознайомлення зі спонукальними реченнями, оскільки в них звучать спонукування, у яких звучать різні відтінки інтонацій — *прохання, запрошення, заклик, порада, вимога, наказ, команда, заборона, застереження* тощо. Тому читач (мовець) має добре усвідомити зміст

спонукального речення, щоб обрати потрібну інтонацію для передачі відповідного відтінку голосом. Важливу роль у цьому відіграє мовленнєвий зразок учителя.

Опрацьовуючи спонукальні речення, учні матимуть можливість збагатити своє мовлення народними прислів'ями, засвоїти різноманітні корисні поради, правила поведінки на вулиці, у громадських місцях, які можуть успішно використати на інших уроках (читання, природознавства, трудового навчання, фізичної культури), а також у спілкуванні з ровесниками і молодшими дітьми.

Показовою в нашому підручнику є вправа 13 (с. 114), текст якої вимагає дотримання інтонації розповідних, питальних і спонукальних речень та правильного розподілу їх за метою висловлювання.

1. Підготуйтеся і прочитайте виразно вірш Наталі Забіли.

— Чом це, мамо, пташенята
до вікна летять щомить?
Це вони до мене в хату,
мабуть, хочуть залетіть?
Відчини віконце, мамо!
Хай вони сюди летять.
Я дивитимусь. Руками
я не буду їх займать!

2. Назвіть спочатку розповідні речення, потім питальні і спонукальні.

Окрему увагу в підручнику звернено на ті розповідні і спонукальні речення, у яких висловлено сильні почуття (радість, задоволення, обурення, або захоплення тощо), що потребує від мовця відповідної окличної інтонації.

Опрацьовуючи розділ «Текст» на рівні практичних спостережень і переважно у процесі колективного виконання вправ під керівництвом учителя, другокласники дістають такі практичні уявлення: текст — це зв'язне висловлювання; він має свою будову (зачин, основна частина, кінцівка); текст можна назвати, тобто дібрати до нього заголовок; у тексті виражено певний зміст, що є його темою; у ньому завжди можна визначити головну думку; кожне зв'язне висловлювання здійснюється з певною метою: про щось повідомити, розповісти (текст-розповідь); описати предмет або явище (текст-опис); висловити думку про щось (текст-міркування); виклад тексту здійснюється в певній послідовності (за планом); текст може складатися з кількох зв'язаних між собою частин (абзаців). За програмою 2 класу учні ознайомлюються тільки з двома типами текстів за метою висловлювання — текстом-розповіддю і текстом-описом.

Відповідно до цього учні набувають низку практичних умінь щодо тексту: знаходити в ньому окремі частини — зачин, основну частину і кінцівку; в основній частині виділяти окремі абзаци; складати план тексту; відтворювати прослуханий чи прочитаний текст за планом; визначати тему тексту (про що цей текст) і його головну думку (чого навчає цей текст); добирати до тексту заголовок; перевіряти і вдосконалювати пропонування або власно створений текст. Важливо зазначити, що перелічені вміння формуються на уроках української мови, але вони одночасно мають загальнонавчальний характер, оскільки ними учні можуть користуватися на інших уроках, на яких використовуються тексти — на літературному читанні, ознайомленні з навколишнім, музиці і співах.

Новий підручник для 2 класу пропонує учням такі текстотворчі завдання: відновити деформований із навчальною метою текст; скласти текст за ілюстрацією або за серією малюнків; скласти текст про події із власного життя. З огляду на це хочемо зазначити, що в нашому підручнику подано багато прекрасних художніх ілюстрацій, а також світлин, створених фотомайстрами, на основі яких учитель має можливість проводити фрагменти уроків з розвитку мовлення. Просимо взяти до уваги, що з огляду на сторінкові можливості підручника матеріали для окремих уроків із розвитку мовлення, які за програмою вчитель має проводити один раз у два тижні, подано в Робочому зошиті, який є обов'язковим складником навчального комплексу з рідної мови в 2 класі.

Насамкінець зазначимо, що важливою дидактичною ознакою і вимогою нової програми з мови є та, що закладені в ній теоретичні відомості та мовно-мовленнєві правила розраховані не стільки на запам'ятовування, скільки на практичне засвоєння. З огляду на це в нашому підручнику посилено його інструментальну роль. Методичний апарат, формулювання в ньому навчальних завдань до вправ спрямовано на самого школяра, оскільки вони мають бути доступними передусім для учнівського сприйняття. Крім цього, набагато чіткіше розмежовано ті теоретичні відомості, які молодші школярі мають глибоко засвоїти, й ті, котрі подаються лише з пропедевтичною метою, для загального ознайомлення та вивчення практичним шляхом. З цією метою на сторінках підручника подано для учнів (так само і для вчителів) різні словесні орієнтири: «Прочитай і розкажи в класі», «Візьми до уваги!», «Пам'ятай!», «Пригадай!», «Порівняй!», «Виконуй так!», «Попрацюйте разом!», «Попрацюйте в парах!», «Попрацюйте в групах!», «Міркуй так!», «Звір свої міркування з правилом», «Я — дослідник», «Хвилинка спілкування» та ін. За такого підходу учень на уроці не залишається пасивним слухачем і мовчазним виконавцем пропонованих письмових вправ, а виступає в ролі учителя (вчительки), дослідника, активного співрозмовника, доповідача, коментатора, учасника діалогу, співвиконавця завдання в парі або робочій групі. Саме в таких формах активної навчальної діяльності виявляються адаптивні можливості освіти, відбувається активна соціалізація школярів, яким у процесі шкільного навчання доводиться брати участь у таких видах і формах діяльності, із якими їм доведеться зіткнутися в дорослому житті.

До підручника нами створено методичний посібник для вчителя. Пропоновані в ньому методичні рекомендації до проведення уроків учитель не має розглядати як завершені плани-конспекти, а як матеріал, на основі якого можна будувати навчальний процес з урахуванням особливостей кожного конкретного класу і можливостей своїх учнів. Це стосується і визначення мети уроків, яка є орієнтовною, тому вчитель може змінювати, уточнювати і доповнювати її з огляду на реальні потреби, виходячи з аналізу навчально-виховного процесу.

Слід узяти до уваги, що повноцінне опанування учнями навчального матеріалу з української мови учнями 2 класу буде забезпечено за умови використання вчителем усього навчально-методичного комплекту до підручника, який охоплює:

1. Навчальні посібники для учнів:

- Робочий зошит з української мови: Частина 1 (I семестр); Частина 2 (II семестр);
- Зошит моїх досягнень;
- Навчаємось висловлюватися;
- Навчальні словники — орфографічний, словник синонімів, антонімів, найпоширеніших фразеологізмів, словник термінів.

2. Посібник для вчителя:

- Навчання української мови у 2 класі.

ТЕМАТИЧНО-КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
І СЕМЕСТР				
ЗВУКИ І БУКВИ. СКЛАД. НАГОЛОС				
1		1–4	С. 4–5	§ 1. Звуко-буквений склад слова Аналізую звуковий склад слова.
2		5–6	С. 6–7	Аналізую звуко-буквений склад слова.
3		7–11	С. 8–9	Експериментую зі словами.
4		Робочий зошит Вправи 1–12 С. 4–6		Урок розвитку мовлення 1 Користуюся словами ввічливості.
5		1–4	С. 10–11	§ 2. Дзвінки приголосні звуки в кінці слова і складу Правильно вимовляю і пишу слова із дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу.
6		1–5	С. 12–13	§ 3. Апостроф Навчаюся вимовляти і писати слова з апострофом.
7		1–5	С. 14–15	§ 4. Наголос Навчаюся правильно наголошувати слова.
8		6–11	С. 16–17	Експериментую з наголосом.
9		Робочий зошит Вправи 1–11 С. 11–13		Урок розвитку мовлення 2 Спостерігаю за роллю наголосу.
10		1–6	С. 18–19	§ 5. Поділ слів на склади Навчаюся ділити слова на склади.
11		1–3	С. 20–21	§ 6. Перенос частин слів із рядка в рядок Навчаюся правильно переносити слова.
12		4–6	С. 22–23	Навчаюся правильно переносити слова.
13		7–10	С. 24–25	Навчаюся правильно переносити слова.
14		1–5	С. 26–27	§ 7. Алфавіт Навчаюся розташовувати слова за алфавітом.
15		6–12	С. 28–30	Навчаюся користуватися алфавітом.
16		Робочий зошит Вправи 1–7 С. 23–24		Урок розвитку мовлення 3 Користуюся орфографічним словником.
17				Узагальнюю знання про звуки і букви.
18				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА				
19		1–5	С. 32–33	§ 8. Близькі за значенням слова Розпізнаю близькі за значенням слова.
20		1–5	С. 34–35	§ 9. Протилежні за значенням слова Розпізнаю протилежні за значенням слова.
21		6–8	С. 36–37	Розподіляю слова на групи.
22		1–3	С. 38–39	§ 10. Слова із прямим і переносним значенням Розрізняю пряме і переносне значення слова.
23		1–3	С. 40–41	§ 11. Багатозначні слова Пояснюю значення багатозначних слів.
24		Робочий зошит Вправи 1–7 С. 30–31		Урок розвитку мовлення 4 Навчаюся розповідати казки.
25		4–6	С. 42–43	Навчаюся доречно вживати слова в мовленні.
26		7–8	С. 44	Узагальнюю знання про слово і його значення.
27				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>
СЛОВА — НАЗВИ (ПРЕДМЕТІВ, ОЗНАК, ДІЙ, ЧИСЕЛ)				
28		1–3	С. 46–47	§ 12. Слова — назви предметів (іменники) Навчаюся визначати слова — назви предметів.
29		4–7	С. 48–49	Навчаюся добирати іменники.
30		8–11	С. 50–51	Розрізняю слова, які відповідають на питання <i>хто? що?</i> .
31		Робочий зошит Вправи 1–9 С. 36–37		Урок розвитку мовлення 5 Навчаюся будувати діалог.
32		12–14	С. 52–53	Розрізняю слова, які є загальними і власними назвами.
33		15–19	С. 54–55	Розрізняю слова, які є загальними і власними назвами.
34		20–22	С. 56–57	Навчаюся писати імена, по батькові та прізвища.
35		23–27	С. 58–59	Навчаюся писати клички тварин.
36		28–31	С. 60–61	Навчаюся писати назви країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір.
37		32–35	С. 62–63	Навчаюся змінювати слова — назви предметів.
38		36–39	С. 64–65	Навчаюся змінювати слова — назви предметів.
39		40–44	С. 66–67	Навчаюся вживати іменники в мовленні.

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
40		45–49	С. 68–69	Навчаюся вживати іменники в мовленні.
41		Робочий зошит Вправи 1–9 С. 46–47		Урок розвитку мовлення 6 Навчаюся писати запрошення на день народження.
42		Робочий зошит Вправи 97–99 С. 48		Закріплення знань і вмінь, пов'язаних зі словами — назвами предметів (іменниками).
43				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>
44		1–3	С. 70–71	§ 13. Слова — назви ознак предметів (прикметники) Навчаюся визначати слова — назви ознак предметів.
45		4–7	С. 72–73	Навчаюся добирати прикметники.
46		8–12	С. 74–75	Навчаюся утворювати сполучення слів із прикметниками.
47		13–16	С. 76–77	Навчаюся вживати прикметники в мовленні.
48		Робочий зошит Вправи 1–7 С. 53–54		Урок розвитку мовлення 7 Навчаюся складати розповідь
49		Робочий зошит Вправи 111–113 С. 55–56		Закріплення знань учнів про прикметники.
50				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>
51		1–4	С. 78–79	§ 14. Слова — назви дій предметів (дієслова) Навчаюся визначати слова — назви дій предметів.
52		Робочий зошит Вправи 117–120 С. 57		Вправляння у доборі дієслів.
53		Робочий зошит Вправи 1–5 С. 58–59		Урок розвитку мовлення 8 Навчаюся зв'язно висловлювати думки.
54		5–8	С. 80–81	Навчаюся складати речення з дієсловами.
55		9–12	С. 82–83	Навчаюся вживати дієслова в мовленні.
56		13–16	С. 84–85	Навчаюся вживати дієслова в мовленні.
57		Робочий зошит Вправи 1–6 С. 63–64		Урок розвитку мовлення 9 Навчаюся писати записку.
58				Закріплення знань учнів про іменники, прикметники, дієслова.
59				Урок узагальнення знань учнів.
60				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
II СЕМЕСТР				
61		1–4	С. 86–87	§ 15. Слова — назви чисел (числівники) Навчаюся визначати слова, які називають числа.
62		5–8	С. 88–89	Навчаюся добирати числівники.
63		9–14	С. 90–91	Навчаюся утворювати сполучення слів із числівниками.
64		15–19	С. 92–93	Навчаюся вживати числівники в мовленні.
65		Робочий зошит Вправи 1–12 С. 5–7		Урок розвитку мовлення 10 Навчаюся складати розповідь за малюнком.
66		Робочий зошит Вправи 13–15 С. 8		Закріплення знань про числівники.
67		<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>		
68		20–24	С. 94–95	Навчаюся вживати іменники, приметники, дієслова і числівники в мовленні.
69		25–29	С. 96–97	Навчаюся розрізняти слова за значенням та питаннями.
70		1–4	С. 98–99	§ 16. Службові слова Навчаюся визначати в реченні службові слова і писати їх окремо від інших слів.
71		5–7	С. 100	Навчаюся вживати службові слова в мовленні.
72		Закріплення знань учнів про службові слова.		
73		Узагальнення знань учнів про службові слова.		
74		Робочий зошит Вправи 1–6 С. 15–16		Урок розвитку мовлення 11 Використовую службові слова
75		8–11	С. 101–102	Навчаюся вживати іменники, прикметники, дієслова, числівники і службові слова в мовленні.
76		<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>		
РЕЧЕННЯ				
77		1–4	С. 104–105	§ 17. Речення Навчаюся розпізнавати речення за його основними ознаками.
78		Робочий зошит Вправи 40–42 С. 19		Розвиток умінь складати речення.

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
79		Робочий зошит Вправи 1–7 С. 20–21		Урок розвитку мовлення 12 Навчаюся складати розповідь на основі спостережень.
80 81		1–5	С.106–107	§ 18. Види речень за метою висловлювання Навчаюся правильно відтворювати інтонацію розповідних речень.
82 83		6–8	С. 108–109	Навчаюся правильно відтворювати інтонацію питальних речень.
84 85		9–12	С. 110–111	Навчаюся правильно відтворювати інтонацію спонукальних речень.
86 87		13–16	С.112–113	Навчаюся складати розповідні, питальні і спонукальні речення.
88		17–21	С. 114–115	Навчаюся правильно відтворювати інтонацію речень.
89		22–24	С. 116	Навчаюся складати різні за інтонацією речення.
90		Робочий зошит Вправи 1–9 С. 28–30		Урок розвитку мовлення 13 Відвідаємо театр.
91		25–26	С. 117	Навчаюся поширювати речення словами за поданими питаннями
92 93		27–31	С. 118–119	Навчаюся складати речення за малюнком.
94		32–33	С. 120	Навчаюся складати речення за малюнком.
95				Узагальнюю знання про речення.
96				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>
ТЕКСТ				
97		1	С. 122	§ 19. Текст Навчаюся розпізнавати текст за його основними ознаками.
98		2–3	С. 123	Навчаюся розпізнавати текст за його основними ознаками.
99 100		1–3	С. 124–125	§ 20. Будова тексту Навчаюся визначати частини тексту.
101		4–5	С.126	Навчаюся знаходити в текстах виражальні засоби мови, відновлювати деформований текст.
102		6–7	С. 127	Навчаюся знаходити в текстах виражальні засоби мови, відновлювати деформований текст.
103		1–4	С. 128–129	§ 21. Типи текстів Навчаюся розрізняти текст-розповідь.
104		5–8	С. 130–131	Навчаюся розрізняти текст-опис.

№	Дата	Вправи підручника	Сторінки	Тема уроку
105		Робочий зошит Вправи 1–7 С. 43–44		Урок розвитку мовлення 14 Навчаюся складати розповідь на основі власного досвіду.
106		9–10	С. 132	Навчаюся складати текст за ілюстрацією.
107		11–16	С. 133–135	Навчаюся складати текст за серією малюнків.
108		17–20	С. 136–137	Навчаюся складати текст про події із власного життя
109		21–22	С. 138–139	Навчаюся створювати висловлювання на відому тему.
110		Робочий зошит Вправи 1–5 С. 51–52		Урок розвитку мовлення 15 Навчаюся складати розповідь за поданим початком.
111		25–26	С. 140	Навчаюся перевіряти і вдосконалювати тексти.
112		27–28	С. 141	Редагування текстів.
113		Робочий зошит Вправи 1–6 С. 55–56		Урок розвитку мовлення 16 Навчаюся складати загадки.
114				<i>Урок контролю навчальних досягнень учнів</i>
115		1–2	С. 142	§ 22. Повторення вивченого за рік Повторення вивченого матеріалу («Звуки і букви».)
116		Робочий зошит Вправи 111–112 С. 58		Повторення вивченого матеріалу («Слово».)
117		Робочий зошит Вправи 1–6 С. 59–60		Урок розвитку мовлення 17 Що я знаю про комп'ютер?
118		Робочий зошит 113–115 С. 61		Повторюю вивчений матеріал про речення.
119		Робочий зошит Вправи 116–119 С. 62–63		Повторюю вивчений матеріал про текст.
120				Підсумковий урок за рік

ОРІЄНТОВНІ РОЗРОБКИ УРОКІВ

I СЕМЕСТР

ЗВУКИ І БУКВИ. СКЛАД. НАГОЛОС

§ 1. Звуко-буквений склад слова

1

Дата _____

Тема: Аналізую звуковий склад слова.

Мета: Узагальнювати здобуті учнями знання і практичні вміння щодо звуків мовлення у процесі навчання грамоти

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель разом з учнями пригадає, що вони знають про звуки людського мовлення. Після того як діти висловилися, усі розгортають підручник на с. 4–5 і читають: «Звуки ми чуємо і вимовляємо». Потім учитель звертає увагу дітей на зображені відповідні органи — слуху і мовлення: «Звуки є мовні і немовні. Мовні звуки поділяються на голосні і приголосні» (Учні називають кілька звуків людського мовлення).

Учитель акцентує: «Звук — елемент людської мови, утворений за допомогою органів мовлення». Після цього пропонує учням назвати органи мовлення, які беруть участь у творенні звуків [б], [п], [ф], [у] — (губи), звуків [л], [т], [ц] — (зуби), звуків [й], [н'], [л'] — (середня частина язика притискається до твердого піднебіння — «стельки» в роті).

Немовні звуки — це звуки, які ми чуємо у навколишній природі.

Учні називають різні звуки, які утворюють тварини — *мукання корови, гавкання собаки, стукіт дятла, кукання зозулі, спів півня та ін.*

II. «Хвилинка спілкування».

Після роботи в парах за бажанням окремих пар учнів виконується читання діалогу вголос перед класом. Після неї учні називають шість голосних звуків української мови — [а], [е], [и], [і], [о], [у].

III. Виконання вправ у підручнику (с. 5).

1. Виконання вправи 1. Учитель разом із дітьми складають і записують слова із заданих звуків — *шкóбла, урòк, дзвінóк.*

Звуковий аналіз утворених слів — учні послідовно називають звуки в утворених словах.

2. Виконання вправи 2. Робота над уривком з вірша Лариси Зоріної «Дзвенить шкільний дзвінок».

— Як ви розумієте виділені у вірші слова: «*Ми йдемо у світ пізнання?*» (Ми йдемо здобувати нові знання).

За поданою в підручнику звуковою схемою діти знаходять у вірші слова *дзвеніть, йдемо*. У такий спосіб учні співвідносять звуковий і графічний образи слів.

3. Виконання вправи 3. За цим самим принципом учні виявляють «зайві» слова у кожній колонці слів із 4-ох, 5-ти й 6-ти звуків. Обґрунтовують свою дію з орієнтацією й опорою на наявність у слова букв *щ* та *ї*, які завжди позначають два звуки. Після виконаних завдань учні вправляються у побудові звукових схем трьох слів (на вибір).

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 1, впр. 1–3).

V. Підсумок уроку.

Учні фантазують на задану в підручнику тему «*Що було б, якби в українській мові не стало звуків?*» і мають дійти висновку, що в такому разі не стало б самої мови, бо кожна мова складається зі звуків мовлення.

Дата _____

Тема: Аналізую звуко-буквений склад слова.

Мета: Закріпити в учнів уявлення про роль букв у писемному мовленні; вчити співвідносити звуки й букви у почутих і записаних (у прочитаних) словах.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про букви, яка їхня роль у писемному мовленні. Чи однаково називаються звуки і букви? Пропонує учневі назвати звуки у слові *букви*, а іншому учневі — назвати букви в цьому самому слові та зробити висновок.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 6).

1. Читання визначення, що таке *буква*. Учитель ставить учням запитання, які допоможуть закріпити прочитане правило:

— Назвіть кілька букв, які позначають тільки один звук.

— Пригадайте букви, які позначають, або можуть позначати не один, а два звуки? (Букви *щ, ї, я, ю, є*).

2. Читання теоретичного матеріалу про те, якими бувають букви.

III. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як їхню розмову можна продовжити. Підготуйтеся і продовжіть це спілкування для всього класу.

Учні мають дійти згоди про те, що неправильно говорити «в українській мові є десять голосних букв». Правильно буде сказати, що «в українській мові голосні звуки [їх шість] можуть позначатися десятьма буквами і називають ці букви — *а, я, е, є, и, і, ї, о, у, ю*».

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 7).

1. Опрацювання вірша Дмитра Павличка. Діти читають вірш. Після цього вчитель ставить запитання за його змістом:

— Із чим поет порівнює школу? А з ким він порівнює учнів?

— Як ви думаєте, чи вдалі порівняння школи і учнів обрав поет?

— Що вам нагадує наша школа?

Учні записують виділені у вірші слова *діти* і *бджоли*, а потім виконують звуковий аналіз цих слів, послідовно називаючи усі звуки і букви.

2. Повторення правила.

— Поверніться до пояснення на сторінці 6 що таке буква. Прочитайте його. А тепер назвіть другий звук у слові *бджоли*. Поміркуйте, що можна додати до того, що означає слово *буква*? (*В українській мові є такі звуки, які позначаються не однією, а двома буквами. Це звуки [дж], [дз], [дз']*).

V. Робота в парах.

Учні записують віршовану пораду Юрія Федьковича у підручнику (с. 7). Учитель акцентує увагу школярів на інтонаційному оформленні віршованих рядків (потреба у читанні речень з окличною інтонацією). Учні знаходять у тексті вірша слова, у яких звуків менше, ніж букв.

Учитель ставить запитання «Як можна побачити без спеціального підрахунку, що звуків у слові менше, ніж букв?», допомагаючи

дітям за сформулювати вивчене правило. Якщо у слові є буква «знак м'якшення», то звуків у ньому буде менше, бо цей знак окремого звука не позначає. Так само менше звуків, ніж букв, завжди буде у словах із буквосполученнями *дз, дзь, дж*, бо всі вони позначають по одному звуку, а букв мають дві або й три.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 2, впр. 4–6).

VII. Підсумок уроку.

— Прочитайте в кінці сторінки про походження в нашій мові слів *школяр* і *шкóла*. А знаєте, чому давньогрецьке слово *схоле* означає *сходи*? Бо в школі учні, немов сходами, піднімаються до знань і щодня пізнають щось нове. От і ви сьогодні дізналися, звідки в нашій мові з'явилося слово *школа*. Розкажіть про це вдома своїм рідним та близьким.

Тема: Експериментую зі словами.

Мета: Вчити учнів бачити можливості в окремих словах для звукових експериментів; пояснити їм, що така спостережливість буде сприяти збагаченню їхнього словникового складу, приноситиме задоволення від перемоги в дитячих словесних іграх.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення учням теми і загальної мети уроку.

— Сьогодні, діти, наш урок буде нагадувати нам цікаву гру зі словами. Зміна у слові одного звука або додавання до нього звука на початку чи в кінці, а на письмі — букви обов'язково приведе до зміни самого слова. У цьому велика роль кожного звуку і букви в нашій мові. Отже, ми можемо експериментувати зі словами. Сьогодні на уроці спробуємо це робота. Давайте розпочнемо відгадувати загадки.

II. Відгадування у підручнику загадки про мишку й шишку (с. 8).

III. Слухання у підручнику аудіопісеньки про білочку (с. 8).

— Назвіть білчині запаси, які згадуються у цій пісеньці.

IV. Ігри у слова.

1. Гра у підручнику за зразком *білка — гілка* (с. 8). Гру можна провести разом з усім класом, а можна це зробити по групах. Дати час для проведення гри у групах, а потім запропонувати, аби кожна група озвучила свої слова. Дібрані учнями слова можуть бути різні, наприклад:

череда — середа — вереда;
корона — ворона — корова.

2. Опрацювання у підручнику вірша Ігоря Січовика (с. 8). Школярі виправляють помилки у вірші, потім записують слова за зразком і називають звуки і букви, які призвели до «помилки» у вірші.

3. Робота в парах. Виконання підручнику вправ 9 та 10 (с. 9) на побудову нових слів шляхом заміни, вилучення або додавання однієї букви, переставляння букв місцями.

4. Озвучення виконаних вправ кількома парами учнів.

V. Ознайомлення учнів зі словом *рима* та його значенням.

Учитель пропонує у підручнику виконати вправу 11 (с. 9). Діти вправляються у добір римованих слів, потім складають речення або римовані віршички із заданими словами. Озвучують їх для класу.

— Кому найчастіше доводиться добирати, шукати й знаходити такі слова? (*Поетам*).

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 3, впр. 7–9).

VII. Підсумок уроку.

Учитель пропонує гратися в такі ігри зі словами у вільний час вдома з близькими та рідними, адже це цікаво і корисно для розвитку мовлення.

Lined writing area consisting of horizontal lines for text entry.

Урок розвитку мовлення 1

Тема: Користуюся словами ввічливості.

Мета: Формувати в учнів культуру мовлення і спілкування; навчати їх уживати слова ввічливості в різних мовленнєвих ситуаціях із дорослими і ровесниками; виховувати ввічливість у спілкуванні.

Обладнання: Робочий зошит (с. 4–6), демонстраційна таблиця «Слова ввічливості».

4

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою уроку.

— Сьогодні діти ми будемо опрацювати слова ввічливості. Ці слова ще називають *чарівними*. Пропоную вам поспілкуватися в парах і поміркувати, над тим, чому ввічливі слова називають чарівними. Пригадайте, які чарівні слова ви вживаєте у спілкуванні вдома з рідними і зі своїми ровесниками в школі.

Учні називають чарівні слова, які вони щоденно використовують під час спілкування. Учитель має підкреслити, що *чарівність* ввічливих слів залежить не тільки в їхньому значенні, а й від голосу, яким вони промовлені, від виразу очей того, хто їх промовляє, звертаючись до свого співрозмовника.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 4 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 1. Учні, користуючись рубрикою «Слово про слово» добирають і записують близькі за значенням слова до слова *ввічливість*. Потім озвучують ці слова для класу.

2. Вправа 2 виконується усно.

3. Виконання вправи 3. Учні утворюють сполучення слів за зразком і записують їх.

4. Відновлення вірша з переставленими рядками. Його запис і озвучення для класу.

5. Вправа 5 виконується в зошиті.

III. Виконання вправ і завдань у парах на сторінці 5 (Ч. 1).

1. Учні розповідають одне одному про «маленькі ключики», які вони використовують під час спілкування. За бажанням учнів можна повторити вголос для класу.

2. Відновлення віршованої поради Надії Красоткіної з пропущеними словами.

3. Участь у діалозі «Які слова ввічливості ми вживаємо, коли ...». Учні мають продумати і дібрати дві ситуації спілкування, а потім відтворити їх. Це може бути спілкування з працівником бібліотеки, продавцем у книжковому магазині, в аптеці та ін.

4. Складання прислів'їв із поданих слів. Озвучення їх для класу.

IV. Виконання вправ і завдань у групах на сторінці 5–6 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 10. Вилучення з поданих у зошиті слів ввічливості, форма яких не є властивою для українського літературного мовлення.

2. Виконання вправи 11. Учні пригадують ввічливі слова, а потім у зошиті записують слова — ласкаві звертання до *мами*.

3. Складання трьох речень із використанням ввічливих слів *прохання*, слів *подяки* за щось, слів *вибачення* за ненароком зроблену комусь незручність.

V. Підсумок уроку.

Учитель пропонує, аби кілька названих учнів сказали чого вони навчилися сьогодні на уроці, що для них виявилось новим і що вони візьмуть до уваги у своєму спілкуванні з іншими.

§ 2. Дзвінки приголосні звуки в кінці слова і складу

Тема: Правильно вимовляю і пишу слова із дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу.

Мета: Закріпити знання і практичні вміння учнів щодо важливої орфоепічної норми української літературної мови — збереження дзвінкості приголосних у кінці слова і в кінці складу перед наступним глухим.

5

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів темою і метою уроку.

Учитель виставляє на дошці дві колонки слів — які закінчуються дзвінким приголосним звуком і в яких дзвінки приголосні у кінці складу, перед глухим.

герб	ложка
гарбуз	кладка
ведмідь	близько
круг	грубка

Учитель пропонує учням прочитати напівголосно ці слова, а потім окремі учні озвучують їх для всього класу.

— Розгорніть підручники на сторінці 10. Наші учні (*називає ученицю й учня*) виконують роль учителів — прочитають правило на цій сторінці.

— Отже, сьогодні ми будемо закріплювати правило української мови про вимовляння і читання слів із дзвінками приголосними звуками. Прочитайте ще раз і запам'ятайте це правило.

II. Виконання завдань для закріплення правила про вимовляння і написання слів із дзвінками приголосними в кінці слова (с. 10 у підручнику).

1. Опрацювання вірша Інни Кульської. Спочатку діти самостійно читають вірш, а потім записують його у зошит. Після цього кілька учнів читають записане вголос. Учитель ставить запитання «*Чому осінь називають щедрою?*», а учні висловлюють свої міркування з цього приводу.

2. Аналіз слова *уклінно*. Діти аналізують від якого слова утворилося слово *уклінно*. Учитель узагальнює: «*Так, це ввічливе слово. Його промовляють, коли щось просять у кого-небудь або вибачаються перед кимось. Це слово утворене від слів уклін, уклонятися*».

III. «Хвилинка спілкування».

Діти озвучують діалог перед класом та з'ясовують значення слів *казка* та *каска*. Учні роблять висновок, що від правильного або неправильно вимовляння слова із дзвінким приголосним звуком залежить його значення.

IV. Читання двома учнями у підручнику правила про вимовляння слів із дзвінким приголосним у кінці складу перед глухим приголосним (с. 11).

1. Виконання вправи 2. Учні вголос читають виписані слова із дотриманням правила вимовляння.

2. Виконання вправи 3. Учні вголос читають кожне речення з дотриманням правильного вимовляння слів із дзвінкими приголосними. Потім записують їх, підкресливши відповідні букви. Учитель акцентує: *«Візьміть до уваги! Якщо будете правильно вимовляти звуки, то будете й правильно писати. Завдяки цим правилам українська мова зберігає свою мелодійність і виразність. Не забувайте про це!»*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 7, впр. 10–12).

VI. Підсумок уроку.

Опрацювання загадки у підручнику (с. 11). Учні за завданням учителя вивчають загадку напам'ять, потім виразно промовляють її, дотримуючись опрацьованих на уроці правил.

§ 3. Апостроф

Тема: Навчаюся вимовляти і писати слова з апострофом.

Мета: Ознайомити учнів з правилом уживання апострофа; формувати вміння правильно вимовляти і писати слова з апострофом.

6

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми і мети уроку.

1. Опрацювання у підручнику загадки Дмитра Білоуса (с. 12). Учитель пропонує прочитати і відгадати загадку. Відгадка підкаже, що діти вивчатимуть на уроці. Учні, працюючи в парах, доходять висновку, що на уроці вивчатимуть слова, у яких пишеться апостроф.

2. Вимовляння і написання слів з апострофом. Учні роблять стереження за вимовлянням (читанням) і написанням слів з апострофом. Відповідь на запитання: «Після яких букв і перед якими ставиться апостроф?». Зробивши висновок про те, після яких букв перед якими ставиться апостроф, учні читають правило.

— Чи правильний висновок ви зробили? (Учні ще раз повторюють правило).

3. Опрацювання у підручнику загадки про *бур'ян* і про *буряк* (с. 12). Відповідь учнів на поставлене запитання: у слові *бур'ян* звук [р] твердий, а в слові *буряк* — м'який звук [р'].

II. Закріплення правила про вживання апострофа у написанні слів із твердими приголосними звуками перед буквами *я, ю, є, ї* (с. 13 у підручнику).

1. Виконання вправи 3. Діти порівнюють вимовляння і написання слів з апострофом і без нього. У результаті зіставлення слів учні роблять висновок, що у слова з апострофом приголосний звук перед буквами *я, ю, є, ї* твердий, а в слова без апострофа — він м'який. Учитель має зауважити, що в українській мові немає слів, у яких буква *ї* стоїть після букви, яка позначає м'який приголосний звук.

2. Виконання вправи 4. Учні виконують вправу у групах. Одна з груп за завданням учителя озвучує результати роботи вголос для класу. Інші групи зіставляють зі своїм виконанням і за потреби висловлюють свої зауваження або міркування.

3. Вправа з аудіювання за прослуханням віршем Надії Красоткіної.

4. Виконання вправи 5. Діти виконують у парах завдання на заміну окремих виділених слів у реченнях словами з тим самим значенням, у яких слід уживати апостроф.

III. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 8, впр. 13–15).

IV. Підсумок уроку.

Бесіда за підсумком вивченого матеріалу:

— Що вивчали на уроці?

— Після яких букв перед буквами *я, ю, є, ї* треба писати апостроф?

— Сплескуванням долонь «упіймайте» слова з апострофом: *подвір'я, бур'ян, будяк, буряк, б'ють, солов'ї, віник, п'ятнадцять, здоров'я*.

§ 4. Наголос

Тема: Навчаюся правильно наголошувати слова.

Мета: Вправляти учнів у визначенні наголошеного складу (звука) у словах; розвивати фонематичний слух; виховувати в учнів потребу користуватися словниками, а також спонукати їх до запам'ятовування наголосу в окремих словах, у яких вони допускають помилки.

7

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою і метою уроку.

Учитель повідомляє, що на уроці учні мають пригадати, як визначити, на який склад падає наголос у слові, вчитися розрізняти наголошені і ненаголошені склади (звуки).

1. Робота з підручником (с. 14). Діти опрацьовують загадку Грицька Бойка про книгу. Складання речення про книгу.

2. Робота в парах. Учитель пропонує визначити наголошений склад у словах загадки. Окремі названі вчителем учні озвучують виконання завдання.

3. Читання учнями визначення поняття *наголос*.

II. Ознайомлення учнів зі словом *бібліотека*.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправу 2 (с. 14). Учні визначають наголос у виділених словах. Після цього молодші школярі опрацьовують крилатий вислів «*Бібліотека — скарбниця знань*».

III. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 14).

Учні читають інформацію про те, як наголошуються слова в інших мовах. Так, у чеській мові завжди наголошується перший склад, у польській — передостанній, а у французькій — останній. Самостійно доходять висновку про те, що в українській мові наголос не закріплений за певним складом у словах. Тому наголошеним може бути і перший, і другий та інші склади у словах.

Учитель зауважує, що в цьому й полягають труднощі у вивченні української мови не тільки іноземцями, а самими українцями, які нерідко вимовляють слова з неправильним наголосом. Тому в сумнівних випадках треба завжди звертатися до словника. У словниках української мови над кожним словом, яке має два і більше складів, ставиться наголос.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 15).

1. Виконання вправ 3 та 4. Учні мають запам'ятати наголос у словах *книжкі, ручкі, читання, корабель, портфель*.

2. Виконання вправи 5. Учні набувають уміння визначати слова з наголошеним першим, другим, третім складом. Запам'ятовують наголос у числівниках *одинадцять* і *чотирнадцять*. Учні знайомляться з тим, що в українській мові є деякі слова, які можуть мати подвійний наголос, наприклад: *заго́ловок* і *заголо́вок*, *по́милка* і *помі́лка*, *за́вжди* і *завжди́*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 9, впр. 16–18).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про особливості наголошування слів в українській мові. Потім ще раз наголошує на тому, що в кожному сумнівному випадку щодо наголосу слід звертатися до орфографічного словника.

Тема: Експериментую з наголосом.

Мета: Дати учням поняття про смислорозрізнявальну роль наголосу в словах; розвивати вміння правильно наголошувати слова, визначати наголошені голосні звуки (склади).

8

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку

II. Виконання вправ у підручнику (с. 16).

1. Виконання вправи 6. Працюючи в парі, учні змінюють подані слова за зразком так, аби наголошеним став другий склад. Записують слова парами, позначають у них наголос і запам'ятовують вимову цих слів.

2. Виконання вправи 7. Учні змінюють слова за зразком у таблиця. Після цього складають речення з трьома словами на вибір та читають правило про те, як можна запам'ятати наголос у слові.

3. Виконання вправи 8. Учні змінюють слова за зразком. Тренуються у правильному вимовлянні їх і запам'ятовуванні. Після цього учитель пропонує зіграти гру «Хто більше?».

4. Виконання вправи 9. Учні читають народну мудрість, виписують виділені слова, змінюють у них за зразком наголос, звертаючи увагу, як від зміни наголосу змінюється значення слова. Усно складають речення з парами слів *носіть* — *но́сить*; *варить* — *ва́рить*. Після виконання завдань учитель з дітьми опрацює прислів'я.

III. Закріплення набутих умінь.

Діти читають у підручнику загадку Дмитра Білоуса (с. 17) та роблять спостереження у якій спосіб змінюється значення слів залежно від наголосу: *за́мок* — *замо́к*.

IV. «Хвилинка спілкування».

Діти озвучують діалог перед класом та з'ясовують значення слів *атлас* та *атла́с*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 10, впр. 19–21).

VI. Підсумок уроку.

— Наголос у мовленні має велике значення. Бо він подібний до биття серця. Поки ми чуємо слова з правильним наголосом, доти замислюємося тільки над їхнім змістом. Але як тільки ми почуємо хоча б одне слово з помилковим наголосом, то наша увага зосереджується тільки на неправильно вимовленому слові. А про зміст висловленого ми забуваємо. Майте це на увазі! Будьте уважними до правильного наголошування слів.

Урок розвитку мовлення 2

Тема: Спостерігаю за роллю наголосу.

Мета: Вчити учнів бачити роль наголосу в мові та мовленні.

Обладнання. Робочий зошит (с. 11–13).

9

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми продовжимо роботу над визначенням наголосу в словах та тим, яку роль виконує наголос у мові і мовленні. Розгорніть зошит і підготуйтеся до виконання запропонованих у ньому вправ і завдань.

II. Опрацювання матеріалу у робочому зошиті (Ч. 1).

1. Визначення в тексті вірша слів із наголосом на другому складі. Розфабовування герба і прапора нашої держави.

2. Доповнення речень. Діти читають уголос доповнені речення.

3. Утворення слів, які характеризують українську мову. Перевірка наголосу в утворених словах за словником.

4. Складання речень про те, що роблять фахівці окремих професій.

5. Доповнення визначення окремих професій відповідними назвами.

6. Визначення, з яких мов запозичено окремі назви професій.

7. Опрацювання частотно вживаних у процесі навчання мови слів щодо наголошення *ї*. Складання й озвучення учнями речень із цими словами.

8. Робота в групах.

Розділити подані слова на дві групи.

Слова, які можуть по-різному наголошуватися, але мають однакове значення	Слова, значення яких розрізняються наголосом

9. Опрацювання математичного матеріалу, який стосується нормативного наголошування слів *одинадцять* і *чотирнадцять*.

10. Підготовка учнями власного словничка зі словами, вимову і правопис яких треба запам'ятати.

III. Підсумок уроку.

Учитель пропонує учням прочитати слова, які вони записали у свої словнички-довіднички.

Lined writing area with horizontal lines and a dashed line on the right side.

§ 5. Поділ слів на склади

Тема: Навчаюся ділити слова на склади.

Мета: Закріплювати вміння учнів ділити слова на склади; дати їм уявлення про складоутворювальну роль голосних звуків.

10

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні ми будемо продовжувати вчитися ділити слова на склади. Розгляньте зображені пазли і складіть і запишіть кілька слів, які «заховалися» в них.

1. Учні працюють самостійно, — складають 4–5 слів, потім озвучують їх для класу. Учитель заохочує назвати ті слова, які ще не були озвучені.

2. Працюючи в пара, учні додають до поданих частин слів склади, аби утворилися слова.

3. Двоє учнів, які виконують роль учителя, читають у підручнику по черзі інформацію про складоутворювальну роль голосних звуків (с. 18).

II. Виконання словотворчого завдання за поданим зразком.

1. Учні від односкладових слів утворюють двоскладові та трискладові слова: *клен — кленок — кленочок*.

2. Учні, які знають ноти, знаходять так звані музикальні слова, у складі яких можна почути ноти. Крім наведених у підручнику слів *по-мі-дор, до-ля* (сторінка 18 у підручнику), вони можуть утворити інші слова: *фа-ра, до-рога, мі-сто, сі-рий* та ін.

3. Виконання вправи 4 у підручнику (с. 19) спонукає учнів здогадатися, що визначити у слові кількість складів можна за кількістю голосних звуків, не поділяючи їх на склади.

4. Учні, які за завданням учителя виконують на уроці його роль, озвучують подану у підручнику (с. 19) закономірність: «У слові стільки складів, скільки в ньому голосних звуків».

III. Робота в групах.

Працюючи у групах, учні складають приказку з розрізнених складів («*Учитися ніколи не пізно*»). Озвучують її для класу.

IV. Виконня навчальних вправ у підручнику (с. 19).

У вправі 4 пропонується виписати виділені слова, наголошування яких треба запам'ятати. Учитель: «*З якою порадою ви вже знайомилися про те, як можна запам'ятати наголос у словах? Зробіть це*».

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 14, впр. 22–24).

VI. Підсумок уроку.

Учитель пропонує згадати і назвати, з якими новими відомостями про склад слова учні ознайомилися на уроці:

— Які нові слова взяли для свого словникового запасу?

— Що означає слово *каталог*?

§ 6. Перенос частин слів із рядка в рядок

Тема: Навчаюся правильно переносити слова.

Мета: Закріплювати вміння учнів переносити слова з рядка в рядок по складах; ознайомити з правилом, яким не дозволяється переносити або залишати на рядку склад, який позначається однією буквою.

11

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою і метою уроку.

— Виконуючи письмові завдання в зошитах, вам часто доводиться думати, що робити зі словом, яке не вміщається на рядку. Сьогодні ми розпочнемо знайомитися з правилами переносу частин слова з рядка в рядок.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 20).

1. Призначені «вчителі» озвучують правило про перенос слів із рядка в рядок складами; односкладові слова для переносу не діляться. Наводять відповідні приклади. Учитель пропонує дітям назвати інші слова для ілюстрування почутого правила.

2. Учні в парах виконують вправу 1 і ознайомлюються ще з одним правилом, яке не дозволяє переносити або залишати на рядку склад, позначуваний однією літерою.

3. Учні опрацювають способи поділу слів на склади і для переносу. Потім порівнюють їх.

III. Озвучення учнями правила про те, що слова зі збігом приголосних можуть переноситися з рядка в рядок по-різному.

Учні виконують вправу 2 у підручнику (с. 21). Школярі по-різному переносять слова *завжди* й *малюночки* з тексту загадки Ганни Чубач про книжку. На прикладі слова *книжечка* уточнюється правило переносу слів зі збігом приголосних тим, що не можна при переносі розривати злиття приголосного звука з голосним.

IV. Робота в групах.

Учитель пропонує дітям у підручнику виконати вправу 3 (с. 21), у якій потрібно відновити розірвані прислів'я та записують їх у зошит, поділяючи (на вибір) слова для переносу зі збігом приголосних звуків.

За завданням учителя представники від груп зачитують відновлені прислів'я і озвучують слова зі збігом приголосних звуків, які вони поділили для переносу.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 15–16, впр. 25–30).

VI. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує урок і пропонує учням пригадати опрацьовані на уроці правила переносу слів з рядка в рядок:

- Які слова не діляться для переносу?
- Який склад у слові не залишається на рядку і не переноситься на інший рядок?
- Чого не можна допускати, переносючи слова зі збігом приголосних звуків?

Тема: Навчаюся правильно переносити слова.

Мета: Ознайомити учнів із правилами переносу частин слів із буквами *й* та *ь*.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Ви вже частково ознайомлювалися в з тим, як треба переносити з рядка в рядок слова з буквами «йот» і «знак м'якшення». Сьогодні ви маєте закріпити це правило шляхом поділу для переносу нових таких слів.

1. Учні (дівчинка і хлопчик), виконуючи роль учителя, ознайомлюють учнів із тим, що під час переносу слів із рядка в рядок букви *й* і *ь* слід залишати з попередньою буквою. Учитель пропонує розглянути на таблиці, як це можна робити двома способами: *ліній-ка* та *лі-нійка*.

2. Учні записують слова з таблички до зошитів.

II. Закріплення правил переносу (с. 22 у підручнику).

1. Виконання справи 4. Другокласники читають речення і записують у стовпчик слова — назви птахів, поділяючи їх для переносу різними способами, пригадують правило, яким довелося скористатися.

2. Виконання додаткового завдання. Записати слово *жайворонок* у самостійно складений «Словничок». Під час запису слова слід звернути увагу на поєднання букви *о* з літерами *р*, *н*, *к*. Усно учні складають речення із цим словом.

3. Опрацювання слова *м'якість* із визначення в ньому кількості звуків, букв і складів. Діти опрацьовують правило у підручнику про м'який знак (с. 23). Після цього записують у зошити слова *тюльпан*, *місяць*.

III. Виконання дослідницького завдання «Від якого слова походить слово *пальчатки?*».

1. Учні записують у колонку слова *пальці*, *пальчики*, *пальчатки*. Через ризику записують ці слова, поділяючи їх для переносу різними способами.

2. Діти усно складають речення з одним словом на вибір та озвучують складені речення.

IV. Опрацювання правила, яке стосується переносу слів із рядка в рядок із буквосполученнями *йо* і *ьо*.

1. Учні, які виконують роль учителя зачитують або розповідають правило про те, що під час переносу слів із буквосполученнями *йо* і *ьо* цих букв розривати не можна. Учитель пропонує ознайомитись у підручнику із цим правилом та наведеними прикладами переносу слів (с. 23). Працюючи в парах, учні утворюють сполучення слів за зразком: *серйозна розмова*.

2. Учні записують у стовпчик слова — ознаки предметів і через ризику поділяють їх для переносу. Учитель зауважує, що для переносу слів бажано поділити їх двома способами: *га-йові* і *гайо-ві*. Головне — не розірвати цих двох буквосполучень.

3. Закріплення правил у підручнику шляхом (с. 23) виконання в парах вправи 6. Учні записують прислів'я, пояснюють одне одному, як вони їх

Дата _____

розуміють. Потім записують у стовпчик виділені в реченнях слова і показують спосіб переносу їх із рядка в рядок.

Учитель акцентує, що всі три слова є двоскладовими, тому переносити їх із рядка в рядок можна лише одним способом. Важливо не розривати цих буквосполучень.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 17, впр. 31–34).

VI. Підсумок уроку.

Учні формулюють опрацьовані правила переносу частин слів із рядка в рядок із буквами «йот» і «знак м'якшення» в середині слів, буквосполученнями *йо*, *ьо*. Наводять свої приклади таких слів, ілюструючи це правило.

Тема: Навчаюся правильно переносити слова.

Мета: Закріплювати правильне вимовляння африкат [дж], [дз], [дз']; ознайомити учнів із правилом переносу слів із відповідними буквосполученнями, якими позначаються ці звуки, та слів з апострофом.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— За букварем ви вже навчилися правильно вимовляти такі складні звуки української мови, як [дж], [дз], [дз']. Сьогодні ви будемо закріплювати правильне вимовляння їх на все нових словах, а також ознайомитися з правилом переносу слів з буквосполученнями *дж*, *дз*, якими ці звуки позначаються на письмі.

1. Самостійне напівголосне читання складів, поданих учителем на дошці:

джа	дже	джи	джо	джу	джі
дза	дзе	дзи	дзо	дзу	дзі

2. Читання цих складів учнями одне одному в парах.

3. Хорове читання складів по горизонталі і по вертикалі.

II. Ознайомлення у підручнику з правилом переносу слів (с. 24).

1. Учні в ролі учителя ознайомлюють учнів із правилами переносу слів із буквосполученнями *дж*, *дз*.

2. Колективне читання правила вголос.

3. Закріплення правильного, злитого, вимовляння слів зі звуком [дж]. Читання, потім колективне проспівування пісеньки «Ходжу, ходжу по садочку...».

4. Опрацювання загадки про телефон.

5. Звуко-буквений аналіз слова *зadzзвeнитъ*.

Після аналізу слова учитель проводить бесіду:

— Прочитайте в загадці виділене слово і, не роблячи підрахунків, скажіть, чого більше в цьому слові — звуків чи букв? (*Відповіді учнів*).

— А хто скаже, на скільки букв більше в цьому слові, ніж звуків? Хто пояснить це? (*Відповіді учнів*).

III. «Хвилинка спілкування».

Діти озвучують діалог перед класом та з'ясовують правильність вживання слів *зателефонувати* та *подзвонити*.

III. Опрацювання правила про перенос слів з апострофом.

— Сьогодні, діти ми вивчимо ще одне правило переносу слів. Воно стосується слів з апострофом. Із цим правилом вас ознайомлять учні, які виконують роль учителя.

1. Читання правила в підручнику (с. 25).

2. Запис у зошити вірша про цілющі рослини.

3. Виписування у стовпчик слів із апострофом.

4. Поділ цих слів для переносу можливим способом.

5. Озвучення учнями свого варіанта поділу.

— Яке слово можна перенести з рядка в рядок тільки одним варіантом?

Дата _____

IV. Робота в парах.

Учні читають у підручнику жартівливий вірш Світлани Цушко (с. 25) і розповідають одне одному. Після цього діти розповідають у які комп'ютерні ігри вони люблять гратися. потім записують на вибір одне з виділених слів (*комп'ютери* і *розв'язують*), будують його звукову модель та перевіряють одне в одного складені моделі. Записують ці слова з поділом їх для переносу. Слово *комп'ютер* учитель рекомендує учням записати у самостійно створений «Словничок», а потім скласти з ним речення. Озвучення кількох складених речень учнями для класу.

V. Робота в групах.

1. Складання казки про комп'ютеренят.
2. Озвучення складених казок.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 18–19, впр. 35–40).

VII. Підсумок уроку.

Діти повторюють засвоєні правила про перенесення слів із буквосполученнями *дж*, *дз* та з апострофом.

§ 7. Алфавіт

Тема: Навчаюся розташовувати слова за алфавітом.

Мета: Дати учням поняття про абетку (алфавіт) як сукупність букв, що прийнята в писемності мови; розвивати вміння правильно вимовляти звуки і називати відповідні букви української абетки; удосконалювати графічну навичку письма.

14

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, темою нашого уроку буде «Українська абетка». Розгорніть підручник на сторінці 26.

1. Учитель пропонує учням пригадати, як утворилося слово *абетка*.
2. Відтворення послідовності рядків у вірші про алфавіт (вправа 1).

II. Виконання вправ у підручнику (с. 26).

1. Виконання вправи 1. Діти опрацьовують вірш про місто Алфавіт, переставляючи рядки.
2. Читання визначення слова *абетка* (*азбука, алфавіт*).
3. Усне виконання жартівливої вправи «Скільки букв в абетці?».
4. Розглядання української абетки на наочній таблиці.
5. Колективне читання абетки.
6. Читання літер, назва яких закінчується на звук [e].
7. Читання літер, назва яких починається звуком [e].
8. Гра в парах «Імена за абеткою» за вправою 2. Озвучення букв кількома парами учнів для класу.

III. Робота над розташуванням слів за абеткою з орієнтацією на першу літеру в слові.

1. Робота у групах. Учні запис назв європейських країн за алфавітом. Вчитель: «*Подумайте і скажіть, якими мовами розмовляють громадяни цих країн*».

2. Самостійна робота. Діти розташовують назви українських міст за алфавітом. Перед виконанням вправи учитель з'ясовує, якого міста в переліку міст України записувати не потрібно і чому (*Берлін*).

3. Виконання вправи 5. Учні записують у стовпчик назви дерев у вірші за алфавітом. Перед записом слід з'ясувати, що назву дерев треба записати в початковій формі, так, як вона подається у словнику.

4. Складання звукової схеми слова. У слові звуків більше, ніж букв (*ліщина*).

IV. Виконання вправ і завдань

Робочому зошиті 1 (с. 20–21, впр. 41–45).

V. Підсумок уроку.

Учитель з учнями пригадує, яка кількість букв (і їхні назви) в українській абетці та акцентує, що слова можна розташовувати за абеткою (в абетковій послідовності).

Тема: Навчаюся користуватися алфавітом.

Мета: Вчити учнів користуватися алфавітом у роботі з навчальними словниками.

15

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні ми будемо вчитися використовувати алфавіт для роботи зі словниками, насамперед — з орфографічним. Кожен словник — це певний довідник (читання вірша про довідник на с. 28 у підручнику). За словником ми довідуємося певну інформацію. Прочитайте про що можна довідатися із *тлумачного* словника, з *орфографічного* та із *перекладного* (учитель демонструє ці словники).

II. З'ясування за тлумачним словником значення слів *гривня* та *гривна*.

До уваги: *гривня* — грошова одиниця України; *гривна* — жіноча прикраса.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 29).

1. Виконання вправи 9. Учні виписують з орфографічного словника п'ять слів. Окремі учні за бажанням зачитують виписані слова.

2. Опрацювання теоретичного матеріалу. Учитель пропонує прочитати правило в рамочці про те, як розміщуються слова у словнику. Потім перевірити чи відповідають виписані слова цьому правилу. Наприклад, чи правильно виписані слова за першою, другою і т. д. буквами алфавіту.

3. Учні складають речення про словник.

IV. «Хвилинка спілкування».

Учні з'ясовують значення слів *адреса* й *адрес*.

V. Робота в парах.

Діти виконуть у підручнику вправу 12 (с. 30). Після її виконання розповідають про що нового дізналися.

VI. «Хвилинка спілкування».

Діти разом з учителем з'ясовують значення слова *скарб*. Учитель: «Скарб — це різні коштовності. А кожне слово — це велика коштовність народу, засіб для спілкування». Одна-дві пари учнів (за бажанням) озвучують діалог перед класом.

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 22, впр. 46–48).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель пропонує учням відповісти на запитання: «Для чого необхідно добре знати напам'ять українську абетку?». (Для того, аби успішно користуватися різними словниками, розташування слів у яких здійснено за алфавітом).

Урок розвитку мовлення 3

Тема: Користуюся орфографічним словником.

Мета: Вчити учнів користуватися орфографічним словником для перевірки сумнівної форми слова перед його написанням, уточнення і запам'ятовування його наголосу.

Обладнання. Робочий зошит (с. 23–24), навчальні орфографічні словники.

16

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення вчителем теми і мети уроку.

— Сьогодні ви будете вчитися використовувати в своїй роботі орфографічний словник. Розгорніть робочі зошити на сторінці 23.

II. Виконання завдань у робочому зошиті (Ч. 1).

1. Розгадування загадки. Переставивши подані букви, діти розгадають відгадку (словник).

2. Виконання вправи 2. Відновлення речення: «Словник — це книга, у якій слова розташовані за абеткою».

3. Виконання вправи 4. Окрім того, за допомогою рубрики «Слово про слово» в робочому зошиті (с. 24) учні знаходять інформацію про різні словники. Записують у зошит назви цих словників в абетковій послідовності.

4. Учні записують у зошит спочатку двоскладове слово, а за ним два трискладові слова, потім озвучують ці слова.

5. Міркування учнів «Чому ми так говоримо?». Щоб відповісти на це завдання, вчитель пропонує використовувати орфографічний словник.

6. Учні самостійно записують речення в зошит про те, що для кожного з них означає орфографічний словник.

7. Зіставлення записаних учнями речень за формою (можуть бути різні) і за змістом (однакові).

8. Виконання завдання, використовуючи орфографічний словник. Вчитель пропонує підібрати 5–7 слів у словнику, які розпочинаються різними буквами, а потім зачитати їх. Вчитель може ускладнити завдання, пропонуючи зачитати слова: за кількістю складів (два, три, чотири складів); за приналежністю слів до певної частини мови; за місцем наголосу у слові (на першому, другому, третьому складі) тощо.

III. Підсумок уроку.

Учні розповідають, що цікаве і важливе вони навчилися на уроці.

Тема: Узагальнюю знання про звуки і букви.

Мета: Узагальнити знання учнів із розділу; зорієнтувати їх до уроку контролю здобутих знань і вмінь із розділу «Звуки і букви».

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою і метою уроку.

— На цьому уроці, діти, ми підсумуємо вивчений матеріал розділу «Звуки і букви». Я буду задавати вам запитання, а ви маєте підготувати на них відповідь з обов'язковим наведенням відповідних прикладів. Якщо відповідь учня чи учениці на поставлене запитання буде не повною або потребуватиме уточнення, то піднесіть руку.

II. Запитання і завдання за змістом навчального матеріалу до опрацьованого розділу.

1. Які органи мовлення беруть участь у створенні звуків нашої української мови.

Учні називають орган мовлення і вимовляють відповідний звук. Наприклад: «Звук [н] вимовляється кінчиком язика, який притискається до верхніх зубів». Учні називають різні звуки (голосні і приголосні, тверді і м'які приголосні). Учитель спонукає до називання різних звуків.

2. Яка найголовніша особливість голосних звуків? Чим приголосні звуки відрізняються від голосних?

3. Яким способом звуку мовлення позначаються на письмі?

4. Алфавіт є запозиченим словом із грецької мови. А яке слово для цього є в українській мові? Як воно утворилося?

5. Для чого треба знати напам'ять українську абетку. Де це знання використовується?

6. Клас готується до колективного промовляння української абетки ланцюжком. Один учень розпочинає промовляти назви букв абетки, а інший за командою вчителя продовжує і т. д. Можна повторити абетку двічі або й тричі.

7. Які слова в нашій мові треба писати з великої букви? Учні перелічують вивчені правила, наводять відповідні приклади. Учитель має прагнути, аби діти озвучили усі вивчені правила).

8. Що треба знати, аби записати слово, яке не вміщується на рядочку в зошиті?

9. Пригадайте і назвіть вивчені правила переносу частин слів із рядка в рядок. Кожне правило підкріплюється відповідним прикладом.

10. Яке правило при переносі слів не можна порушувати? (Чого не можна допускати під час переносу частини слова з рядка в рядок?)

11. Чи можуть окремі слова ділитися для переносу по-різному? Кожен учень має навести приклад такого слова й продемонструвати два способи поділу його для переносу.

12. Що таке наголос слова? Як він виділяється голосом і як позначається на письмі?

13. Назвіть хоча б одне слово, наголошування у якому треба запам'ятати. Учитель перед прочитанням завдання має наголосити, щоб діти акумулювали власні сили і пригадали вивчений матеріал.

Дата _____

14. Яке правило вимовляння приголосних звуків робить нашу мову дзвінкою, співучою, солов'їною? Приготуйтеся назвати приклади таких слів.

15. Які ви знаєте способи позначення м'якості приголосних звуків на письмі?

Кожен учень має назвати хоча б один приклад із м'яким приголосним звуком і пояснити спосіб позначення м'якості.

16. Пригадайте правило вживання на письмі апострофа. Підготуйте свої приклади слів, у яких є апостроф.

III. Підсумок уроку.

Учитель пропонує ще раз повторити вивчені правила, готуючись до уроку контролю здобутих знань і практичних умінь за розділом «Звуки і букви».

Тема: Урок контролю навчальних досягнень учнів.

Мета: Виявити рівень знань із розділу «Звуки і букви»; виявити рівень сформованості мовно-мовленнєвих умінь за змістом опрацьованого розділу.

ХІД УРОКУ

Контрольна робота

Дата _____

Диктант

Настав вересень. Це перший місяць осені. Дні стали коротшими. Відлітають у теплі краї птахи. А синички і горобці зимують в Україні. Треба готувати для них годівнички.

На деревах почали жовтіти листочки. Це золота осінь вступає у свої права.

38 слів

Завдання

1. У словах четвертого речення поставте наголос.

2. Послухайте і запишіть ряди букв:

знак м'якшення, о, і, с, н
и, м, з, а
е, в, а, с, н
л, о, т, і

3. Із букв кожного ряду складіть і запишіть слова.

4. Запишіть у стовпчик слова. Через риску поділіть ці слова для переносу одним зі способів.

берізка —
ходжу —
Василько —
Михайлик —
Мар'янка —

Lined writing area consisting of multiple horizontal lines for text entry.

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

§ 8. Близькі за значенням слова

Тема: Розпізнаю близькі за значенням слова.

Мета: Розвивати вміння визначати й добирати близькі за значенням слова; формувати вміння користуватися словником синонімів.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило і готуються до виконання ролі вчителя/вчительки.

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і інтерактивний метод «Взаємне навчання». Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує увагу дітей на те, аби вони не читали правило, а пояснювали його, а також наводили самостійно дібрані приклади близьких за значенням слів або приклади таких слів зі словника синонімів. На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що слова можуть мати близькі значення.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 32).

1. Робота в парах. Учні, виконуючи завдання вправи 1, читають одне одному вірш Григорія Паламарчука і, відповідаючи на запитання «*Чому птахів називають то журавлями, то веселиками?*», дають відповіді на основі змісту віршованого тексту. Продовжуючи виконувати завдання, другокласники розмірковують над значеннями слів *журавлі* та *веселики* і роблять висновок, що ці слова є близькими за значеннями.

2. Робота у групах. Працюючи разом над виконанням завдань вправи 2, діти читають і відгадують загадки, зазначаючи до якої загадки підходить зображений малюнок. Потім вони вивчають третю загадку про багаття і записують її із пам'яті. Робота над вправою завершується виконанням останнього завдання — учні виписують із загадок близькі за значенням слова. Учитель може запропонувати учням додаткове завдання: самостійно дібрати загадки, у яких уживаються близькі за значенням слова.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 33).

1. Виконання вправи 3. Завдання учні виконують самостійно. Вони групують і записують за зразком близькі за значенням слова. Педагог пропонує дітям усно скласти речення з близькими за значенням словами.

2. Виконання вправи 4. Другокласники самостійно відгадують загадку про білочку. Учитель запитує в учнів чому вони так думають, а потім пропонує описати цю тваринку, використовуючи слова з віршованої загадки. На наступному етапі діти виписують близькі за значенням слова. Потім вони складають і записують речення про цю тварину, використовуючи самостійно дібрані слова, близькі за значенням.

3. Робота в парах. У процесі виконання завдань вправи 5 учні замінюють вислови зі словом *голова́* одним близьким за значенням словом із довідки і визначають, до яких висловів подано малюнки. Далі вони усно

складають речення з одним висловом, а потім — із близьким за значенням словом. Учитель просить учнів порівняти два складені речення і зробити висновок, у якому реченні виразніше висловлено думку.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 25, впр. 49–51).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про існування в українській мові різних за звучанням слів, які можуть мати близькі значення. Учні наводять приклади близьких за значенням слів (синонімів).

§ 9. Протилежні за значенням слова

Тема: Розпізнаю протилежні за значенням слова.

Мета: Розвивати вміння визначати й добирати протилежні за значенням слова; формувати вміння користуватися словником антонімів.

20

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що слова можуть мати не тільки близькі значення, а й протилежні. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом у підручнику на сторінці 34 учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти мають наводити самостійно дібрані приклади протилежних за значенням слів або приклади таких слів зі словника антонімів. На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що слова можуть мати протилежні значення.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 34).

1. Виконання вправи 1. Учні читають і відгадують загадку про сонце. Учитель пропонує другокласникам пригадати інші загадки про небесне світило. На наступному етапі діти виписують парами протилежні за значенням слова.

2. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 2 учні пригадують і називають заголовки казок із протилежним за значенням словами. Потім дописують назви казок, скориставшись словами з довідки, і підкреслюють протилежні за значенням слова.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 35).

1. Робота у групах. Учні, виконуючи завдання вправи 3, додають пропущені слова так, аби прочитати початок казки Алли Свашенко. На наступному етапі роботи другокласники складають і записують два речення з протилежними за значенням словами.

2. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 4, молодші школярі записують і підкреслюють слова протилежні за значенням. Потім розповідають одне одному про пори року. Учитель спрямовує учнів використовувати під час розповіді протилежні за значенням слова.

2. Виконання вправи 5. Завдання учні виконують самостійно. Другокласники відгадують загадки, а потім виписують із них протилежні за значенням слова. Під час виконання останнього завдання вправи діти складають загадку, подібну до першої (*Вечір чим кінчається, а ранок починається?*), і читають її для всіх учнів у класі.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 26, впр. 52–54).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про існування в українській мові слів, які можуть мати протилежні значення. Учні наводять приклади протилежних за значенням слів (антонімів).

Тема: Розподіляю слова на групи.

Мета: Розвивати вміння розподіляти слова на групи за смисловими ознаками; формувати вміння користуватися словниками синонімів і антонімів.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати, що вони знають про слова і їхні значення. Другокласники розповідають, що слова можуть мати близькі і протилежні значення. Педагог акцентує увагу учнів, аби відповідь була повна із самостійно дібраними прикладами синонімів і антонімів (без уживання термінів).

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 36).

1. Виконання вправи 6. Учні групують близькі за значенням слова і записують їх. Учитель ознайомлює другокласників зі значенням слова *метикованийий* і пропонує скласти речення із цим словом.

2. Виконання вправи 7. Завдання учні виконують самостійно. Молодші школярі визначають серед поданих слів ті, які мають протилежні значення, і записують їх за зразком: *день* — *ніч*. Завершуючи роботу над виконанням завдань цієї вправи, учні визначають загальку кількість звуків, букв і складів у слові *радість* (6 зв., 7 б., 2 скл.). Учитель спрямовує учнів на коментування звуко-буквеного складу поданого слова.

III. Організація ігрової діяльності учнів на уроці.

Педагог пропонує учням погратися у гру «Спорт». Під час гри діти добирають до поданих слів близькі за значенням за зразком: *реготати* — *веселитися*. Перемагає той, хто добере найбільшу кількість близьких за значенням слів.

IV. Виконання вправи 8 у підручнику (с. 37).

1. Робота в парах. Діти групують слова за значенням і записують їх у дві колонки, розподіляючи за смисловими ознаками: назви людей за місцем народження і назви людей за професією. Далі додають свої приклади слів. Потім пояснюють значення слів — назв професій самостійно або користуючись тлумачним словником української мови.

2. Ознайомлення учнів зі значеннями слів *швачка* і *швець* відбувається під керівництвом учителя. Педагог акцентує увагу другокласників на розрізненні значень цих слів і пропонує дітям скласти речення із цими словами.

Швачка — кравчиня, жінка, яка шие одяг.

Швець — чоботар, майстер, який шие і лагодить взуття.

V. Організація ігрової діяльності на уроці.

Під час гри «Спорт» учні утворюють нові слова від слів — назв видів спорту за зразком: *футболістка* — *футболіст*. Педагог пропонує дітям продовжити гру, самостійно дібравши інші слова — назви видів спорту.

VI. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, як записати слово *робота*: 4 буквами, 5 буквами (*труд, праця*).

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 27, впр. 55–57).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, що слова можна групувати за різними смисловими ознаками. Учні наводять приклади синонімів і антонімів.

§ 10. Слова із прямим і переносним значенням

Тема: Розрізняю пряме і переносне значення слова.

Мета: Розвивати вміння розрізнявати пряме і переносне значення слова; формувати вміння користуватися тлумачним словником української мови.

22

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення вчителем теми і мети уроку. Педагог звертає увагу учнів на те, що слова можуть мати не тільки близькі й протилежні значення, а можуть уживатися у прямому і переносному значеннях. На наступному етапі діти залучаються до участі в рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Другокласники, ознайомившись із правилом, готуються до роботи в парах із метою взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім учні коментують вивчене правило, ставлять одне одному запитання за його змістом, наводять самостійно дібрані приклади вживання слів у прямому і переносному значенням за аналогією. Далі вчитель узагальнює знання учнів про синоніми й антоніми, пряме і переносне значення слова.

II. Прослуховування аудіоматеріалів.

Учні уважно слухають вірш Ліни Костенко, складають розповідь про осінь, відповідаючи на запитання:

- Що робила осінь?
- Про що попросило листя в осені?

Потім учитель просить другокласників пояснити, у якому значенні вжито слова (*осінь вишиває; листя попросило*).

III. Робота в парах.

Працюючи над виконанням завдань вправи у підручнику (с. 38), діти називають слова, ужиті в переносному значенні. Далі вони складають і записують речення про осінь зі словами в переносному значенні.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 39).

1. Під час виконання завдання 1, молодші школярі розподіляють у дві колонки сполучення слів із прямим і переносним значеннями. Педагог спрямовує учнів на пояснення своєї думки і добір власних прикладів сполучень слів за зразком.

2. Виконуючи завдання вправи 2, учні виписують із речень тексту слова, ужиті в переносному значенні. На завершальному етапі роботи над вправою вчитель спонукає дітей до роздумів про те, чому берези сумували. Другокласники висловлюють свої міркування, складаючи речення.

3. Самостійне виконання завдань вправи 3 передбачає виписування сполучень слів, у яких слова вживаються у прямому і переносному значеннях, і пояснення значень слів.

V. Ознайомлення зі значенням слова кришталю.

Аби пояснити значення цього слова, педагог показує учням кришталю (кришталеву вазу), у такий спосіб демонструючи скло, якому властива гра барв і мелодійний дзенькіт. На наступному етапі вчитель пропонує дітям завдання — скласти речення із цим словом.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 28, впр. 58–59).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, що в українській мові слова можуть мати близькі і протилежні значення, уживатися у прямому і переносному значеннях.

§ 11. Багатозначні слова

Тема: Пояснюю значення багатозначних слів.

Мета: Розвивати вміння пояснювати значення багатозначних слів; формувати вміння користуватися тлумачним словником української мови.

23

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило та готуються до виконання ролі вчителя/вчительки.

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і методичний прийом інтерактивного навчання — взаємне навчання. Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони не читали правило, а пояснювали його, а також наводили самостійно дібрані приклади однозначних і багатозначних слів, користуючись тлумачним словником української мови. На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що слова можуть бути однозначними й багатозначними.

III. Виконання вправ і завдань у підручнику.

1. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 1 (с. 40), учні спочатку пригадують значення слова *слово*, а потім пояснюють, що означають подані сполучення слів, використовуючи пояснення з довідки. На наступному етапі другокласники складають і записують речення зі сполученнями слів.

2. Самостійне виконання завдань вправи 2 (с. 41) передбачає ознайомлення учнів із висловом Ірини Вільде (*Слова — кольорові камінці. Мало їх назбирати — треба навчитися з них узори викладати.*) і його пояснення. Молодші школярі читають вислів про слова, пояснюють його значення. Після ознайомлення зі значенням слова *узор* (*візерунок*) учні складають речення із цим словом.

Далі вчитель залучає учнів до роздумів про те, із чим ще можна порівняти слова. Діти висловлюють свої міркування, складаючи і записуючи про це речення. На завершальному етапі педагог збагачує словниковий запас учнів сполученнями слів *слово в слово* (точно, дослівно) та *від слова до слова* (усе, від початку до кінця) і пояснює їхні значення.

3. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 3 (с. 41), учні читають і відгадують загадку (*місяць*), пояснюють значення слова-відгадки, перевіряючи себе за інформаційною довідкою у кінці вправи. Потім вони знаходять виділені слова у словнику й уточнюють їхні значення.

IV. Словникова робота.

Педагог ознайомлює учнів зі сполученнями слів *рік у рік* і *з року в рік*, які мають однакове значення (*щороку*). Діти усно складають речення із цими висловами.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 29, впр. 60–61).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновки про те, що слова можуть мати одне і багато значень, що значення однозначних і багатозначних слів можна перевірити за тлумачним словником української мови.

Урок розвитку мовлення 4

Тема: Навчаюся розповідати казки.

Мета: Розвивати вміння розповідати казки.

Обладнання: Робочий зошит (с. 30–31).

24

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Ознайомлюючи із темою і метою уроку, учитель акцентує увагу учнів на значенні слова казка.

Казка — розповідний твір про вигадані події і вигаданих осіб.

Після цього педагог пропонує учням пригадати улюблені казки і зазначити їхні назви.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 30 (Ч. 1).

1. Під час виконання завдань вправи 1 учні читають загадку і записують слово-відгадку (міст).

2. Виконуючи завдання вправи 2, другокласники складають із поданих слів загадку, записують її і відгадують. Учитель пропонує дітям поцікавитися, як цю загадку склали інші учні.

3. Робота над завданнями вправи 3 передбачає пригадування казки «Про двох цапків» і виконання тестових завдань, які містять запитання за змістом цієї казки.

III. Ознайомлення зі значенням слів *кладка* і *поєдинок*.

Учитель, ознайомлюючи учнів зі значенням цих слів, пояснює, що *кладка* — дошка або колода, покладена для переходу через річку, струмок; *поєдинок* — боротьба між двома супротивниками. Потім пропонує молодшим школярам завдання — усно скласти речення з цими словами.

IV. Виконання вправ і завдань на сторінці 31 (Ч. 1).

1. Працюючи над виконанням завдань вправи 4, учні читають подані слова і сполучення слів, підкреслюють ті, які можна використати у своїй розповіді про двої цапків, а потім виписують слова, близькі за значенням.

2. Під час виконання завдань вправи 5 діти добирають до слова *цапки* слова, які відповідають на питання *які?*, і записують їх.

3. Виконуючи завдання вправи 6, молодші школярі розмірковують над тим, чи може бути переможець у поєдинку на середині вузького містка. Потім учні пояснюють свою думку, починаючи словами: «Я думаю, що...» або «На мою думку, ...».

4. Виконання завдань вправи 7 передбачає зміну кінцівки казки «Про двох цапків» так, аби цапки стали друзями, і запис її.

V. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Запиши ті слова і сполучення слів, які допомагають тобі розказати про події, що відбуваються в казці «Про двох цапків».

Зустрілися, привіталися, хотіли, спілкувалися, не поступилися, погралися, не змогли, розійшлися, попадали, попрощалися.

2. Визнач, у якій послідовності ти будеш розповідати казку «Про двох цапків». Постав у клітинках цифри — номери рядків. Поясни свою думку.

Чим усе закінчилося?

Де відбувалася подія?

Що хотіли учасники події?

3. Поміркуй, яке з поданих речень можна використати на початку розповіді. Поясни чому. Підкресли це речення.

Одного разу цапки посперечалися між собою.

Одного разу цапки зустрілися на середині містка.

Одного разу цапки вирішили позмагатися між собою.

4. Поміркуй, як закінчити розповідь про цапків. Доповни подане речення.

Тому обидва цапки _____.

VI. Підсумок уроку.

Учитель на підсумковому етапі уроку формулює висновок про важливість оволодіння вмінням розповідати казки.

Тема: Навчаюся доречно вживати слова в мовленні.

Мета: Розвивати вміння доречно вживати слова у різних значеннях у власному мовленні.

25

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку й пропонує пригадати, що вони знають про слова і їхні значення. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами синонімів і антонімів, слів, які вживаються у прямому і переносному значенні, однозначних і багатозначних слів.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 42).

1. Учитель пропонує учням відповідати за два запитання: *Чи вмієш ти грати в шахи? Чи любиш ти гратися?*, використовуючи повні відповіді. Він спрямовує другокласників на доречне вживання дієслів *грати* та *гратися* у словосполученнях і реченнях.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 4, учні складають і записують речення зі словом *грати*, уживаючи його в різних значеннях: виконувати що-небудь на музичному інструменті (про людину); брати участь у якій-небудь грі; поводитися з яким-небудь предметом, як з іграшкою, забавлятися.

III. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу. (У результаті учні мають дійти згоди про те, що правильно говорити: *грати на музичних інструментах, а гратися на вулиці*).

IV. Словникова робота.

Учитель ознайомлює учнів зі значеннями висловів: *грати першу скрипку* (бути найголовнішим у будь-якій справі), *грати в мовчанку* (мовчати, ухилятися від розмов), *грати з вогнем* (брати участь у небезпечній грі), а потім пропонує завдання — усно скласти речення з поданими сполученнями слів.

V. Організація дослідницької діяльності учнів на уроці.

Учитель пропонує учням уважно прочитати віршовані рядки, у яких уживається слово *срібна*, а потім поміркувати над тим, як утворилося переносне значення цього слова. Педагог спрямовує учнів на аргументовані відповіді з коментарями.

VI. Виконання вправ у підручнику (с. 43).

1. Робота у групах. Працюючи разом під час виконання завдань вправи 5, учні групують і записують подані сполучення слів у дві колонки (пряме значення слів; переносне значення слів). Потім вони складають і записують із цими словосполученнями речення.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 6, другокласники читають вірш Грицька Бойка, а потім під час обговорення в парі визначають,

скільки значень має слово *гребінець*; який гребінець був першим. На завершальному етапі учні складають і записують речення, уживаючи слово *гребінець* у різних значеннях.

3. Установлення зв'язків між словами за допомогою питань. Учитель пропонує учням завдання — встановити за допомогою питань зв'язки між словами у поданих словосполученнях:

носить (*що?*) гребінець;
не можна причесатися (*чим?*) гребінцем;
гребінець (*який?*) новий.

4. Звуко-буквений розбір слова *гребінець*. Учні, виконуючи звуко-буквений розбір цього слова, визначають у ньому кількість звуків, букв та складів (8 зв., 9 б., 3 скл.) і пояснюють свої відповіді.

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 32, впр. 62–63).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням доречно вживати слова у різних значеннях у власному мовленні.

Тема: Узагальнюю знання про слово і його значення.

Мета: Узагальнювати знання учнів про слово і його значення.

26

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку й пропонує узагальнити знання, пригадавши, що вони знають про слова та їхні значення. Другокласники пояснюють, що слова можуть мати близькі і протилежні значення, можуть уживатися у прямому і переносному значенні, можуть бути однозначними і багатозначними. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами синонімів і антонімів (без уживання термінів), уживанням слів у прямому і переносному значенні, однозначних і багатозначних слів.

II. Виконання завдань у підручнику (с. 44).

Під час самостійного виконання завдань вправи 7 учні виписують пари протилежні за значенням слова. Потім вони складають та записують два речення з протилежними за значенням словами (на вибір) і підкреслюють ці слова.

III. Організація ігрової діяльності учнів.

Учитель пропонує учням узяти участь у грі «Вилучи «зайве» слово». Діти визначають у кожній групі зайве слово і пояснюють свою думку. Аби продовжити гру, педагог може спрямовувати учнів на самостійний добір аналогічних груп слів.

IV. Виконання завдань у підручнику (с. 44).

1. Виконуючи завдання вправи 8, учні вибирають групу близьких за значенням слів, а потім складають і записують з ними речення.

2. Ознайомлення зі значенням слова *гречний*. Учитель, ознайомлюючи учнів зі значенням цього слова, звертає увагу на близькі за значенням слова: *ввічливий, вихований, чемний*. Потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти й записати речення зі словом *гречний*.

V. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що під час вибачення неправильно говорити *вибачаюсь*, а необхідно використовувати близькі за значенням слова і сполучення слів: *вибачте мені, пробачте мені, даруйте мені, перепрошую, прошу вибачення*.

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, як важливо володіти знаннями з розділу «Слово. Значення слова» і розрізняти: близькі й протилежні значення слів, пряме і переносне значення слів, однозначні й багатозначні слова.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень.

Мета: Контроль і оцінка навчальних досягнень учнів із розділу «Слово. Значення слова».

27

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

У листопаді рідко бувають сонячні дні. Та сьогодні нам пощастило. Ми гуляємо в парку. Під ногами шурхотить сухе листя. Це листопад укрит землю яскравим килимом. Яких тільки кольорів не побачиш в осінньому маскарадi листяних дерев!

35 слів

Завдання

1. Добери та запиши слова, близькі за значенням, до слів *листопад*, *шурхотіти*.

2. Добери та запиши слова, протилежні за значенням, до слів *день*, *сонячний*.

СЛОВА — НАЗВИ (ПРЕДМЕТІВ, ОЗНАК, ДІЙ, ЧИСЕЛ)

§ 12. Слова — назви предметів (іменники)

Тема: Навчаюся визначати слова — назви предметів.

Мета: Розвивати вміння визначати слова — назви предметів (іменники), ставити до них питання.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, які називають предметами і відповідають на питання *хто?* або *що?*. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти наводять самостійно дібрані приклади іменників. На завершальному етапі роботи педагог робить висновок: іменники — слова — назви предметів, які відповідають на питання *хто?* або *що?*.

II. Робота в парах.

Учні читають у підручнику вірш Володимира Верховеня (с. 46) і знаходять слова — назви предметів і називають їх. Потім виписують за абеткою виділені іменники і коментують, що вони називають і на які питання відповідають. Завершується робота над вправою виконанням завдання — визначити, які значення мають слова *день* і *ніч* (близькі чи протилежні значення). Учитель спрямовує дітей на повну відповідь.

III. Організація дослідницької діяльності на уроці.

Учитель пропонує дітям уважно прочитати віршовані рядки і поміркувати, від якого слова походить слово *іменник*. Другокласники висловлюють свої думки на основі підказки, яка міститься у вірші. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати слова — назви предметів, які оточують людину. Елемент змагання (хто більше назве іменників?) зацікавить молодших школярів і спонукатиме їх до активної мислительної діяльності.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 47).

1. Виконання вправи 2. Завдання учні виконують самостійно. Діти вивчають вірш Павла Грабовського і записують його з пам'яті. Потім вони підкреслюють слова — назви предметів.

2. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 3, другокласники списують прислів'я і приказки про сонце, доповнюючи їх словами — назвами предметів із довідки. На наступному етапі роботи над вправою вони пояснюють зміст доповнених речень і наводять приклади тих прислів'їв і приказок про зиму, які вони знають.

V. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням узяти участь у грі «Зима — літо». Перемагають ті діти, які зможуть дібрати найбільшу кількість іменників до кожної тематичної групи за зразком: *літо — спека, зима — мороз*.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 33, впр. 64–66).

VII. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про те, що *іменники* — це слова — назви предметів, які відповідають на питання *хто?* або *що?*

Тема: Навчаюся добирати іменники.

Мета: Розвивати вміння добирати слова — назви предметів (іменники).

29

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати істотні ознаки іменника. Другокласники пояснюють, що іменники називають предмети і відповідають на питання *хто? що?*. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами іменників різних семантичних груп.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 48).

1. Робота у групах. Виконуючи завдання вправи 4, учні уважно розглядають малюнки, називають вироби з тіста і ставлять питання до слів. Потім розповідають, які вироби печуть, а які — варять.

2. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 5 другокласники називають професії людей, які виготовляють кулінарні вироби, і зазначають питання, на яке відповідають дібрані слова — назви професій.

3. Ознайомлення зі значеннями слів *куліна́р* (кухар, фахівець із приготування їжі) і *конди́тер* (майстер, що виготовляє кондитерські вироби). Складання речень із цими словами.

4. Бесіда. Учитель запитує в учнів, які страви люблять готувати у них удома, і спрямовує школярів давати повні відповіді на запитання. Діти розповідають про улюблені страви в сім'ї.

III. Робота над змістом приказки.

Учитель пропонує учням висловити свої міркування про зміст приказки «*Кожен майстер свою роботу хвалить*».

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 49).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 6, діти дописують слова — назви тварин, користуючись малюнками і словами з довідки. Потім вони називають питання, на яке відповідають ці слова. На наступному етапі роботи над вправою школярі розповідають про тварину, яка їм подобається.

2. Виконуючи завдання вправи 7, учні уявляють себе художниками (художницями). Потім вони читають вірш *Миколи Сингаївського*, доповнюючи його словами з довідки.

Бесіда:

— Що потрібно художнику?

— А що намалювали б ви? Для кого?

Другокласники дають повні відповіді на поставлені запитання.

3. Ознайомлення зі значеннями слів *мольбе́рт* і *палі́тра*. Учитель коментує значення цих слів і пропонує учням скласти з ними речення.

Мольбе́рт — підставка, на якій художник установлює підрамник із полотном, картон для малювання.

Палі́тра — дощечка, на якій художник змішує фарби.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 34, впр. 67–70).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість умінь добирати іменники різних семантичних груп і вживати їх у власному мовленні.

Тема: Розрізняю слова, які відповідають на питання *хто?* *що?*.

Мета: Розвивати вміння розрізняти слова, які відповідають на питання *хто?* і *що?* (слова — назви істот і неістот).

30

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення вчителем теми і мети уроку. Педагог наголошує на важливості розрізнення іменників, які відповідають на питання *хто?* і *що?*. На наступному етапі діти залучаються до участі в рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Другокласники, ознайомившись із правилом, готуються до роботи в парах із метою взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім учні коментують вивчене правило, ставлять одне одному запитання за його змістом, наводять самостійно дібрані приклади іменників, які відповідають на питання *хто?* і *що?*. Далі вчитель узагальнює знання учнів про іменники — назви людей і тварин, які відповідають на питання *хто?*; іменники — назви інших предметів, які відповідають на питання *що?*.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику.

1. Самостійно виконуючи завдання вправи 8 (с. 50), другокласники дописують слова, відповідаючи на запитання *хто ти?* Потім діти формулюють висновок, що додані слова — назви предметів відповідають на питання *хто?*

2. Робота в парах. Під час виконання вправи на с. 52–53 учні читають прислів'я і пояснюють їхній зміст. Потім вони виписують виділені слова у дві колонки: Слова, які відповідають на питання *хто?*; питання, які відповідають на питання *що?*.

III. Робота над змістом прислів'я.

Учитель пропонує учням висловити свої міркування про зміст прислів'я «Друга — шукай, а знайдеш — тримай».

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 51).

1. Виконання завдань вправи 10 починається із запису назв професій, пов'язаних із тематичними групами слів. Учні записують назви професій, відповідають на поставлені запитання і формулюють висновки: слова поданих тематичних груп відповідають на питання *що?*; слова — назви професій відповідають на питання *хто?*

2. Працюючи над виконанням завдань вправи 11, другокласники добирають і записують за зразком подані слова. Потім вони усно складають речення з однією парою слів (на вибір).

Зразок: (*хто?*) кобзар, (*що?*) кобза.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 35, впр. 71–73).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновки про те, що слова — назви людей і тварин відповідають на питання *хто?*, а слова — назви інших предметів відповідають на питання *що?*.

Дата _____

Lined writing area consisting of multiple horizontal lines.

Урок розвитку мовлення 5

Тема: Навчаюся будувати діалог.

Мета: Розвивати діалогічні вміння учнів.

Обладнання: Робочий зошит (с. 36–37).

31

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про діалог.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 36 (Ч. 1).

1. Виконуючи завдання вправи 1, учні переставляють подані слова так, щоб прочитати речення. Учитель пропонує дітям поцікавитися, як це речення склали інші учні. Потім другокласники записують складене речення.

2. Працюючи над виконанням завдань вправи 2, молодші школярі читають подане речення «*Одяг для людини шують із тканини*», а потім ставлять за змістом речення запитання, які починалися б словами *що? для кого? що роблять? із чого?*

3. Виконання завдання 3 передбачає доповнення репліки діалогу словами з довідки і запис їх.

4. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 4 учні будують діалог, пояснюючи одне одному, що означають слова *вовна* і *бавовна*, за потреби користуючися словничком «Слово про слово».

III. Ознайомлення зі значенням слів *вовна* і *бавовна*.

Учитель коментує значення цих слів (*вóвна* — волокно з настриженого або начесаного із тварин волосяного покриву; *бавóвна* — волокно з бавовника, з якого виробляють пряжу) і пропонує учням усно скласти з ними речення.

IV. Виконання вправ і завдань на сторінці 37 (Ч. 1).

1. Під час виконання завдань вправи 5 учні визначають назви тканин, утворюють і записують сполучення слів за зразком: *тканина із шовку* — *шовкова тканина*.

2. Виконуючи завдання вправи 6, другокласники читають загадку і записують слово-відгадку.

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 7, діти беруть участь у діалозі, а потім продовжують його, за потреби користуючися словничком «Слово про слово».

V. Ознайомлення зі значенням слів у рубриці «Слово про слово».

Бавóвник — рослина з насінням, вкритим пухнастим волокном, з якого виробляють пряжу.

Верста́т — машина для виробництва різних видів тканин.

Волокно́ — природний або штучний матеріал, із якого прядуть нитки.

Льон — трав'яниста рослина, зі стебел якої виготовляють волокно, а з насіння — олію.

Натурáльна тка́нина — тканина, виготовлена із природного волокна (вовни, бавовни, льону, шовку).

Ткани́на — виріб, виготовлений у процесі ткання на ткацькому верстаті.

Трикота́ж — в'язана машиною тканина.

Шовк — волокно, що виділяється гусеницями шовкопряда; тонка тканина, виготовлена із такої пряжі.

VI. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Установи відповідність між словами лівого і правого стовпчиків. З'єднай стрілочками.

одяг взуваємо

взуття одягаємо

2. Прочитай запитання і дай відповіді. Познач їх.

1) Із чого одяг у людини?

із ниток

із бавовни

із тканини

2) Із чого роблять тканини?

із ниток

із травинок

із павутинок

3) Із чого роблять нитки?

із полотна

із тканини

із волокна

4) Які майстри чудові роблять нитки кольорові?

швачки

прядильниці

вишивальниці

5) Які майстрині виткали для нас тканини?

ткачі

кравчині

рукодільниці

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням будувати діалогічні висловлювання.

Тема: Розрізняю слова, які є загальними і власними назвами.

Мета: Розвивати вміння розрізняти слова, які є загальними і власними назвами.

32

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило і готуються до виконання ролі вчителя/вчительки. Педагог пропонує учням самостійно дібрати загальні і власні назви за зразком:

загальні назви: українка, українець...;

власні назви: Україна...

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і методичний прийом інтерактивного навчання — взаємне навчання. Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони не читали правило, а пояснювали його, а також наводили самостійно дібрані приклади іменників — загальних і власних назв.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про важливість умінь розрізняти загальні та власні назви і правильно писати їх.

II. Робота в парах.

Під час виконання завдань вправи 12 (с. 52) учні записують хто де живе за зразком: у *Польщі* — *поляки*.

Потім вони спочатку називають слова, які є власними назвами, а після цього — слова, які є загальними назвами, пояснюють їхній правопис.

III. Організація дослідницької діяльності на уроці.

Учитель пропонує дітям уважно прочитати віршовані рядки і поміркувати, від якого слова походить назва столиці України — Київ. Другокласники висловлюють свої думки на основі підказки, яка міститься у вірші.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 55).

1. Виконуючи завдання вправи 13, учні читають *назви* міст та їхніх мешканців. Потім вони пригадують, як називають мешканок цих міст, і записують їх у дві колонки за зразком: *ки́янин* — *ки́янка*. На завершальному етапі роботи другокласники пояснюють, які зі слів є загальними назвами, а які — власними, а потім коментують їхнє написання.

2. Самостійно працюючи над виконанням завдань вправи 14, молодші школярі читають речення і називають загальні назви. Далі діти записують одне речення (за вибором) і підкреслюють власні назви, пояснюючи, як вони пишуться.

3. Уявна подорож Україною. Учитель пропонує учням уявну мандрівку Україною і просить показати гори на поданих світлинах.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 38, впр. 74–76).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, що в українській мові є іменники — загальні назви, які пишуться з малої літери, і є іменники — власні назви, які пишуться з великої літери.

Тема: Розрізняю слова, які є загальними і власними назвами.

Мета: Розвивати вміння правильно писати власні і загальні назви.

33

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати іменники — загальні та власні назви і їхній правопис. Другокласники пояснюють, що загальні назви пишуться з малої літери, а власні — з великої. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами іменників — загальних і власних назв і пояснення правопису цих слів.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 54).

1. Робота в парах. Учні, виконуючи завдання вправи 15, виписують слова — власні назви і пояснюють їхній правопис. Потім вони складають і записують речення про річку у своїй місцевості.

2. Інформація для допитливих. Учитель розповідає учням, що колись давно Дніпро називали Борисфеном, а в народних піснях і легендах — Славутичем.

3. Перегляд відеоматеріалів. Учні переглядають портрети видатних українців і називають їхні імена.

4. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 16 другокласники до загальних назв (гетьмани, письменники) добирають із довідки власні назви. Потім вони записують їх і пояснюють написання.

5. Самостійно працюючи над виконанням завдань вправи 17, молодші школярі розподіляють на дві групи подані слова. Далі діти зазначають, як називаються слова першої і другої груп, додають свої слова до кожної з них. На завершальному етапі роботи над вправою учні називають по батькові дітей — Дарини і Дмитра.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 55).

1. Робота в парах. У процесі виконання завдань вправи 18 другокласники називають людей різних професій, які працюють у їхній школі. Потім зазначають їхні імена й по батькові та записують у зошит за зразком: *бібліотекарка — Софія Миколаївна*.

2. Виконання вправи 19 (творче завдання). Діти уявляють себе будівельниками, які будують власний дім. Вони розказують, хто буде жити в їхньому будинку, а потім записують за зразком слова — назви людей і тварин: *дідусь — Іваненко Іван Іванович*.

На наступному етапі учні пояснюють, які зі слів є власними назвами, а які — загальними, коментують написання слів.

3. Звуко-буквений розбір слова *прізвище*. Під час виконання звуко-буквеного розбору слова *прізвище* діти визначають загальну кількість звуків, букв і складів (9 зв., 8 б., 3 скл.) і коментують свою думку.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу. (У результаті учні мають дійти згоди про те, що від імені *Назар* утворюється по батькові *Назарович*, а від *Назарій* — *Назарійович*).

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 39, впр. 77–79)

VI. Підсумок уроку.

Завершальний етап уроку передбачає формулювання вчителем висновку про особливості правопису іменників — загальних і власних назв.

Тема: Навчаюся писати імена, по батькові та прізвища.

Мета: Розвивати вміння правильно писати імена, по батькові і прізвища.

34

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення вчителем теми і мети уроку. Педагог залучає учнів до участі в рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Другокласники, ознайомившись із правилом, готуються до роботи в парах із метою взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім учні коментують вивчене правило, ставлять одне одному запитання за його змістом, наводять самостійно дібрані приклади імен, по батькові і прізвищ, коментують їхнє написання. Далі вчитель узагальнює знання учнів про правопис цієї групи іменників — власних назв.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 56).

1. Виконання вправи 20. Учні записують речення про видатних українців, пояснюють уживання великої букви у словах — загальних назвах.

2. Працюючи над виконанням завдань вправи 21, другокласники доповнюють речення словами з довідки, записують їх, а потім коментують правопис іменників — власних назв.

3. Робота над змістом вислову. Учитель спрямовує учнів замислитися над змістом речення «*Мистецтво збагачує людину*» і пропонує висловити свої міркування.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 57).

1. Учні під керівництвом учителя визначають, як звуть батька, якщо дід — Петро Антонович, а онука — Інна Сергіївна, і пояснюють свою думку (батько — Сергій Петрович).

2. Виконання вправи 22. Другокласники випишують імена і прізвища дітей і пояснюють вживання великої букви у словах. Далі учні висловлюють свої міркування про те, як утворилися згадані в тексті прізвища, називають подібні прізвища однокласників (однокласниць). На наступному етапі роботи над вправою вчитель пропонує учням пригадати значення слова *клас*, а потім пояснити що означає це слово у першому й останньому реченнях.

3. Робота над змістом приказки. Учитель звертає увагу учнів на те, що чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять. Другокласники пояснюють зміст приказки своїми словами.

IV. Організація дослідницької діяльності на уроці.

Педагог пропонує дітям уважно прочитати віршовані рядки про святого Миколая і поміркувати, чому про *гостінець* кажуть *миколійчик*, чому це слово написано з малої букви, як воно утворилося. Другокласники висловлюють свої думки.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 40, впр. 80–82).

VI. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про вживання великої букви в іменах, по батькові і прізвищах.

Тема: Навчаюся писати клички тварин.

Мета: Розвивати вміння правильно писати клички тварин.

35

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило і готуються до виконання ролі вчителя/вчительки.

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і методичний прийом інтерактивного навчання — взаємне навчання. Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони наводили самостійно дібрані приклади кличок тварин. На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що велика буква вживається не тільки в іменах, по батькові і прізвищах, але і у кличках тварин.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 58).

1. Робота в парах. Працюючи разом над виконанням завдань вправи 23, учні зазначають, яка казва має поданий початок. Далі вони записують спочатку назви людей та їхні імена, а потім — назви і клички тварин, і коментують правопис виписаних слів. Учитель спрямовує учнів на пояснення, які назви власні, а які — загальні.

2. Самостійне виконання завдань вправи 24 передбачає виписування іменників — кличок собак, які побували в космосі, та пояснення правопису цих слів.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 25, другокласники читають, замінюючи малюнки словами — назвами тварин та їхніми кличками. Потім вони записують утворені речення і коментують уживання великої букви у словах.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 59).

1. Працюючи над виконанням завдань вправи 26, другокласники виписують імена людей та клички тварин, пояснюють правопис виписаних слів. Потім вони добирають із тексту близькі за значенням слова до іменника *цуценя*.

2. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 27 учні фантазують і розповідають, який мультфільм можна зняти про зображених на малюнках тваринок. Учитель пропонує дітям узяти участь у змаганні «Хто дасть тваринам найцікавіші клички?».

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 40, впр. 80–82).

V. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про вживання великої букви у кличках тварин.

Тема: Навчаюся писати назви країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір.

Мета: Розвивати вміння правильно писати назви країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що з великої букви пишуться не тільки імена, по батькові, прізвища, клички тварин, але і назви країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Під час коментування правила діти наводять самостійно дібрані приклади іменників — власних назв відповідної групи.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що велика буква вживається в іменниках власних назвах — назвах країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 60).

1. Виконання завдань вправи 28 передбачає виписування з тексту назв сіл і пояснення їхнього правопису. Учні, виписуючи власні назви, коментують правильне написання слів. Потім у кінці додають назву свого села або села, у якому живуть їхні родичі.

2. Робота з діалогом. Працюючи над діалогом, другокласники уявляють реальну ситуацію, яка може трапитися з кожним (дитина заблукала, а адреси не знає). Потім пояснюють, чому важливо знати свою адресу. Далі учні називають свою адресу і записують її.

3. Робота в парах. У процесі виконання завдань вправи 29 молодші школярі спочатку додають потрібні слова — власні назви, записують їх, а потім пояснюють уживання великої букви у доданих словах.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 61).

1. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 30, учні розглядають зображення поштового конверта. Потім вони складають розповідь про дітей за адресами їхнього проживання і пояснюють уживання великої букви у словах — власних назвах

2. Під час виконання завдань вправи 31 другокласники списують речення, підкреслюють назви річок і пояснюють, як вони пишуться.

3. Щоб зацікавити учнів виконанням наступного завдання, учитель пропонує дітям відгадати, що це слова — назви річок:

? есна
? орскла
? ніпро

(Відповідь: Десна, Ворскла, Дніпро).

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 41, впр. 83–85).

Дата _____

V. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про вживання великої букви в назвах країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір.

Тема: Навчаюся змінювати слова — назви предметів.

Мета: Розвивати вміння змінювати слова — назви предметів за числами за зразком (*один — багато*).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення вчителем теми і мети уроку. Педагог звертає увагу учнів на те, що слова — назви предметів (іменники) можуть змінюватися за зразком (*один — багато*). На наступному етапі діти залучаються до участі в рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Другокласники, ознайомившись із правилом, готуються до роботи в парах із метою взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім учні коментують вивчене правило, ставлять одне одному запитання за його змістом, наводять самостійно дібрані приклади іменників, які називають один предмет або багато предметів. Далі вчитель узагальнює знання учнів про змінювання іменників за числами (без уживання терміна).

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 62).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 32 учні виписують із лічилки Тамари Коломієць слова — назви предметів і пояснюють, що не так на малюнку.

2. Ознайомлення учнів зі значенням слова *причілок*. Учитель ознайомлює учнів зі значенням цього слова (*причілок* — бокова стіна будинку) і пропонує завдання — скласти із ним речення.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 63).

1. Працюючи над виконанням завдань вправи 33, другокласники складають речення з поданих слів і записують їх за зразком. Потім вони пояснюють, які з них називають один предмет, а які — багато.

2. Робота в парах. Виконання завдань вправи 34 передбачає зміну слів — назв птахів за зразком і запис утворених речень.

3. Виконуючи завдання вправи 35, молодші школярі записують назви предметів за зразком (*один — багато*), усно ставлять питання до слів, а потім складають і записують речення з утвореними словами (на вибір).

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 42, впр. 86–88).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про змінювання іменників за числами за зразком (*один — багато*).

Дата _____

Lined writing area consisting of horizontal lines for text entry.

Тема: Навчаюся змінювати слова — назви предметів.

Мета: Розвивати вміння змінювати слова — назви предметів за числами за зразком (*багато — один*).

38

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення вчителем теми і мети уроку. Педагог звертає увагу учнів на те, що слова — назви предметів (іменники) можуть змінюватися не тільки за зразком (один — багато), але і за зразком (багато — один). Потім учні наводять самостійно дібрані приклади іменників, які називають багато предметів або один предмет. Далі вчитель узагальнює знання учнів про змінювання іменників за числами.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 64).

1. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 36 учні виписують слова — назви грибів у стовпчик, змінюють їх за зразком (багато — один) і записують. На наступному етапі роботи над вправою вчитель проводить бесіду, використовуючи запитання: Як описано гриби в тексті? Які з них зобразив художник?

2. Виконання вправи 37. Другокласники читають речення, виписують слова — назви дерев, а потім змінюють їх за зразком (багато — один).

III. Виконання вправ і завдань у підручнику (с. 65).

1. Перегляд відеоматеріалів. Учитель запитує в учнів, чи знають вони, що таке ярмарок. Школярі висловлюють свої думки, а вчитель узагальнює їхні думки. Потім педагог пропонує учням переглянути відео і розказати, що продається на ярмарку.

2. Робота у парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 38, учні читають і дізнаються про те, що продавали колись на ярмарку. Далі вони змінюють виділені слова так, щоб кожне з них означало один предмет, і записують їх.

3. Виконання завдань вправи 39 передбачає прочитання тексту, постановку кількох запитань за його змістом, а потім озвучування запитань уголос. Після виконання цих завдань учням необхідно змінити виділені слова — назви предметів за зразком (багато — один): *будинки — будинок* і записати їх.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 43, впр. 89–91).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про змінювання іменників за числами за зразком (багато — один).

Lined writing area with horizontal lines.

Тема: Навчаюся вживати іменники в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати слова — назви предметів (іменники) у власних висловлюваннях.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням складати речення з іменниками і доречно вживати слова — назви предметів у мовленні.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 66).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 40 другокласники додають слова — назви предметів із довідки і пояснюють свій вибір. Учитель коментує правильність виконання завдання, особливу увагу звертаючи на сполучення слів: відчиняти — зачиняти (вікна, двері); розгортати — згортати (підручник, зошит).

2. Робота у групах. Виконуючи завдання вправи 41, молодші школярі дають дітям імена, читають малюнковий текст. Потім вони складають і записують речення за зразком: «Ліна стане скрипалькою». На наступному етапі роботи над вправою педагог проводить бесіду і запитує в учнів, хто із них грає на музичних інструментах. Далі вчитель пропонує дітям поміркувати і сказати, ким вони хочуть стати в майбутньому і чому.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 67).

1. Виконання вправи 42. Молодші школярі уважно розглядають малюнок і пояснюють, де і хто із дітей зображений. Далі вони складають і записують одне речення, уживаючи імена всіх дітей, зображених на малюнку, і пояснюють написання великої букви у власних назвах.

2. Робота в парах. У процесі виконання завдань вправи 43 учні випишують із вірша Володимира Лучука назви річок за абеткою і пояснюють їхнє написання. На наступному етапі роботи вони складають і записують речення про відому їм річку.

3. Звуко-буквений аналіз слова. Виконуючи звуко-буквений розбір слова *кóтить*, другокласники визначають і називають загальну кількість звуків, букв і складів (5 зв., 6 б., 2 скл.).

4. Робота над виконанням завдання «Як правильно?». Учні розмірковують, які букви необхідно вставити у слова, щоб правильно прочитати подані словосполучення:

Київська Р?сь
річка Р?сь.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що Дніпро — це не тільки назва річки, але і назва міста (місто Дніпропетровськ).

Дата _____

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 44, впр. 92–94).

VI. Підсумок уроку.

На завершальному етапі уроку вчитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати речення з іменниками і доречно вживати їх у мовленні.

Тема: Навчаюся вживати іменники в мовленні.

Мета: Розвивати й удосконалювати вміння вживати іменники у власному мовленні.

40

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням доречно вживати слова — назви предметів (іменники) у мовленні.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 68).

1. Виконання вправи 44. Завдання учні виконують самостійно. Діти читають текст і будують запитання, на які можуть відповідати виділені слова. На наступному етапі роботи — складання і запис двох речень з іменниками *ліс* і *друг*.

2. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 45 молодші школярі відгадують загадки і складають одне речення, у якому були б всі слова-відгадки.

3. Виконання справи 46. Другокласники складають і записують речення зі словом — назвою улюбленої пори року а потім читають складене речення для учнів усього класу.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 69).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 47 учні уявляють себе ведучими телепередачі для дітей, у якій розповідають, як можна допомагати тваринам узимку. Потім вони складають та записують два речення, уживаючи слова — назви тварин, і читають складені речення для всього класу.

2. Виконання вправи 48. Діти доповнюють віршовані рядки Анатолія Камінчука словами — назвами квітів із довідки. Потім вони складають і записують одне речення зі словами — назвами квітів, які подобаються їхнім мамі й бабусі.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що одне й те саме слово може писатися то з великої букви (*Лілія* — ім'я), то з малої (*лілія* — назва квітки).

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 45, впр. 94–96).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вміннями доречно вживати іменники у мовленні.

Урок розвитку мовлення 6

Тема: Навчаюся писати запрошення на день народження.

Мета: Розвивати вміння писати запрошення на день народження.

Обладнання: Робочий зошит (с. 46–47).

41

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель, ознайомлюючи учнів із темою і метою уроку, звертає увагу учнів на те, що запрошення — прохання, мета якого — запропонувати прийти, зустрітися, відвідати, взяти участь, поспілкуватися.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 46 (Ч. 1).

1. Виконання завдання 1 передбачає складання розповіді про те, з нагоди яких подій люди використовують запрошення.

2. Виконання додаткового завдання.

Бесіда:

— Пригадай форми звертань у текстах запрошень. Запиши їх.

— Поясни, у якій частині тексту запрошення використовуються такі слова й сполучення:

запрошуємо
ласкаво просимо
дозвольте запросити Вас.

Підкресли ті, які ти використовуєш.

3. Виконуючи завдання вправи 2, учні складають і записують запрошення однокласникам із нагоди дня свого народження.

4. Працюючи над виконанням завдань вправи 3, другокласники читають поради іменинникам (*Будьте завжди привітними зі своїми гостями. Обов'язково дякуйте за вітання і подарунок.*), пояснюють їхній зміст, а потім записують їх із пам'яті.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 47 (Ч. 1).

1. Під час виконання завдань вправи 4, молодші школярі уважно розглядають малюнок і усно дають відповіді на запитання за малюнком.

2. Виконання додаткових завдань.

Бесіда:

— Пригадай і заспівай у класі пісню про день народження.

— Розкажи, чим тобі подобається день народження. Починай свою розповідь словами: «Мені подобається день народження тим, що...»

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 5, другокласники підкреслюють серед поданих назв ту, яка є, на їхню думку, найвдалішою і відповідає поданому малюнку.

4. Виконуючи завдання вправи 6, діти зазначають у якій послідовності вони будуть розповідати про святкування дня народження дівчинки.

- Зустріч гостей
- Частування гостей
- Подарунки для іменинниці
- Привітання однокласників

5. Ознайомлення зі значенням слів *віншувати* і *частувати*. Учитель коментує значення цих слів (*віншувати* — вітати, поздоровляти; *частувати* — пригощати гостей стравами і напоями) і пропонує учням завдання — усно скласти речення з цими словами.

6. Виконання завдань вправи 7 передбачає розмірковування над тим, як саме можна називати іменинницю у своїй розповіді, яке ім'я їй дати; виписування слів, які можна використати у розповіді про іменинницю.

7. Ознайомлення зі значенням слів *усмішка* й *усміхатися*. Учитель коментує значення цих слів (*усмішка* — доброзичлива, ласкава, привітна; *усміхатися* — бути задоволеним, виявляти доброзичливе ставлення до співрозмовника) і пропонує учням завдання усно скласти речення з цими словами

8. Виконання додаткових завдань.

1) Уважно розглянь малюнок, на якому зображена іменинниця. Добери і запиши слова, які відповідають на питання *яка?* Використай дібрані слова у складеній розповіді.

Іменинниця (*яка?*) усміхнена, _____

2) Розподіли слова — назви дій на дві групи за питаннями.

Зустріла, пригощала, дякувала, привіталася, зустрічалася, подякувала, віталася, пригостила.

Що робила іменинниця? _____

Що зробила іменинниця? _____

9. Під час виконання завдань вправи 8 другокласники складають усну розповідь за малюнком, використовуючи поданий початок: *У моєї однокласниці сьогодні...*

10. Виконання додаткових завдань.

1) Склади і запиши речення, яке ти використаєш на початку розповіді за малюнком. Поясни свою думку. Розрізною початок тексту (зачин), його основну частину і кінцівку.

2) Поміркуй, яке з поданих речень можна використати в кінцівці розповіді. Підкресли його.

Іменинниця рада зустріла своїх гостей.

Тому свято всім дітям дуже сподобалося.

Гості подарували іменинниці цікаві подарунки.

11. Виконуючи завдання вправи 9, учні готують усну розповідь про святкування свого дня народження і розповідають її у класі.

IV. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Поміркуй і розкажи, коли так говорять: *«Слова щирого вітання дорожчі за частування»*.

2. Поясни, чому гостям дякують за подарунки (іграшки, сувеніри, квіти).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, як важливо вміти усно висловлювати й письмово оформлювати запрошення. Потім педагог акцентує увагу учнів на правилах ввічливого поведіння у гостях під час святкування дня народження.

Тема: Закріплення знань і вмінь, пов'язаних зі словами — назвами предметів (іменниками).

Мета: Розвивати вміння визначати, добирати й вживати у мовленні слова — назви предметів (іменники).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про іменники і їхні основні ознаки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 48 у робочому зошиті (Ч. 1).

1. Під час виконання завдань вправи 97 учні читають народні прикмети, виписують іменники, ставлять наголос в усіх словах другої прикмети.

2. Виконуючи завдання вправи 98, молодші школярі читають і доповнюють речення, записують їх і підкреслюють іменники. Учитель спрямовує учнів на пояснення своєї думки.

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 99, другокласники здогадуються, про що йдеться у поданих народних висловлюваннях, а потім перевіряють себе, скориставшись підказкою. На наступному етапі роботи вони складають і записують речення з іменниками *очі* і *ніс*; виконують звуко-буквений аналіз слів *яблуко*, *язик*.

III. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 48, впр. 97–99).

IV. Підсумок уроку.

Учитель разом із учнями формулюють висновок про істотні ознаки іменників (називають предмет; відповідають на питання *хто? що?*).

Дата _____

Тема: Урок контролю навчальних досягнень учнів.

Мета: Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів із теми «Слова — назви предметів» (іменники).

43

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

Як гарно в зимовому лісі! Усе кругом вкрите пухнастим килимом. У казковому сніжному одязі стоять дерева. Ось виглянули із гущавини лісу сріблясті ялинки. До них сором'язливо посміхнулися високі сосни у снігових шапках. Кругом панує таємнича загадковість.

*36 слів***Завдання**

1. Випиши з тексту п'ять іменників.
2. Самостійно добери і запиши п'ять іменників із теми «Зима».
3. Склади і запиши два речення з іменниками *зима, ліс*.

Lined writing area with 20 horizontal lines.

§ 13. Слова — назви ознак предметів (прикметники)

44

Тема: Навчаюся визначати слова — назви ознак предметів.

Мета: Розвивати вміння визначати слова — назви ознак предметів (прикметники) і ставити до них питання.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, які називають ознаки предметів і відповідають на питання *який? яка? яке? які?*. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти наводять самостійно дібрані приклади прикметників.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що *прикметники* — слова — назви ознак предметів, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 70).

Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 1 учні читають уривок із вірша Лесі Лужецької, виписують слова — назви ознак предметів за зразком, називають питання, на які відповідають виписані прикметники. Потім вони додають свої слова про рідну землю.

III. Організація дослідницької діяльності на уроці.

1. Учитель пропонує дітям уважно прочитати віршовані рядки і поміркувати, від якого слова походить слово *прикметник*. Другокласники висловлюють свої думки на основі підказки, яка міститься у вірші. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати слова — назви ознак предметів, які оточують людину. Елемент змагання (хто більше назве прикметників?) зацікавить молодших школярів і спонукає їх до активної мислительної діяльності.

2. Робота над змістом рубрики «Візьми до уваги». Учитель пояснює учням, що прикметники допомагають складати і відгадувати загадки.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 71).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 2 другокласники відгадують загадку і називають відгадане слово. Потім вони виписують слова — назви ознак предмета за поданим зразком.

2. Ознайомлення зі значенням слова *бузківий*. Учитель, ознайомлюючи учнів зі значенням цього слова, звертає увагу учнів, що *бузківий* — світлий фіолетовий колір. Потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти і записати речення з цим словом.

V. Самостійне виконання завдань вправи 3.

1. Учні записують речення, уставляючи слова з довідки, усно ставлять питання до слів — назв ознак предметів. Потім вони відповідають на запитання: «*Коли взимку буває така погода?*», обґрунтовуючи свою думку.

2. Робота над змістом поради. Учитель звертається до учнів із проханням пояснити зміст поради «*Узимку і влітку, у пору осінню й весняну — найкращу у світі люби свою землю кохану!*».

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 49, впр. 100–102).

VII. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про те, що *прикметники* — слова — назви ознак предметів, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*.

Тема: Навчаюся добирати прикметники.

Мета: Розвивати вміння добирати слова — назви ознак предметів (прикметники).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку й пропонує пригадати істотні ознаки прикметника. Другокласники пояснюють, що прикметники називають ознаки предметів і відповідають на питання *який? яка? яке? які?*. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами прикметників різних семантичних груп.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 72).

1. У процесі виконання завдань вправи 4 учні читають вірш Надії Красоткіної, добираючи з довідки слова — назви ознак предметів. Потім діти самостійно добирають прикметники і записують їх.

2. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 5 другокласники добирають і записують «кольорові» слова — назви ознак предметів за зразком: *море — блакитне, синє, лазурове*. На наступному етапі роботи над вправою учні пояснюють, на які питання відповідають дібрані прикметники.

III. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням узяти участь у грі «Зима — літо». Перемагають ті діти, які зможуть дібрати найбільшу кількість прикметників до кожної групи іменників за зразком: *літо — тепле, зима — холодна*.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 73).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 6, молодші школярі порівнюють предмети за однією ознакою і вставляють потрібні слова за зразком: «*Дороги широкі, а стежки вузькі*». Потім вони усно ставлять питання до слів — назв ознак предметів і записують за зразком одне речення (на вибір).

2. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 7 другокласники розмірковують, у які групи можна об'єднати слова — назви ознак цих предметів: *яблуко, груша, банан, помідор*. Далі називають групи предметів, які можна об'єднати за такими ознаками: *формою, кольором, смаком*.

V. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що треба берегти природу. На Новий рік у кімнаті можна поставити штучну ялинку і у вазі гілочку справжньої красуні.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит (с. 50, впр. 103–105).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість умінь добирати прикметники різних груп і вживати їх у власному мовленні.

Дата _____

Тема: Навчаюся утворювати сполучення слів із прикметниками.

Мета: Розвивати вміння утворювати сполучення слів зі словами — назвами ознак предметів (прикметниками).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати істотні ознаки іменника і прикметника. Другокласники пояснюють, що іменники називають предмети, а прикметники — ознаки предметів; іменники відповідають на питання *хто? що?*, а прикметники — на питання *який? яка? яке? які?*. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами іменників і прикметників.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 74).

1. Виконання вправи 8. Другокласники читають уривок із вірша Лесі Лужецької, розкриваючи дужки. Потім вони називають слова — ознаки предмета, зазначають питання, на які відповідають прикметники. На завершальному етапі роботи діти добирають прикметники до іменника *тáто*.

2. Виконання вправи 9. Завдання учні виконують самостійно. Другокласники утворюють від назв предметів слова — назви ознак предметів за зразком: *тепло — теплий, тепла, тепле, теплі*.

3. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 10, учні замінюють виділені слова назвами ознак предмета за зразком: *ваза з фарфору — фарфорова ваза*. Потім вони записують утворені сполучення слів і підкреслюють слова — назви ознак предметів.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 75).

1. Виконання завдань вправи 11 передбачає утворення сполучень слів за зразком і їхній запис у зошит. Учитель уточнює в учнів питання, на які відповідають слова — назви ознак предметів за зразком: *зелений маркер — зелені маркери*.

2. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 12 другокласники доповнюють вірш про синичку словами — назвами ознак предметів із довідки, зазначають, на які питання вони відповідають, а потім виписують утворені сполучення слів.

IV. Робота над змістом рубрики «Візьми до уваги».

Учитель коментує значення слів (*дрібний* — малий, некрупний; дрібні гроші; *мілкий* — неглибокий; мілке море).

V. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням узяти участь у грі зі словами за зразком. Перемагають ті діти, які зможуть швидко дібрати прикметники до кожної групи іменників і утворити словосполучення за зразком: *мілкий струмок — глибокий струмок*.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 51, впр. 106–107).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про зв'язок прикметників із іменниками.

Дата _____

A series of horizontal lines for writing, spanning the width of the page.

Тема: Навчаюся вживати прикметники в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати слова — назви ознак предметів (прикметники) у власному мовленні.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням уживати слова — назви ознак предметів (прикметники) у мовленні.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 76).

1. Виконання вправи 13. Завдання учні виконують самостійно. Діти читають текст, вставляючи слова — назви ознак предметів із довідки. Потім вони доповнюють його самостійно складеним реченням зі словами — назвами ознак предметів.

2. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 14 другокласники читають текст про дятла, дають повні письмові відповіді на запитання за змістом тексту й підкреслюють у записаних реченнях слова — назви ознак предметів.

III. Робота в парах.

Працюючи зі підручником, у вправі 15 (с. 77) діти встановлюють відповідність між сполученнями слів в обох колонках і записують пари сполучень слів. Потім вони усно складають речення зі словосполученням *золоте слово*.

IV. Перегляд відеоматеріалів.

Учні уважно переглядають мультфільм «Кирило Кожум'яка», а потім розповідають про його героїв, використовуючи слова — назви ознак предметів.

V. Ознайомлення зі значенням слова *портрет*.

Учитель ознайомлює учнів зі значенням цього слова. Потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти і записати речення з цим словом.

Портрет — мальоване, фотографічне або словесне зображення обличчя людини.

Після цього вчитель пропонує дітям виконати у підручнику вправу 16 (с. 77). Учні добирають прикметники, які можна використати під час словесного малювання власного портрету. На наступному етапі роботи другокласники складають і записують текст «Мій портрет». Потім вони читають складений і записаний текст у класі.

На завершальному етапі вчитель звертається до дітей із проханням уважно розглянути світлини, подані на сторінці підручника, і знайти свій портрет.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 52, впр. 108–110).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням уживати слова — назви ознак предметів (прикметники) у мовленні.

Дата _____

Урок розвитку мовлення 7

Тема: Навчаюся складати розповідь.

Мета: Розвивати вміння складати розповідь.

Обладнання: Робочий зошит (с. 53–54).

48

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про текст-розповідь і його основні ознаки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 53 (Ч. 1).

1. Під час виконання завдань вправи 1 учні читають і відгадують загадку, записують слово-відгадку (зима).

2. Виконуючи завдання вправи 2, діти уважно розглядають малюнок і розповідають, що на ньому зображено.

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 3, другокласники добирають дітям імена і записують їх.

4. Виконання завдання 4 передбачає підкреслення речення, яке потрібно використати у зачині тексту за малюнком.

5. У процесі виконання завдань вправи 5 молодші школярі продумують основну частину тексту, доповнюють і записують речення «*В основній частині тексту необхідно розказати про ...*».

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 54 (Ч. 1).

1. Виконуючи завдання вправи 6, учні складають із поданих слів кінцівку тексту (усно) і використовують її у своїй розповіді.

2. Виконання завдань вправи 7 передбачає запис повних відповідей на запитання і читання записаної розповіді.

Запитання:

- Яку пору року зображено?
- Куди прийшли діти на прогулянку?
- Що роблять хлопчики?
- Що робить дівчинка?

IV. Ознайомлення зі значенням слів (рубрика «Слово про слово»).

Сáни — зимовий візок на полозах.

Санчáта — маленькі санки для дитячих розваг.

Скувáти — покрити льодом.

Рум'яні щічки — щічки, які почервоніли від морозу.

V. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Підготуй розповідь про дівчинку, зображену на малюнку. Запиши її. Прочитай у класі.

2. Підготуй розповідь про хлопчиків, зображених на малюнку. Запиши її. Прочитай у класі.

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням складати-тексти розповіді.

Тема: Закріплення знань учнів про прикметники.

Мета: Розвивати вміння визначати, добирати і вживати у мовленні слова — назви ознак предметів (прикметники).

49

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про прикметник і його основні ознаки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 55 у робочому зошиті (Ч. 1).

1. Виконання вправи 111. Учні спочатку читають назви кольорів веселки, а потім записують ці прикметники за абеткою, поділяючи їх для переносу.

2. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 112 другокласники добирають до назв і кличок тварин слова — назви їхніх ознак за зразком. Далі вони записують їх і читають у класі.

Зразок: *котик Пушок — маленький, пухнастенький.*

3. Виконання вправи 113. Молодші школярі утворюють від поданих іменників прикметники за зразком: *дерево — дерев'яний*. На наступному етапі роботи учні складають і записують речення з одним із утворених прикметників (на вибір), а потім визначають загальну кількість звуків і букв у цьому прикметнику.

III. Підсумок уроку.

Учитель разом із учнями формулюють висновок про прикметник і його основні ознаки (називає ознаку предмета; відповідає на питання *який? яка? яке? які?*).

Дата _____

Тема: Урок контролю навчальних досягнень учнів.

Мета: Контроль і оцінка навчальних досягнень учнів із теми «Слова — назви ознак предметів» (прикметники).

50

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

Настала красуня зима. Земля вкрилася білим снігом. Важко птахам знаходити собі їжу.

Діти повісили на гілці яблуні годівницю для птахів. Тепер біля годівнички завжди багато пернатих гостей. Прилітають до годівнички жваві синички і веселі горобці.

35 слів

Завдання

1. Випиши з тексту всі сполучення слів *прикметник + іменник*.
2. Добери і запиши п'ять прикметників до іменника *земля*.
3. Склади і запиши два речення з прикметниками *зимовий, весела*.

Lined writing area with 20 horizontal lines.

§ 14. Слова — назви дій предметів (дієслова)

51

Тема: Навчаюся визначати слова — назви дій предметів.

Мета: Розвивати вміння визначати слова — назви дій предметів (дієслова) і ставити до них питання.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, які називають дії предметів і відповідають на питання *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*

На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти наводять самостійно дібрані приклади дієслів.

На завершальному етапі роботи педагог робить висновок про те, що *дієслова* — слова — назви дій предметів, які відповідають на питання *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 78).

1. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 1, учні вивчають напам'ять уривок із вірша Лесі Лужецької і розповідають одне одному. Потім вони виписують за абеткою слова — назви дій предметів (дієслова), зазначаючи, на яке питання вони відповідають.

2. Під час виконання завдань вправи 2 другокласники утворюють і записують прислів'я, називають дієслова, усно ставлять до них питання.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 79).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 3, молодші школярі добирають потрібні слова — назви дій, утворюють сполучення слів і записують їх.

2. Ознайомлення зі значеннями слів *орати* і *жати*. Учитель ознайомлює учнів зі значеннями цих слів, а потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти і записати з ними речення.

Орати — обробляти землю плугом.

Жати — стинати колоски серпом.

IV. Робота в парах.

Учитель пропонує виконати вправу 4 у підручнику (с. 79). Учні читають подані речення і визначають, чим вони цікаві. Потім ставлять питання до виділених слів і зазначають, які з них називають дії, а які — предмети. На наступному етапі діти виписують виділені слова разом із тими, з якими вони зв'язані в реченні за зразком: *гарний ніс — ніс подарунки*.

V. Організація дослідницької діяльності на уроці.

Учитель пропонує дітям поміркувати, від якого слова походить слово *подарунок*. Другокласники висловлюють свої думки. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати дієслово, від якого й утворився цей іменник.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 56, впр. 114–116).

VII. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про те, що *дієслова* — слова — назви дій предметів, які відповідають на питання *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*

Тема: Вправляння у доборі дієслів.

Мета: Розвивати вміння добирати дієслова.

52

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель спочатку ознайомлює учнів із темою і метою уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вмінням добирати дієслова. Потім пропонує дітям пригадати, що вони знають про дієслова. Другокласники називають основні ознаки дієслів і самостійно наводять приклади слів — назв дій предметів.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 57 у робочому зошиті (Ч. 1).

1. Виконання вправи 117. Другокласники читають вірш Вадима Крищенка, вставляючи пропущені дієслова з довідки, а потім ставлять наголос у вставлених словах.

2. Виконання вправи 118. Молодші школярі читають подані іменники, добирають до них різні за значенням дієслова і записують їх за зразком.

3. Виконання вправи 119. Учні читають речення, вставляючи пропущені дієслова з довідки. Потім діти записують їх і визначають кількість звуків і букв у записаних дієсловах.

4. Виконання завдань вправи 120 передбачає читання тексту, тренування у вимові дзвінких приголосних звуків у кінці складу, уставляння пропущених дієслів із довідки. На наступному етапі роботи вони виписують із двох останніх речень дієслова й ставлять до них питання.

III. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням добирати дієслова.

Урок розвитку мовлення 8

Тема: Навчаюся зв'язно висловлювати думки.

Мета: Розвивати вміння зв'язко висловлювати думки.

Обладнання: Робочий зошит (с. 58–59).

53

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель, ознайомлюючи учнів із темою і метою уроку, звертає увагу учнів на вміння зв'язко висловлювати свої думки, а потім пропонує пригадати, що діти знають про текст і його частини.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 58 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 1. Учні уважно розглядають малюнок і позначають правильні відповіді на запитання за змістом малюнка.

Запитання:

- Коли відбуваються події?
- Що робила дівчинка на катку?
- Що сталося пізніше з дівчинкою на катку?
- Як поведився в цей момент однокласник?

2. Виконання вправи 2. Другокласники підкреслюють речення, яке можна використати у зачині тексту «Пригода на катку».

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 59 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 3. Діти дають імена хлопчику й дівчинці, записують їх і розповідають про пригоду, яка сталася з цими дітьми.

2. Виконання вправи 4. Молодші школярі підкреслюють речення, яке може бути кінцівкою в розповіді про пригоду на катку.

3. Виконання вправи 5 передбачає підготовку розповіді за малюнком, запис її і прочитання у класі.

IV. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вмінням зв'язно висловлювати свої думки.

Тема: Навчаюся складати речення з дієсловами

Мета: Розвивати вміння складати речення з дієсловами.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням складати речення з дієсловами.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 80).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 5 другокласники читають речення, спостерігаючи за тим, які різні дії означає слово *іде*. Потім вони замінюють у кожному реченні слово *іде* дієсловом, близьким за значенням, користуючись словами із довідки. Далі діти записують речення за зразком:

Іде катер.
Пливе катер.

На завершальному етапі роботи над вправою вчитель пропонує учням поміркувати, яке дієслово зі значенням руху необхідно використати з іменником *години́к*.

2. Виконання вправи 6. Виконуючи завдання вправи, учні уважно розглядають малюнки, записують, хто як пересувається, використовуючи дієслова із довідки. Потім вони зазначають, на яке питання відповідають записані слова — назви дій предметів.

III. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні, скориставшись словником, мають дійти згоди про те, що правильно сказати: «*собака прибіг* і *собака прибігла*».

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 81).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 7, молодші школярі виразно читають вірш Бориса Грінченка, пояснюють, кому дякують люди, дають повні письмові відповіді на запитання.

2. Ознайомлення зі значенням слова *ковáль*. Учитель ознайомлює учнів зі значенням цього слова, а потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти і записати з ним речення.

Ковáль — майстер, який куванням обробляє метал, виготовляє металеві предмети.

V. Організація дослідницької діяльності на уроці.

1. Учитель пропонує дітям поміркувати, від якого слова походить слово *будівельник*. Другокласники висловлюють свої думки. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати дієслово, від якого і утворився цей іменник.

2. Перегляд відеоматеріалів. Учитель пропонує учням переглянути картини українських художників і розказати, як на них зображено природу перед грозою.

VI. Виконання вправи у підручнику (с. 81).

Під час виконання завдань вправи 8 учні уявляють себе письменником (письменницею), а потім читають поданий текст, добираючи з дужок дієслово, яке найточніше виражає думку.

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 60, впр. 121–123).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням складати речення з дієсловами.

Тема: Навчаюся вживати дієслова в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати слова — назви дій предметів (дієслова) у власному мовленні.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням уживати слова — назви дій предметів (дієслова) у мовленні.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 82).

1. Виконання вправи 9. Завдання учні виконують самостійно. Діти читають речення і виписують дієслова за абеткою, а потім цікавляться, у якій послідовності записали ці дієслова однокласники.

2. Виконання вправи 10. Другокласники розповідають, як вони пізнають світ, доповнюючи подані речення, а потім зазначають, що люблять робити. Далі вони складають і записують три речення про справи, які їм найбільше подобаються, уживаючи дібрані дієслова.

3. Робота над змістом приказок. Учитель пропонує учням поміркувати над змістом приказок і висловити свої міркування, чому так говорять:

Де з охотою працюють, там усе встигають.

На дерево дивись, як родить, а на людину — як робить.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 83).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 11, діти пригадують назви днів тижня, а потім послідовно їх записують. Потім розповідають, як вони планують свій день (один із днів тижня за вибором), що вони в цей день будуть робити, наводять приклад такого плану за зразком:

У середу я планую....

Для цього мені потрібно

Я маю зробити

2. Ознайомлення зі значенням слова *план*. Учитель ознайомлює учнів зі значенням цього слова, а потім пропонує молодшим школярам завдання — скласти і записати з ним речення.

План — заздалегідь визначена програма дій на певний час.

IV. Творча робота.

Учитель пропонує молодшим школярам самостійне виконати у підручнику вправу 12 (с. 83). Виконуючи це завдання, діти розмірковують і пояснюють, чому так важливо планувати свій час, як планувати свій день так, аби успішно навчатися, цікаво відпочивати і досягати своїх поставлених цілей.

На наступному етапі роботи над вправою другокласники розповідають, чи є в них щоденник для планування, що вони записують у щоденник. Потім діти опрацьовують рубрику «Візьми до уваги». Учитель пояснює учням, що планування — ключ до успіху в житті.

Дата _____

V. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що слово *щоденник* походить від слів *щодня*, *щоденно*.

VI. Виконання звуко-буквеного розбору слова.

Виконуючи звуко-буквений розбір слова *щодня*, другокласники визначають і називають загальну кількість звуків, букв і складів у цьому слові (6 зв., 5 б., 2 скл.) і коментують свою відповідь.

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 61, впр. 124–126).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням добирати дієслова різних семантичних груп і вживати їх у власному мовленні.

Тема: Навчаюся вживати дієслова в мовленні.

Мета: Закріпити знання учнів про слова — назви дій предметів (дієслова).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку й пропонує пригадати істотні ознаки дієслова. Другокласники пояснюють, що дієслова називають дії предметів і відповідають на питання *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами дієслів різних семантичних груп.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 84).

1. Виконання вправи 13. Під час виконання завдань вправи учні читають текст і називають дієслова, використані в ньому. Потім зазначають питання, на які відповідають ці дієслова.

2. Ознайомлення зі значенням слова *актóri*. Педагог пояснює учням значення цього слова. На наступному етапі вчитель пропонує дітям завдання — скласти речення із цим словом.

Актóri — виконавці ролей у театральних виставах.

3. Перегляд відеоматеріалів. Учитель пропонує учням переглянути відео про Київський академічний театр ляльок і дає пораду, якщо буде змога, відвідати цей театр із батьками або з класом.

4. Виконання вправи 14. Учні розповідають про театр, який вони відвідували зі своїми батьками, про дитячі вистави, які їм найбільше сподобалися. Діти висловлюють своїм однокласникам поради про те, які саме відвідати театри і які цікаві спектаклі подивитися.

5. Робота в парах. Молодші школярі спочатку складають зі слів кожного рядка репліки так, аби утворилася розмова, а потім розігрують її.

III. Виконання завдань вправи 16 на сторінці 85.

Під час виконання завдань учні читають вітальну листівку, складають і записують вітання своїм друзям до Нового року за поданим зразком, використовуючи слова — назви дій (дієслова). На завершальному етапі роботи вчитель пропонує учням озвучити свої вітання для класу.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що під час зимових канікул можна відвідати театр, прочитати книжку, поспілкуватися зі своїми друзями, поїхати в Карпати покататися на лижах, сноубордах.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 62, впр. 127–129).

VI. Підсумок уроку.

На завершальному етапі уроку другокласники формулюють висновок про те, що дієслова називають дії предметів і відповідають на питання *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?*.

Урок розвитку мовлення 9

Тема: Навчаюся писати записку.

Мета: Розвивати вміння писати записку.

Обладнання: Робочий зошит (с. 63–64).

57

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель, ознайомлюючи із темою і метою уроку, звертає увагу учнів, що записка — це короткий лист (текст), який може містити коротке повідомлення, написане для когось, прохання або нагадування про щось. пропонує пригадати, що вони знають про записку.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 63 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 1. Учні розмірковують над тим, від якого слова походить слово *записка*. Потім вони записують це слово, наводять приклади власних ситуацій, у яких необхідно було скористатися запискою, розповідають, кому вона призначалася, про що йшлося в ній.

2. Виконання вправи 2. Другокласники читають пояснення значень слова *записка*, і розповідають, у якому значенні вони найчастіше вживають це слово.

Записка — аркуш паперу, на якому щось записано, щоб не забути; короткий виклад на письмі якоїсь справи; папери із записаними на них думками, спостереженнями, призначені для подальшого використання.

3. Виконання вправи 3. Діти складають і записують речення, уживаючи іменник *записка* у першому значенні.

4. Виконання завдань вправи 4 передбачає визначення послідовності у розташуванні частин записки і постановку в клітинках відповідних цифр.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 64 (Ч. 1).

1. Виконання вправи 5. Учні читають зразки записок, називають їхні основні частини і доводять, що записки складено правильно.

2. Виконання вправи 6. Молодші школярі пишуть записку комусь із членів своєї сім'ї, повідомляючи про причину своєї відсутності вдома (наприклад, участь у спортивних змаганнях тощо).

IV. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Дай повні письмові відповіді на запитання:
— У яких ситуаціях ти користуєшся запискою?
— Кому ти (найчастіше) пишеш записки?

2. Розкажи, як у записці треба звертатися. Напиши, як ти будеш звертатися у записці до свого однокласника.

3. Нагадай, що необхідно зазначати в кінці записки. Запиши.

4. Доповни зміст записки. Запиши.

Тому повернуся додому о 20:00.

Оксана

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням писати записки.

Lined writing area with horizontal rules.

Тема: Закріплюю знання про іменники, прикметники, дієслова.

Мета: Розвивати вміння визначати, добирати і вживати у мовленні іменники, прикметники, дієслова.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про слова — назви предметів (іменники), слова — назви ознак предметів (прикметники), слова — назви дій предметів (дієслова) і їхні основні ознаки.

II. Виконання вправ і завдань.

1. Прочитай. Пригадай назви всіх дванадцяти місяців. Назви послідовно їх.

Кожного року ми мандруємо навколо Сонця. Ми летимо на нашій Землі, немовби на великій ракеті. По дорозі перетинаємо дванадцять місяців — дванадцять різних країн. Пропливає повз нас зелене літо, золота осінь, білосніжна зима і блакитна весна.

За Миколою Сладковим

Випиши з останнього речення сполучення слів *прикметник + іменник*. Склади речення з одним словосполученням (на вибір).

2. Прочитай речення. Розкажи, яку картину природи ти уявив (уявила).

З неба, як розтоплене золото, летиться на землю блискучий світ сонця. На ланах грає сонячна хвиля.

Панас Мирний

Назви дієслова в реченнях.

Склади самостійно з цими дієсловами речення про *сонце*.

3. Прочитай діалог.

— А ти знаєш, що означає слово сонечко в українській мові?

— Так, це небесне світило, що випромінює світло і тепло.

— Але це слово має інше значення. Кого мама може називати своїм сонечком?

Продовжте розмову.

4. Прочитай текст. Пригадай і розкажи напам'ять вірш Лесі Українки. Поміркуй і поясни, чому Леся підписувалася псевдонімом *Українка*.

Леся була кмітливою дівчинкою, мала добре серце. Вона вивчила одинадцять мов. А коли виросла, то стала прекрасною українською поетесою. Свої твори вона підписувала псевдонімом Леся Українка.

Псевдонім — обране ім'я або прізвище, яким користується письменник, журналіст, актор замість власного імені, прізвища.

5. Випиши з тексту сполучення слів *прикметник + іменник*. Склади і запиши речення з одним із них (за вибором).

6. Прочитай текст. Розкажи про свій улюблений колір.

Тарас Шевченко використовував у своїх творах «кольорові» прикметники. Прикметник *синій* у його текстах ужито 77 разів. Друге місце займає *сірий* колір — 25. Третю групу складають прикметники *рожевий* — 15, *жовтий* — 5, *блакитний* — 3, *багряний* — 2.

За «Словником мови Шевченка»

Дата _____

Багряний — яскраво-червоний колір.

Випиши кольорові прикметники.

Склади й запиши речення з двома прикметниками (за вибором).

III. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями визначати, добирати і вживати у мовленні іменники, прикметники і дієслова.

Тема: Урок узагальнення знань учнів.

Мета: Узагальнити знання учнів про іменники, прикметники, дієслова.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати основні ознаки іменників, прикметників і дієслів. Учні називають відмінні ознаки понять і наводять власні приклади слів — назв предметів, ознак і дій.

Дата _____

II. Виконання вправ і завдань.

1. Відгадай загадку. Запиши слово-відгадку.

Стрімко вибігли на гору
дві подружки білокорі.
Дощик їм полоще кіски,
подружок цих звать

Підкресли іменники, використані в загадці. Поясни свою думку.

2. Прочитай вірш. Дай відповідь на запитання у вірші. Пригадай назви усіх місяців. Доведи, що ці слова є іменниками.

Якби всі місяці зібрати,
разом поставить на показ:
— Який найкращий? — запитати:
Що відповів би кожен з вас?

Склади і запиши речення з іменниками — назвами улюблених місяців.

3. Прочитай. Розкажи, які кольори тобі найбільше подобаються — *теплі* чи *холодні*. Чому?

Усі кольори поділяють на теплі й холодні. Теплі кольори нагадують відтінки сонця, вогню — жовто-червоні. Холодні — це синьо-фіолетові кольори (відтінки снігу, льоду).

Назви прикметники, використані в реченнях.

Склади й запиши речення з двома з них (на вибір).

4. Прочитай текст. Назви дієслова, використані в реченнях.

Вода у морі, як відомо, блакитного кольору. Звідки ж тоді взялася «кольорова» назва Чорного моря? Одна з причин — так його назвали за темний відтінок морських глибин. Ще одне пояснення — море було суворим, похмурим і непривітним.

Самостійно склади й запиши речення про *Чорне море*.

Підкресли іменники у складеному реченні.

5. Прочитай речення. Назви дієслова. Запиши їх за абеткою.

Пташки співають голосно, і річка блищить. Зозулі кують, а солов'ї щебечуть.

Склади і запиши речення з одним із дієслів (за вибором).

6. Прочитай виразно вірш Ліни Костенко «Сонце сипле квіти».

Уже в дітей порожевili личка.
Уже дощем надихалась рілля.
І скрізь трава, травиченька, травичка!
І сонце сипле квіти, як з бриля.

Рілля — виоране поле.

7. Випиши слова — назви дій. Постав питання до кожного з них. Встанови зв'язок між словами у першому реченні.

Личка (*що зробили?*) ...;
порожевіли (*що?*) ...;
порожевіли (*у кого?*)

8. Складіть і запишіть розповідь за поданим початком. Використовуйте подані сполучення слів.

Дивовижна краса моря зачаровує кожного!

Слова для довідки: ласкаві хвилі; прозора далечінь; море співає; хвилі наздоганяють.

Підкресліть слова — назви дій (дієслова) у записаному тексті. Озвучте свій текст для всього класу.

9. Прочитай речення. Назви дієслова. Поясни правильність думки.

У лісі можна побачити мурашники. Їх будують невтомні мурахи. Якщо зруйнувати верхівку в мурашника, — буде біда. Загине вся мурашина сім'я. І лісу завдається велика шкода.

Мурашки — лісові санітари! Вони очищують ліс (на, до, від) відходів, поїдають шкідливих гусениць і тлю.

Склади і запиши речення про мурашок, уживаючи дієслова.

10. Прочитай текст. Назви слова — назви дій, використані в реченнях.

Є в кульбабок одна незвичайна властивість — вони не в'януть і не опадають, як решта квітів. Вони старіють і вмирають, як люди. Коли надходить їхній час, на жовтих голівках кульбабок з'являється сивина — білі пухнасті волоски. Вітер зриває їх і розносить по землі. Потім сиві волосинки падають на землю, і з них навесні знову виростають квіти.

Склади і запиши два речення про кульбабки.

Підкресли дієслова в записаних реченнях.

III. Підсумок уроку.

Учитель узагальнює знання учнів про основні ознаки іменників, прикметників і дієслів.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень учнів.

Мета: контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів із тем «Іменники», «Прикметники», «Дієслова».

60

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

У нашому місті є джерело. Б'є воно просто з-під землі. Джерельна вода чиста і прозора. А яка ж вона смачна! Щодня до джерельця приходять люди. Вони п'ють холодну воду і дякують. Спасибі тобі, джерельце, за смачну і корисну воду!

39 слів

Примітка. Пояснити правопис підкресленого слова.

Завдання

1. Випиши з тексту п'ять іменників за абеткою.
2. Підкресли в тексті п'ять прикметників хвилястою лінією.
3. Випиши із тексту трискладові дієслова. Склади і запиши речення з одним із них (за вибором).

II СЕМЕСТР

61

§ 15. Слова — назви чисел (числівники)

Тема: Навчаюся визначати слова, які називають числа.

Мета: Розвивати вміння визначати слова — назви чисел (числівники).

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, які називають кількість предметів і відповідають на питання *скільки?* На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти мають наводити самостійно дібрані приклади числівників.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що *числівники* — слова — назви кількості предметів, які відповідають на питання *скільки?*

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 86).

1. Під час виконання завдань вправи 1 учні вивчають лічилку напам'ять і розповідають у класі. Потім вони виписують слова — назви чисел і зазначають питання, на яке вони відповідають.

2. Виконання звуко-буквеного розбору слова. Виконуючи звуко-буквений розбір слова *п'ять*, другокласники визначають і називають загальну кількість звуків, букв і складів у цьому слові (4 зв., 4 б., 1 скл.) і коментують свою відповідь.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 2, другокласники дають відповіді на запитання про кількість голосних звуків і букв, які позначають їх, про загальну кількість букв в українській абетці. На наступному етапі роботи вони записують числівники словами, зазначаючи, що вони називають, на яке питання відповідають.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 87).

1. Робота з рубрикою «Візьми до уваги». Учитель пояснює учням, що числівники можуть називати і порядок предметів під час лічби. Тоді вони відповідають на питання *котрий?»: перший, другий*. Потім педагог запитує у другокласників, а яка перша буква в абетці, а друга.

2. Працюючи над виконанням завдань вправи 3, молодші школярі читають і записують прислів'я, об'єднавши за змістом сполучення слів у колонках. Далі вони називають числівник, який повторюється у прислів'ях (числівник *сім*), зазначають, на яке питання він відповідає. Учитель запитує в учнів, що означає вислів «*Сім п'ятниць на тиждень*» (так говорять про тих, хто легко змінює свої рішення, не має ні про що сталої думки).

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 4, другокласники вставляють назви чисел 1, 2, 3, щоб утворилися слова (вітрина, година, трибуна, підвал, стрибок, вітрило). Потім вони записують утворені слова, підкреслюють числівники у складі цих слів і читають утворені слова для всього класу.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що правильно сказати: *«10 — це число. Цифри — це знаки, за допомогою записують числа»*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 1, впр. 1–3).

VI. Підсумок уроку.

Учні формулюють висновок про те, що *числівники* — слова назви чисел, які відповідають на питання *скільки? котрий?*

Тема: Навчаюся добирати числівники.

Мета: Розвивати вміння добирати слова — назви чисел (числівники).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати істотні ознаки числівника. Другокласники пояснюють, що числівники називають кількість предметів або їхній порядок під час лічби і відповідають на питання *скільки? котрий?*. Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами числівників.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 88).

1. Виконання вправи 5. Учні читають скоромовку й підраховують кількість птахів. На наступному етапі роботи вчитель, щоб зацікавити учнів виконанням цього завдання, пропонує другокласникам змагання «Хто швидше?». Діти швидко записують словами числівники від 9 до 15, пояснюють, що називають числівники, на яке питання вони відповідають.

2. Робота у групах. Молодші школярі читають речення і називають числівники, використані в ньому. Потім вони складають і записують два речення, використовуючи числівники, які відповідають на питання *скільки?*

3. Складання розповіді про себе. Учитель пропонує учням поміркувати над висловом «*Кожна дитина талановита!*». Учні висловлюють свої міркування, а потім розповідають про свої здібності і таланти.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 89).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 7, молодші школярі пригадують назви зимових і весняних місяців і кількість днів у них, потім записують їх за зразком: *сёрпень (тридцять один день)*, за потреби звертаючись до календаря. На завершальному етапі роботи вони пояснюють, чим особливий місяць *лётний*.

2. Самостійне виконання вправи 8. Завдання вправи передбачає доповнення поданих рядів: 1 дес., 2 дес., ... 10 дес.; 1 сот., 2 сот., ... 10 сот.; запис числівників словами, пояснення, на яке питання вони відповідають; складання і запис речення з числівником 100.

IV. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням пограти у гру «Відгадайте слова» і назвати зашифровані слова: 100рона, 100янка, 100ляр, мі100 (*сторона, стоянка, столяр, місто*). Потім просить дібрати і назвати слова на зразок: *століття, місто*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 2, впр. 4–6).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вмінням добирати числівники і вживати їх у власному мовленні.

Тема: Навчаюсь утворювати сполучення слів із числівниками.

Мета: Розвивати вміння утворювати словосполучення з числівниками й іменниками.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою та метою уроку і пропонує пригадати істотні ознаки іменника і числівника. Другокласники пояснюють, що іменники називають предмети, а числівники — кількість предметів; іменники відповідають на питання *хто? що?*, а числівники — на питання *скільки?* Педагог спрямовує учнів на повну відповідь із самостійно дібраними прикладами іменників і числівників.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 90).

1. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 9, учні розв'язують віршовані задачі; утворюють і записують сполучення слів із числівниками (? морквини, ? огірків).

2. Виконання вправи 10. Другокласники відгадують загадку, називають і записують слова — відгадки, утворивши сполучення слів із числівниками (дванадцять ..., чотири ..., сім ...). Потім вони складають подібну загадку і пропонують її відгадати у класі.

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 11, молодші школярі записують числівники 50, 60, 70, 80 за поданим зразком (*п'ятдесят днів — п'ятдесяти днів*) і ставлять наголос у записаних словах. Далі діти усно поєднують ці числівники з дібраними словами — назвами предметів.

III. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням пограти у гру «Відгадайте слова» і назвати утворені зі складів слова:

о	цять	над	ди
тир	чо	цять	над
цять	над	шіст	

Відповідь: одинадцять, чотирнадцять, шістнадцять.

Учитель звертає увагу учнів на правильність вимови і наголошування цих слів.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 91).

1. Виконання вправи 12. Завдання учні виконують самостійно. Учні усно утворюють сполучення слів із числівниками і назвами одиниць довжини: *см, км, м*.

2. Виконання вправи 13. Завдання учні виконують самостійно. Другокласники складають математичний приклад $?+? = 27$ і читають його вголос різними способами.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 14, молодші школярі визначають час на поданих годинниках за зразком: *9 год. 45 хв. (дев'ята година сорок п'ять хвилин; за п'ятнадцять хвилин десята; за чверть десята)*.

Дата _____

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 3, впр. 7–9).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про зв'язок числівників з іменниками.

Тема: Навчаюся вживати числівники в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати слова — назви чисел (числівники) у власному мовленні.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням уживати слова — назви чисел (числівники) у власному мовленні під час складання словосполучень і речень.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 92).

Виконуючи вправу 15 учні зазначають дату свого народження за зразком: «*Я народився (народилася) ... (число) ... (місяць) ... (рік)*». Потім вони записують це речення, використовуючи числівники. Учитель звертає увагу дітей на те, що числівники необхідно записувати словами.

III. Ознайомлення зі значенням слова дата.

Педагог пояснює значення дата, а потім пропонує дітям завдання — скласти речення із цим словом.

Дата — календарний час будь-якої події (день, місяць рік).

IV. Робота у групах.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправу 16 (с. 92). Учні уявляють себе у майбутньому — через кілька років. Потім розповідають про себе, доповнюючи подану розповідь. Наприклад, дівчатка складають розповідь про себе через 4 роки, а хлопчики — через 5 років.

V. Виконання вправ у підручнику (с. 93).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 17, другокласники уважно розглядають малюнок і читають задачу-загадку: «*Одна бабуся, дві матері, дві дочки та внучка*». Потім вони відгадують її і називають кількість людей, про яких згадувалось у ній. Далі діти називають числівники, використані в задачі, і пояснюють, на яке питання вони відповідають. На завершальному етапі роботи вчитель просить учнів скласти подібну задачу і запропонувати її розв'язати її у класі.

2. Виконання вправи 18. Завдання учні виконують самостійно. Діти відгадують загадку і пояснюють, що спільного у словах *окуляр* та *ножиці*; визначають числівник, який повторюється у загадках; складають і записують загадку із числівником *два*.

3. Виконання вправи 19. Другокласники читають вірш-загадку Дмитра Білоуса, називають два відгадані слова, пояснюють, що вони називають. Потім діти складають і записують речення із відгаданим словом — назвою числа.

4. Робота над скоромовкою. Педагог пропонує учням потренуватися у швидкому промовлянні скоромовки «*Сорока сорок сорочок на сорок сороченьт одягала*».

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 4, впр. 10–12).

Дата _____

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вмінням уживати числівники в мовленні.

Урок розвитку мовлення 10

Тема: Навчаюся складати розповідь за малюнком.

Мета: Розвивати вміння складати розповідь за малюнками.

Обладнання: Робочий зошит (с. 5–7).

65

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про текст-розповідь і його основні ознаки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 5 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Учні пояснюють, чому птахів називають пернатими друзями, розпочинаючи своє пояснення словами: *«Птахів називають пернатими друзями, тому що вони ...»*.

2. Виконання завдання 2. Діти читають і відгадують загадку, дописують слово-відгадку (горобці) і пояснюють свою думку.

3. Виконання вправи 3. Другокласники читають загадку, доповнюють її словами з довідки, а потім відгадують її і записують слово-відгадку (синичка).

4. Виконання вправи 4. Діти пояснюють, чому так говорять *«Синиця — горобця сестриця»*, розпочинаючи висловлювати свої думки так: *«Я думаю, що...»*, *«На мою думку, ...»*.

5. Виконання вправи 5. Молодші школярі відгадують загадку і записують слово-відгадку (годовничка). Потім вони розповідають як можна допомогти птахам узимку.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 6 (Ч. 2).

1. Виконуючи завдання вправи 6, другокласники уважно розглядають малюнок, розповідають, що роблять діти на малюнку, підкреслюють слова — назви дій, які можна використати в розповіді.

2. Виконання завдань вправи 7 передбачає розподіл слів і сполучень слів за групами (*діти, птахи*), запис їх, добір імен дітям.

IV. Виконання вправ і завдань на сторінці 7 (Ч. 2).

1. Під час виконання завдань вправи 8 учні розмірковують над тим, яке з поданих речень може бути зачином у складеній розповіді, підкреслюють його.

2. У процесі виконання завдань вправи 9 діти складають зі слів речення, яке можна використати в кінцівці розповіді, записують його.

3. Працюючи над виконанням завдань вправи 10, школярі добирають і записують слова — назви ознак, які відповідають на питання *які?*, і слова — назви дій предметів, які відповідають на питання *що робили?* і *що зробили?* за поданим зразком.

4. Виконуючи завдання вправи 11, діти складають план розповіді, використовуючи поданий зразок:

Що вирішили зробити діти? — Допомогати птахам узимку.

5. Виконання завдань вправи 12 передбачає підготовку розповіді про те, як діти допомагають пташкам узимку, й озвучення складеної розповіді у класі.

V. Виконання додаткової вправи.

Діти усно складають розповідь за малюнком і складеним планом. Доберають влучний заголовок.

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вмінням складати розповідь за малюнками.

Тема: Закріплення знань про числівники.

Мета: Розвивати вміння визначати, добирати й вживати у мовленні слова — назви чисел (числівники).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про слова — назви чисел (числівники) і їхні основні ознаки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 8 у робочому зошиті (Ч. 2).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 13 учні розгадують ребуси і записують слова — відгадки. Потім вони ставлять наголоси у відгаданих словах, усно складають речення з одним із цих слів (за вибором).

2. Виконання вправи 14. Другокласники добирають і записують усі парні числівники до 20 і ділять записані слова для переносу.

3. Виконання вправи 15. Молодші школярі складають математичні вирази на додавання і віднімання (результатом обчислювання має бути 40). Далі діти записують словами ці вирази.

III. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Відгадай загадку, скориставшись підказкою.

Що тримає всьому лад,
ще й полічить все підряд?
По порядку поскладає,
бо тим числам лік він знає. (*кинвілсиЧ*).

2. Поясни, у якому числівнику стільки ж цифр, як і букв. Назви сусідів числа 100. Запиши їх словами.

3. Прочитай і запам'ятай!

Слово *сто*. Питання — *скільки?*
І не сумнівайсь ніскільки,
що числівник перед нами.
Слово *сотня* — інша справа,
бо до нього став питання
вже не *скільки?* а лиш *що?*
І виходить, що воно
є іменником звичайним.

4. Склади і запиши два речення зі словами *сто* та *сотня*.

5. Прочитай розповідь.

Дуже часто в казках події відбуваються у тридев'ятому царстві. Чарівне слово тридев'ять означає тричі по дев'ять, тобто двадцять сім. Отже, за дрімучими лісами, за високими горами є двадцять сьоме царство, куди й потрапляють казкові герої.

Склади математичний приклад на додавання, сума якого буде дорівнювати 27. Прочитай його вголос різними способами.

Дата _____

6. Робота в парах.

Пригадайте, із яких казок уривки. Назвіть слова — назви чисел, використані в тексті.

Так бігав він дев'яносто дев'ять разів, а за сотим разом як упав посеред ниви — підвестись не може, так набігався — натовився, сердешний. Ніколи не треба сміятися зі слабшого, — сказав тоді їжак зайцю та й пішов із їжачихою додому.

— Може, хто з вас знає або чув, де такий кінь є, що жар їсть, полум'я п'є, а як біжить, то на дванадцять кілометрів земля гуде, і листя на дубах осипається?.

Перевірте себе! Казки: «Їжак і заєць», «Іван — мужичий син».

7. Вставте пропущений числівник: Дев'яносто дев'ять складається з ... десятків і ... одиниць.

8. Складіть і запишіть із числівником *дев'яносто дев'ять* і словами *копійки* і *гривні* сполучення слів.

IV. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про основні ознаки числівників.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень.

Мета: Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів із теми «Числівник».

67

ХІД УРОКУ

Контрольна робота

Дата _____

Диктант

Я йду стежкою. Спостерігаю за життям лісу. У ньому можна побачити й почути чимало цікавого. Ось із дерева на дерево стрибнула прудка білочка. У дуплі дуба — гніздо сови. Дятел вистукує дзьобом свою музику. Під кущем я побачив нору лисиці.

39 слів

Примітка. Пояснити вживання тире у п'ятому реченні.

Завдання

1. Розв'яжи приклади і запиши словами суму цих чисел:

До сорока додати тридцять шість —

П'ятдесят збільшити на двадцять п'ять —

Перший доданок шістдесят, другий — вісімнадцять

2. Склади приклад на віднімання, різниця якого буде дорівнювати 41. Запиши складений приклад, використовуючи числівники. Числівники записуй словами.

3. Склади і запиши речення із числівниками *сім, дванадцять*.

Тема: Навчаюся вживати іменники, прикметники, дієслова і числівники в мовленні.

Мета: Розвивати вміння визначати, добирати і вживати в мовленні іменники, прикметники, дієслова, числівники.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми і мети уроку. Учитель акцентує увагу учнів на важливості оволодіння вмінням уживати іменники, прикметники, дієслова і числівники у власному мовленні під час складання словосполучень і речень.

II. Прослуховування аудіоматеріалів.

Учні слухають пісню на слова Вадима Крещенка у виконанні Марічки Яремчук.

III. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 94).

1. Працюючи над виконанням завдань вправи 20, молодші школярі читають уривок із пісні Вадима Крещенка і називають членів своєї сім'ї. Потім вони доводять, що виділені слова (*родина, добрo, Україна*) є іменниками; добирають до іменника *родина* близьке за значенням слово; складають і записують із ним речення.

2. Робота в парі. Виконуючи завдання вправи 21, учні відгадують загадки, називають прикметники, використані у загадках і пояснюють свою відповідь. Далі вони самостійно складають загадки, відгадками яких будуть слова *сонце* і *зірка*, і озвучують складені загадки у класі.

3. Самостійне виконання завдань вправи 22 передбачає поєднання частин прислів'їв, запис із пам'яті одного з них, визначення дієслів, використаних у цьому прислів'ї.

IV. Виконання вправ у підручнику (с. 95).

1. Виконуючи завдання вправи 23, молодші школярі читають вірш Лесі Лужецької і пояснюють, як називаються виділені слова (*одна, Батьківщина, шле, золоте*), що вони означають, на які питання відповідають. Далі учні добирають і записують іменники за зразком, орієнтуючись на числівник: *один батько, ... ; одна мама, ... ; одне сонце, ...*. На завершальному етапі вони цікавляться, які іменники обрали їхні однокласники (однокласниці).

2. Працюємо в парі.

Під час виконання завдань вправи 24 другокласники переставляють рядки так, щоб прочитати вірш Леоніда Полтави. Учитель рекомендує учням скористатися підказками на світлинах (море, гори, степи). Потім діти добирають і дописують прикметники за зразком: *море (яке?) глибоке, ...*.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 9, впр. 16–18).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вмінням уживати іменники, прикметники, дієслова і числівники у власному мовленні.

Тема: Навчаюсь розрізняти слова за значенням та питаннями.

Мета: Розвивати вміння розрізняти слова за значенням та питаннями (іменники, прикметники, дієслова, числівники).

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Урок починається з повідомлення теми й мети уроку. Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про іменники, прикметники, дієслова й числівники, і навести власні приклади слів різних частин мови.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 96).

1. Виконання вправи 25. Другокласники читають уривок із вірша Лесі Лужецької, випишують слова: *один іменник, два прикметники, три дієслова*. Потім вони пояснюють, що називають виписані слова, на які питання вони відповідають.

2. Виконання вправи 26. Учні виразно читають вірш Леоніда Полтави, випишують із нього іменники за абеткою і пояснюють їхнє написання. Потім молодші школярі усно складають речення з виділеним словом *Україна*.

3. Робота в парі. Працюючи над виконанням завдань вправи 27, другокласники розв'язують задачу. Далі вони пояснюють, що називають виділені слова (*дев'ятнадцять, двадцять*), на які питання вони відповідають. Потім учитель пропонує учням скласти задачу про свій клас, записати її і прочитати своїм однокласникам. Завершуючи роботу над вправою, діти читають поданий приклад $19 + 20 = ?$, називають відповідь і пояснюють основні ознаки числівника (значення і питання).

III. Виконання вправ у підручнику (с. 97).

1. Робота в парі. Виконуючи завдання вправи 28, молодші школярі змінюють подані слова за зразком: *навчати — навчання*. Потім записують їх і пояснюють, що називають записані слова, на які питання вони відповідають. На завершальному етапі роботи діти усно складають речення з однією парою слів (за вибором) і розповідають одне одному про свої успіхи у навчанні.

2. Виконання вправи 29. Завдання учні виконують самостійно. Учні замінюють сполучень слів за зразком: *розмова по телефону — телефонна розмова*. Потім записують утворених сполучень слів та пояснюють, що називають записані слова і на які питання вони відповідають.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що правильно записати: 100 гривень.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 10, впр. 19–21).

Дата _____

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння учнями вмінням розрізняти іменники, прикметники, дієслова і числівники за значенням і питаннями.

§ 16. Службові слова

Тема: Навчаюся визначати в реченні службові слова і писати їх окремо від інших слів.

Мета: Розвивати вміння визначати в реченні службові слова та писати їх окремо від інших слів.

70

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему й мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, до яких не можна поставити питання, які виконують важливу роль у реченнях. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника. Під час пояснення правила діти мають наводити самостійно дібрані приклади службових слів.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок: службові слова — слова, до яких не можна поставити питання, які виконують важливу роль у реченні.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 98).

1. Самостійне виконання завдань вправи 1 передбачає прочитання поданого речення, визначення службового слова, до якого не можна поставити питання, відповідь на запитання «А чи можна без цього слова обійтись?».

2. Робота в парі. Під час виконання завдань вправи 2 учні читають текст і виписують із нього службові слова разом зі словами, із якими вони зв'язані.

3. Ознайомлення зі значенням слова *ошатний*. Педагог пояснює значення слова (*ошатний — святково вбраний*), а потім пропонує дітям завдання — скласти речення із цим словом.

III. Робота над змістом приказок.

Учитель пропонує учням поміркувати і висловити свої міркування про зміст приказок: «Як дбаєш, так і маєш», «Як хто робить, так тому й родить».

IV. Творча робота.

Учитель пропонує учням виконати у підручнику вправу 3 (с. 99). Другокласники читають вірш Михайла Стельмаха і висловлюють свої міркування, чому в бобра добра багато. Потім вони називають службове слово, яке повторюється у вірші, пояснюють його написання з іншими словами. Потім діти ознайомлюються зі значенням слова *обóra*. Педагог пояснює значення цього слова і пропонує учням скласти речення з ним.

Обóra — відгороджена частина подвір'я із приміщеннями для худоби.

V. Організація дослідницької діяльності на уроці.

Учитель пропонує дітям поміркувати, від якого слова походить слово *службові* (слова). Другокласники висловлюють свої думки. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати слова, які допоможуть пояснити значення цього прикметника.

VI. Опрацювання у підручнику вірша Олега Орача «Хто де живе» (с. 99).

Учні читають вірш. Потім виписують із віршованого тексту службові слова разом зі словами, із якими вони зв'язані, і пояснюють написання службових слів з іншими словами в реченні.

VII. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 11, впр. 22–24).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про те, що службові слова — це слова, до яких не можна поставити питання, ці слова виконують важливу роль у реченнях: служать для зв'язку слів у реченні (у, на, за), поєднують частини речення або члени речення (і, а, але), виражають різні смислові відношення (не, ні, б, би).

Тема: Навчаюся вживати службові слова в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати службові слова в мовленні під час складання словосполучень і речень.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, як важливо вміти вживати службові слова в мовленні під час висловлення власних думок.

II. Актуалізація опорних знань учнів про службові слова.

Учні пригадують основні ознаки службових слів і правило написання їх з іншими словами в реченнях.

III. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 100).

1. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 5 учні читають вірш Лесі Лужецької, доповнюючи його службовими словами з довідки. Потім вони слухають, як це завдання виконали учні з інших груп, порівнюють і зіставляють зі своїм варіантом. Учитель просить другокласників зробити висновок, для чого вживаються службові слова у мовленні.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 6, молодші школярі читають поданий текст, змінюючи слова в дужках, і дають відповідь на запитання, яке міститься в тексті. Далі діти записують текст, підкреслюють службові слова в реченнях, пояснюють їхнє написання з іншими словами.

3. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 7, другокласники читають слова, визначають слова — назви предметів, дій і чисел, у кожному словосполученні додають службові слова, щоб утворити речення. На наступному етапі роботи учні складають і записують речення і підкреслюють службові слова, які вони додали.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 12–13, впр. 25–30).

V. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитайте речення.

По верхівках дерев розбіглися сонячні зайчики.

Бесіда:

- Полічіть, скільки слів у записаному реченні.
- Назвіть кожне слово окремо.
- Поставте до кожного слова питання.
- До якого слова в реченні не можна поставити питання?
- Зробіть висновок, чи до всіх слів у реченні можна поставити питання.
- А чи можна обійтися без цього слова в реченні?

2. Прочитай і спиши загадку. Запиши слово-відгадку.

Без голови, а з руками,
зі спиною і ногами.

А коли відпочивають,
то у нього всі сідають.

Знайди службові слова. Поясни їхню роль у реченні.

Дата _____

3. Прочитайте чистомовки. Потренуйтеся правильно промовляти їх.

- 1) На полиці в коробіці півкороваю і паляниця.
- 2) На столі стоїть сільниця, у сільниці — сіль.
- 3) У стóзі — пшениця, під стогом — криниця.

Назвіть службові слова. Обґрунтуйте свою думку.

Запишіть із пам'яті одну з чистомовок.

Поясніть написання службових слів з іншими словами в реченні.

VI. Підсумок уроку.

На завершальному етапі уроку вчитель формулює висновок про те, що службові слова — це слова, які виконують важливу роль у реченнях, тому важливо навчитися правильно вживати їх у мовленні.

Тема: Закріплюю знання про службові слова.

Мета: Закріпити знання учнів про службові слова.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, до яких не можна поставити питання. Це — службові слова.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 14 у робочому зошиті (Ч. 2).

1. Виконання вправи 31. Другокласники читають вірш Володимира Басюка, підкреслюють у тексті службові слова, а потім самостійно складають і записують речення про хвойний ліс зі службовим словом *у*.

2. Виконання вправи 32. Учні читають рядки з вірша Тараса Шевченка, вставляючи пропущені слова. Потім діти самостійно складають два сполучення слів зі службовим словом *з* за зразком: *сонце з місяцем* і записують їх.

3. Виконання вправи 33. Молодші школярі встановлюють відповідність між початком і кінцем прислів'їв за допомогою стрілок. Далі вони підкреслюють службові слова, самостійно складають і записують речення зі службовим словом *а*.

III. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай сполучення слів.

Україна зі Словаччиною, із Канади в Україну, між Україною і Німеччиною, в Україні й Італії, від Чехії до України, Україна і Франція, в Україну через Польщу.

Назви службові слова, за допомогою яких зв'язані між собою подані назви країн.

Наведи власні приклади сполучень слів зі службовими словами.

2. Прочитай. Розкажи, чи доводилося тобі зустрічатися і спілкуватися з іноземними ровесниками.

Українець і українка, перекладати на англійську мову; українська й німецька мови, зустрілися з іноземцями; на зустрічі з іспанськими друзями, від австрійських гостей.

Ровесники — люди, які мають однаковий вік; однолітки.

Спиши сполучення слів. Підкресли службові слова.

3. Робота в парах. Із поданих пар слів побудуйте словосполучення за допомогою службового слова.

Зразок: Човен, озеро — по озеру човен.

Ракета, космос; корабель, море; машина, траса; теплохід, річка; літак, небо; автобус, дорога.

Розкажіть, яким видом транспорту тобі подобається подорожувати. Складіть усно два речення з утвореними сполученнями слів (на вибір).

IV. Підсумок уроку.

На завершальному етапі уроку вчитель формулює висновок про те, що *службові слова* — це слова, до яких не можна поставити питання, ці слова виконують важливу роль у реченнях.

Lined writing area with horizontal lines.

Тема: Узагальнюю знання про службові слова.

Мета: Узагальнити знання учнів про службові слова

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, до яких не можна поставити питання, які виконують службову роль.

Дата _____

II. Виконання вправ і завдань.

1. Прочитай віршовані рядки. Підкресли службові слова.

Службові слова —
це важливі слова.
І не буде без них діла,
бо всі вони — велика сила.

Склади і запиши речення зі службовим словом *без*.

2. Спиши подані сполучення слів, вставляючи замість крапок службові слова.

росте (*де?*) ... саду; стоїть (*де?*) ... землі;
йшов (*як?*) ... дорозі, їхав (*як?*) ... автобусі;
прямує (*куди?*) ... лісу; прибули (*куди?*) ... парк.

Поясни написання службових слів з іншими словами.

3. Робота в парах.

Прочитайте речення. Скажіть, скільки речень ви прочитали. Об'єднайте їх усно за допомогою службового слова *а*. Промовте утворене речення.

Землю красить сонце.
Людину красить праця.

Назвіть слово, яке повторюється в утвореному реченні. Вилучіть друге слово *красить* і запишіть речення. Поставте кому перед *а*. Запам'ятайте це прислів'я.

4. Прочитай і відгадай. Назви відгадані слова.

Коли з *к* — я паперова,
прямокутна, кольорова.
На мені побачиш гори
і рівнини, й ліси, й море.
З *п* — я є у класі кожнім.
Відгадай мене, як зможеш.

Знач службові слова, використані у тексті загадки.

Склади та запиши речення зі словами-відгадками. Використай службові слова в реченнях.

III. Підсумок уроку.

На Завершальному етапі уроку вчитель формулює висновок про роль службових слів у мовленні.

Урок розвитку мовлення 11

Тема: Використовую службові слова.

Мета: Розвиток умінь уживати службові слова в мовленні.

Обладнання: Робочий зошит (с. 15–16).

74

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на тому, що в українській мові є слова, до яких не можна поставити питання, які служать: для зв'язку слів у реченні (у, на, під, через), для сполучення частин речення або поєднання членів речення (і, а, але, щоб), для вираження різних відношень між словами (не, ні, би, б).

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 15 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Учні читають пораду мудреця, доповнюючи її словами з довідки, записують їх, підкреслюють службові слова в реченнях.

2. Виконання вправи 2. Другокласники добирають близькі за значенням слова до іменника *труд* (праця, робота), складають і записують із ними речення, уживаючи службові слова.

3. Виконання вправи 3. Молодші школярі доповнюють речення, записують їх і підкреслюють службові слова.

4. Виконання вправи 4. Учні усно добирають до іменників *труд*, *праця*, *робота* дієслова і записують сполучення слів зі службовими словами за зразком: *працювати на заводі*.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 16 (Ч. 2).

1. Працюючи над завданнями вправи 5, діти встановлюють відповідність між початком і кінцем прислів'їв за допомогою стрілок, а потім пояснюють, що означають ці прислів'я, і підкреслюють службові слова, використані в них.

2. Працюємо в парах. Виконуючи завдання вправи 7, другокласники розповідають про свої добрі справи для себе й інших людей. Потім вони письмово завершують подані речення і підкреслюють службові слова, використані в них.

IV. Ознайомлення зі значенням слів.

Учитель коментує значення сполучення слів *добрі справи* — *корисні справи* і значення слова *розмай* — *буjno розквітлий сад, гай*, а потім пропонує учням завдання усно скласти з ними речення.

V. Виконання додаткового завдання.

— Розкажи, які добрі справи ти робиш для членів своєї сім'ї. Використовуй у своїй розповіді службові слова.

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про службові слова та їхню роль у мовленні.

Тема: Навчаюся вживати іменники, прикметники, дієслова, числівники і службові слова в мовленні.

Мета: Розвивати вміння вживати іменники, прикметники, дієслова, числівники і службові слова в мовленні.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями вживати іменники, прикметники, дієслова, числівники і службові слова в мовленні.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 101).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 8, молодші школярі читають текст, називають іменники, використані в реченнях. Потім вони складають і записують речення про *дуб* і *берізку* і читають складене речення для всього класу.

2. Робота в парах. Виконання завдань вправи 9 передбачає читання речень, доповнених службовими словами; відповідь на запитання, яке міститься в першому реченні; складання і запис речень про сосновий ліс; прочитання одне одному складених речень.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 10, другокласники читають і відгадують загадки, називають відгадані іменники. Далі вони самостійно складають загадки, використовуючи слова — назви ознак цих дерев.

III. Робота в парах.

Під час виконання у підручнику завдань вправи 104 (с. 102) учні читають чистомовки і тренуються правильно промовляти їх. Потім діти називають службові слова, використані в чистомовках, і коментують свою думку. На наступному етапі роботи вони записують із пам'яті одну з чистомовок і пояснюють написання службових слів з іншими словами в реченні.

IV. Організація ігрової діяльності на уроці.

Учитель пропонує учням погратися у гру «Вилучте зайве слово» і просить їх прокоментувати свою відповідь.

V. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що слово сонечко є назвою небесного світила й назвою комахи.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 17, впр. 34–36).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями вживати іменники, прикметники, дієслова, числівники і службові слова в мовленні.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень.

Мета: контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів із розділу «Слова — назви предметів, ознак, дій і чисел».

76

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

У нашій школі є комп'ютерний клас. Там стоїть п'ятнадцять комп'ютерів. Біля кожного «сидить» мишка на кольоровому килимку. Вона допомагає виконувати різні дії на екрані. У комп'ютера гарна пам'ять. За допомогою диска він може передавати інформацію для обробки на іншому комп'ютері.

40 слів

Завдання

1. Випиши з тексту два сполучення слів *прикметник + іменник*.
2. Підкресли в тексті три дієслова.
3. Склади і запиши речення з числівником *п'ятнадцять*.

Blank lined writing area with horizontal ruling lines for text entry.

РЕЧЕННЯ

§ 17. Речення

77

Тема: Навчаюся розпізнавати речення за його основними ознаками.

Мета: Вчити учнів розрізняти речення за його основними ознаками — виражає закінчену думку; слова зв'язані між собою за змістом; правильно інтонувати речення під час читання і записувати його

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою уроку.

— Сьогодні, діти ми розпочинаємо роботу над розділом «Речення». Розгорніть підручники на сторінці 103, хоча її номер і не зазначено. Ознайомтеся, про що ви дізнаєтеся у цьому розділі.

Учні ознайомлюються з першою сторінкою, якою розпочинається розділ «Речення». Читають, що в розділі вони будуть вивчати розповідні, питальні і спонукальні речення; дізнаються про інтонацію цих речень.

— На цьому уроці ми будемо ознайомлюватися з реченням і з його основними ознаками. Прошу (*називає ученицю й учня*) взяти на себе роль учителя і ознайомити всіх із цими основними ознаками речення.

Названі учні по черзі озвучують ці ознаки, закладені в рамку — с. 104.

II. Виконання вправ у підручнику (с. 104).

Вправа 1 передбачає прочитання текстів, позначаючи кінець кожного речення зниженням голосу і паузою. (Кілька учнів виконують це завдання вголос. Учитель коментує правильність його виконання. Учні записують друге речення тексту і пояснюють його головну думку — *у школі навчання учнів здійснюють учителі*.)

III. Робота в парах.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправу 2 (с. 104). Діти складають речення, дві частини яких роз'єднано та переставлено місцями. Дві пари учнів зачитують складені і записані речення. Після цього учні відновлюють вірш Максима Рильського за змістом переставлених рядків і складають речення із виділених слів. Окремі учні зачитують уголос складені ними речення. Вони можуть бути різні, головне, щоб зберігався зв'язок між словами, і речення виражало закінчену думку.

Наприклад:

- Білесенькі сніжинки танцюють, мов дівчатка-балеринки.
- Мов дівчатка-балеринки кружляють у танку білесенькі сніжинки.
- Кружляють у танку білесенькі сніжинки, мов дівчатка-балеринки.

IV. Робота у групах.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправу 4 (с. 104). Кожна група учнів складає і записує з поданих слів своє речення, потім озвучує його.

Люди називають жовтий колір сонячним.

Люди вважають зелений колір кольором життя.

Оранжевий колір надає людині гарного настрою.

V. Виконання завдання дослідницького характеру.

У слові *помарáнчевий* (колір) — робиться висновок, що слово утворено від слова *помаранч*.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 — друга частина (с. 18, впр. 37–39).

VII. Підсумок уроку.

Бесіда:

- На якому уроці учні танцюють? А на якому вивчають кольори?
- Пригадайте і назвіть основні ознаки речення.

Дата _____

Тема: Зв'язок слів у реченні між собою і за змістом. Навчаюся складати речення. Роль різних видів речень у досягненні мети спілкування.

Мета: Пояснити учням на практиці, що слова в реченні мають бути зв'язані між собою і за змістом, а також за формою (без уживання терміна «граматично»); формувати вміння доповнювати незавершені речення.

ХІД УРОКУ

I. Хвилинка ввічливого спілкування.

Учитель може розпочати урок із хвилинки ввічливого спілкування. Учні, працюючи в парах, пригадують правила спілкування у школі й обмінюються своїми думками. Потім за бажанням дві пари учнів озвучують для класу тему свого спілкування.

II. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку. Виконання вправ з робочого зошита.

— Сьогодні ви будете складати речення, дотримуючись їхніх основних ознак. Пригадайте і назвіть основні ознаки речення.

1. Робота в парах. Виконання вправи 40.
2. Озвучення парою учнів виконаного завдання.
3. Вправи 41 і 42 учні виконують самостійно в робочому зошиті.
4. За завданням учителя окремі учні зачитують складені ними речення.

III. Виконання завдань.

1. Прочитай речення з дошки. Виділяй паузою кожна закінчену думку. Визнач, скільки речень у тексті.

Вечоріє. Сонце сідає за горизонт. Усе замовкає навкруги. Тиша.

Назви речення, у яких закінчену думку виражено одним словом.

Горизонт — частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості.

Учні записують визначення у свої словнички.

2. Опрацювання діалогу двома учнями за картками, виданими вчителем.

ДІАЛОГ

— *Горизонт* — це слово, запозичене з іншої мови. А чи знаєш ти українські слова з таким самим значенням?

— Я знаю: *обрій, видноколо, виднокрюг, виднокрай.*

— А є ще українські слова, які починаються з *небо*...

3. Відшукати слова у словнику. Слова відшукують у словничку всі учні.

Ось вони: *небокрай, ... , ...*

4. Учні записують у свої словнички синоніми до слова *горизонт*, які прозвучали в діалозі, та ті слова, які вони знайшли у словнику.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 19, впр. 40–42).

V. Підсумок уроку.

Учитель відзначає учнів, які успішно виконували на уроці завдання і показали, що вони засвоїли основні ознаки речення.

Horizontal lines for writing.

§ 18. Види речень за метою висловлювання

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію розповідних речень.

Мета: Дати учням уявлення про розповідні речення; формувати навичку інтонування розповідних речень; виховувати спостережливість за навколишнім середовищем.

80

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Ви вже знаєте, що в мові є розповідні речення. Послухайте від наших учителів (називає двох учнів) про речення, які ми будемо вивчати сьогодні на уроці. Учні по черзі розповідають (читають) визначення розповідного речення. Усі учні самостійно читають це визначення. Кілька учнів повторюють його (не читаючи, а з пам'яті) для класу.

II. Виконання вправ у підручнику (с. 106).

1. Вправа 1. Читання вірша Лесі Лужицької. Міркування учнів про те, від якого слова утворилося слово *розповідне*.

Учні випишують із тексту вірша розповідні речення і пояснюють, використовуючи правило, чому ці речення є розповідними.

2. Опрацювання двох уривків віршів Расула Гамзатова і Марії Пригари. Учні розмірковують, що є спільного в цих уривках двох віршів (в обох віршах йдеться про зимовий вечір).

— Назвіть слова із віршів, які свідчать, що тут справді йдеться про *зимовий вечір*.

— Полічіть, зі скількох розповідних речень складається кожний із уривків. Прочитайте ці речення з правильною інтонацією.

3. Із згорнутими підручниками учні з пам'яті записують одне з розповідних речень. Потім розгортають підручник і зіставляють записане речення з відповідним оригіналом.

III. Робота в парах.

1. Запишіть загадку під диктування.

Чудо-сани налетіли, скакуни в тих санях білі.

В санях тих сидить цариця — білокоса, білолиця,
рукавом махає — сріблом все вкриває.

2. Складіть і запишіть розповідне речення про *зиму*. Прочитайте свої речення уголос для класу.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 22, впр. 43–45).

V. Підсумок уроку.

Бесіда:

— Що ви запам'ятали із сьогоднішнього уроку?

— Кожен учень (учениця) мають скласти або згадати з опрацьованих на уроці текстів розповідне речення і бути готовим промовити це речення для класу.

Кілька учнів за викликом учителя озвучують своє речення.

A series of horizontal lines for writing, starting from the top margin and extending down to the bottom margin. The lines are evenly spaced and cover the majority of the page's width.

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію розповідних речень.

Мета: Вчити учнів виразно відтворювати інтонацію розповідних речень.

81

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою і метою уроку.

— Сьогодні ми продовжимо вивчати розповідні речення і правильно відтворювати їхню інтонацію. Пригадайте і скажіть, які речення ми називаємо розповідними. Обов'язково підкріпіть це своїм прикладом.

Дата _____

II. Виконання вправ у відтворенні правильної інтонації розповідних речень.

1. Виконання вправи 3 у підручнику (с. 107). Учні читають і відгадують загадки. Кожен учень має скласти своє речення зі словами-відгадками — *лід, сніг*.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 4, учні читають речення, вставляючи з довідки пропущені слова. Пояснюють, чому ці речення є розповідними. Складають двоє розповідних речень, які доповнять поданий у підручнику текст. Учитель пропонує двом-трьом парам учнів прозвітувати перед класом за виконання вправи.

3. Ознайомлення зі значенням слова *пáморозь*.

— Яке інше слово «сховалося» у слові *пáморозь*? Чи допомагає воно краще зрозуміти значення цього слова?

III. Робота в групах.

Кожна група учнів, ознайомлюється у підручнику з текстом вправи 5 (с. 107). Учні колективно складають по три розповідні речення про *зимовий ліс* і записують їх. Кожна група має виразно прочитати складені речення про *зимовий ліс* і пояснити, чому ці речення є розповідними.

IV. Підсумок уроку.

Вчитель пропонує дітям пригадати і розповісти, що ви знаєте про розповідні речення. Кілька учнів за бажанням або за викликом учителя будують свої розповіді, обов'язково ілюструючи їх своїми прикладами.

A series of horizontal lines for writing.

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію питальних речень.

Мета: Ознайомити учнів з метою висловлювання питальних речень та з їхньою інтонацією.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою і метою уроку.

— Ви вже знаєте, що в мові є питальні речення. Послухайте від наших учителів (називає двох учнів) про речення, які ми будемо вивчати сьогодні на уроці. Учні по черзі розповідають (читають) визначення питального речення. Усі учні самостійно читають це визначення. Кілька учнів повторюють його (не читаючи, а з пам'яті) для класу.

II. Виконання вправ у підручнику (с. 106).

1. Вправа 1. Кількаразове читання вірша Лесі Лужицької різними учнями з дотриманням розповідної і питальної інтонацій. Спроба вивчити його напам'ять. Міркування учнів про те, від якого слова утворилося слово *питальне*. Виписування з тексту вірша питальних речень. Пояснення учнів того, чому ці речення є питальними.

2. Робота в парах. Виконання вправи 7. Учні, по черзі міняючись ролями, читають діалог працівника бібліотеки з читачем. Робиться спроба продовжити діалог. За бажанням окремі пари учнів відтворюють діалог для класу.

III. Виконання завдань.

1. Прочитай із дошки вірш Дмитра Павличка. Поясни, як ти розумієш зміст першого речення.

Кожне слово світить
гранями рубіна.
Але сяє, наче сонце,
слово Україна.

Рубін — коштовний камінь червоного кольору.

2. Поясни, як ти розумієш зміст першого речення.

3. Постав запитання до другого речення, які починалися б питальними словами: *що? як?*. Запиши поставлені запитання.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 23, впр. 46–47).

V. Підсумок уроку.

— Які речення ми сьогодні вивчали на цьому уроці? Коли і для чого ми вживаємо питальні речення? Попрацюйте в парах. Запитайте один в одного про щось. Дайте відповідь на поставлене запитання. (*Учні виконують завдання*).

— Якщо ви вважаєте, що ваше запитання і відповідь на нього були цікавими, то повторіть це вголос для всього класу. (*За бажанням окремі пари учнів відтворюють свою розмову для всього класу*).

Дата _____

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію питальних речень.

Мета: Вчити учнів виразно відтворювати інтонацію питальних речень.

83

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми продовжимо роботу над питальними реченнями та правильним відтворенням їхньої інтонації. Прочитайте напівголосно (про себе) текст на дошці.

Пролунав дзвінок. Розпочався урок англійської мови. Учні уважно слухають учителя. Він пояснює новий матеріал. Школярі за вчителем повторюють нові слова.

Бесіда:

- Скільки речень ви прочитали?
- З якою інтонацією ви читали ці речення?
- Чому ви читали ці речення з розповідною інтонацією?
- Тепер скажіть, які інтонації звучать у розмові двох співбесідників.
- Як ця розмова називається?
- Прочитайте початок діалогу двох учнів.
- Як ти думаєш, для чого необхідно вивчати англійську мову?
- Я думаю для того, щоб знати більше мов.
- А з ким ти будеш спілкуватися іноземною мовою?

Продовжте цей діалог.

II. Виконання вправ за підручником (с. 108).

1. Учитель пропонує прочитати чого треба навчитися, якщо хочеш бути розумним.

2. Гра на постановку запитання до відповіді, у яких виділено різні слова. Це мають бути запитання, різні за інтонацією, а саме:

Учора школярі проводили свято казок?
Учора школярі проводили *свято казок*?

3. Читання наступної поради за позначкою «Візьми до уваги».

4. Виконання вправи 8. Формулювання запитань до виділених слів. Учні записують складені запитання.

Яке слово є добрим другом у біді?
Яке слово є ключем до серця?

5. Побудова діалогу між двома учнями перед класом на тему «Які добрі справи ти робиш для рідних і своїх друзів?» Діалог будується двома учнями за викликом учителя, а краще — за згодою тих, хто бажає це зробити.

III. Підсумок уроку.

— Які мудрі поради в підручнику ви прочитали сьогодні на уроці? Візьміть їх до уваги у своєму спілкуванні зі старшими і своїми ровесниками.

Дата _____

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію спонукальних речень.

Мета: Ознайомити учнів з метою висловлювання спонукальних речень та з їхньою інтонацією.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Ви вже вивчили, що означають розповідні і питальні речення. Сьогодні ви ознайомитися новим типом речень — зі спонукальними реченнями. Давайте послухаємо, що таке *спонукання* і *спонукальні речення*.

Учні, які виконують роль учителя, або сам учитель зачитують з підручника цю інформацію. Після цього її опрацьовують спочатку напівголосно самостійно всі учні.

— Тепер пригадайте казку «Котик і Півник». Що наказував Котик Півникові, коли виходив із дому і залишав його одного? (*Сядь же, братику, на печі та їж калачі. А коли прийде Лисичка і буде те кликати, то ти не озивайся!*). — От із такими реченнями ми будемо сьогодні працювати.

II. Колективна робота.

Увесь клас працює над складанням речень, у яких висловлено різні спонукання: *прохання, запрошення, заклик, порада, заборона, застереження, наказ*. Учитель по черзі називає ці види спонукань і пропонує учням скласти своє відповідне речення, у якому це спонукання звучить.

Слід узяти до уваги, що такі спонукання, як *прохання, запрошення*, для учнів є зрозумілими. Що стосується інших видів спонукань, то їх треба роз'яснити. Наприклад:

- Яку *пораду* може дати лікар хворому?
- Яку *заборону* ви не раз чули про безпеку влаштовувати ігри на вулиці?
- Які *застереження* подає пішоходам світлофор червоним і жовтим світлом? А що означає зелене світло світлофора?
- Які *накази* командира повинні виконувати солдати в армії А які *накази* вчителя ви виконуєте на уроці фізкультури?

У відповідь на кожне поставлене запитання вчителя учні мають скласти відповідне речення.

- Усі речення, які ви склали, є спонукальними. Вони спонукають того, до кого ці речення звернені до відповідних дій — виконати *пораду* лікаря; почути *заборону* старших не влаштовувати ігор на вулиці, на її проїжджій частині; бути уважним на переході вулиці, стежити за показами світлофора і т ін.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 110).

1. Виконання вправи 9. Учні виписують спонукальні речення і пояснюють, чому вони є спонукальними (бо в них звучать *порада, заклик* або *наказ*).

2. Вправу 10 учні виконують колективно, всім класом, пояснюючи, за завданням учителя, яке спонукання звучить у кожному реченні.

- Подумайте, яку *пораду* кожен із вас може дати одне одному. Хто бажає це зробити вголос, щоб усі ми почули? (*Кілька учнів за бажанням виконують це завдання перед усім класом*).

Дата _____

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 24, впр. 48–50).

V. Підсумок уроку.

— Сьогодні ви вперше ознайомилися з новим типом речень, які спонукають до певної дії. Як називаються ці речення? До чого вони можуть спонукати? *(Учні називають різні спонукання, ілюструючи їх прикладами відповідних спонукальних речень).*

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію спонукальних речень.

Мета: Вчити учнів виразно відтворювати інтонацію різних спонукальних речень.

85

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми продовжмо вивчати спонукальні речення. Будемо вчитися вимовляти їх із правильною інтонацією. Прочитайте з дошки загадку:

Він на вулиці щораз
оком блимає на нас.
«Зупинися! Подожди!
Терпеливо стій-но!
А тепер, будь ласка, йди
впевнено й спокійно».

- Про що ця загадка?
- Розкажіть реченнями із загадки, до чого нас *спонукають* сигнали світлофора.
- Випишіть із тексту загадки спонукальні речення. Зверніть увагу на знаки в кінці цих речень.

II. Виконання вправ за підручником (с. 111).

1. Виконання вправи 11. Учні читають прислів'я, одні з яких є розповідними реченнями, а інші — спонукальними.

- Знайдіть прислів'я, які до чогось нас спонукають.
- Запишіть ці прислів'я. Прочитайте їх виразно.

2. Творча робота. Учням пропонується скласти спонукальні речення, використовуючи слова *добрі, робі, живі, справі*.

3. Ознайомлення і запам'ятовування прислів'я «Людина починається з добра».

III. Колективна робота.

Учні вправляються змінювати розповідні речень у спонукальні за зразком, додаючи обов'язково слова ввічливості. Потім записують побудовані речення.

IV. «Хвилинка спілкування».

Завдання виконується в групах. Вчитель пропонує дітям поміркувати, що може відповісти хлопчик на зауваження. Наприклад, не треба хвалитися, бо добрі справи треба робити мовчки або ж навпаки — добрі справи треба озвучувати, аби інші наслідували добрі вчинки.

Після опрацювання хвилинки спілкування у групах діти озвучують свою думку вголос для класу.

V. Підсумок уроку.

Дата _____

Тема: Навчаюся складати розповідні, питальні і спонукальні речення.

Мета: Закріпити, узагальнити і систематизувати знання учнів про розповідні, питальні і спонукальні речення, їхню мету та інтонування з додержанням логічного наголосу.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів з метою уроку.

— Сьогодні ми маємо закріпити знання і вміння про розповідні, питальні і спонукальні речення. Для того, щоб переконатися в тому, як ви розрізняєте ці три типи речень, пропоную кожному з вас виразно промовити одне речення на вибір — розповідне, питальне або спонукальне — і довести, чому це речення є саме таким. (Учні по черзі виконують запропоноване завдання).

II. Опрацювання вірша Наталі Забіли за підручником (с. 112).

Насамперед варто зазначити, що вірш складається із шести речень. Учитель пропонує виконати цю вправу спочатку в парах. Визначити в цьому вірші розповідні, питальні і спонукальні речення. Перші два речення — *питальні*. Третє і четверте речення — *спонукальні*. Четверте і п'яте речення — *розповідні*.

Окремі пари учнів за бажанням або за викликом учителя уголос розповідають, у який спосіб вони розподілили ці речення. Інші пари учні погоджуються з ними або заперечують.

Треба взяти до уваги, що перші двоє речень є виразно питальні. Про це свідчать прикінцеві знаки питання. Важливо, щоб вони були прочитані учнями з відповідною питальною інтонацією. Третє і четверте речення — спонукальні. Але якщо в третьому реченні виражено *прохання*, то в четвертому — *побажання*. Цікаво, чи всі пари учнів віднесуть до спонукальних четверте речення? Певну проблему може становити і останнє речення. У ньому виражено обіцянку дитини не торкатися, не займати руками пташенят. Але обіцянка — це не спонукування. Це розповідь. Отже, двоє останніх речень є розповідними. Тому вчитель має дати учням можливість висловитися щодо цього розподілу).

Наприкінці вчитель може запропонувати скласти спонукальне речення про пернатих друзів, у якому може звучати звертання (прохання) до пташок повернутися з вирію в рідні краї.

III. Перегляд відео про виготовлення годівнички для пташок. Бесіда про це.

IV. Опрацювання тексту «Біля годівниці» (с. 112).

1. Підготовка і читання тексту «Біля годівниці» в особах.
2. Виконання творчого завдання. Складання розповідного речення про допомогу пташкам узимку.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 25, впр. 51–53).

VI. Підсумок уроку.

Учитель звертає увагу учнів на тому, що не завжди просто і легко можна розпізнати розповідні і спонукальні речення, тому цю роботу буде ще продовжено на наступних уроках.

Тема: Навчаюся складати розповідні, питальні і спонукальні речення.

Мета: Продовжити роботу над розрізненням розповідних, питальних і спонукальних речень, складанням цих речень і відповідним інтонуванням їх.

ХІД УРОКУ

I. Опрацювання вірша Анатолія Камінчука «Русак і біляк».

1. Самостійне читання учнями вірша з дошки або таблиці.

Заєць-русак і заєць-біляк
не можуть у лісі зустрітись ніяк.
Як зима — то заєць білий.
Як весна — то заєць сірий.
Де русак, а де біляк?
Не збагне ніхто ніяк.

— Чи доводилося вам чути про те, як природа подбала про захист лісових тварин у різну пору року?

Учитель розповідає про явища природи та пропонує учням поміркувати про те, яка кількість зайців згадується у вірші. Після цього учні працюють над відтворенням правильної інтонації розповідних і питального речень у тексті вірша, а потім складають розповідні та питальні речення зі словами *русак* і *біляк*. Діти можуть спробувати пояснити, від яких слів утворилися ці два слова.

II. Складання питальних речень за змістом розповідного речення.

Вчитель пропонує дітям виконати у підручнику вправу 15 (с. 113).

1. Читання розповідного речення.

2. Читання запитань за змістом розповідного речення з підвищенням голосу на питальному слові.

3. Самостійне складання речень за поданими питальними словами.

4. Озвучення складених речень для всього класу.

III. «Хвилинка спілкування».

1. Робота в парах.

2. Озвучення хвилинки спілкування кількома парами учнів перед класом.

IV. Творча робота.

1. Робота у групах над загадкою (с. 113).

2. Озвучення групами виконаної роботи з подовження загадки у двох варіантах (про лисичку і про білочку) перед класом.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 26, впр. 54–56).

VI. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує виконання учнями навчальних і творчих завдань на уроці.

Дата _____

Тема: Навчаюся правильно відтворювати інтонацію речень.

Мета: Вчити учнів правильно інтонувати інтонацію різних за метою висловлювання речень, у тому числі окличних.

88

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

1. Учитель повідомляє учням, що нерідко розповідні речення вимовляються з особливим почуттям — із захопленням, радістю. Такі речення є розповідними окличними. Тому в кінці таки речень треба ставити не крапку, а знак оклику. Діти читають правило (с. 114).

2. Напівголосне читання учнями цього правила.

3. Читання (заучування напам'ять) вірша Лесі Лужицької про окличні речення.

4. Виразне читання (промовляння) вірша вголос.

5. Запис виділених окличних речень, промовляння їх із захопленням.

6. Виразне читання речення-заклику про українське слово.

II. Робота в парах.

Діти читають у підручнику вірш Павла Тичини (с. 114) та розглядають ілюстрацію дев'ятирічної дівчинки Аліни Суханової.

1. Складання окличного розповідного речення про нашу калинову мову.

2. Озвучення складених учнями речення для всього класу.

III. Озвучення вчителем інформації про те, що й питальні речення можуть вимовлятися з окличною інтонацією.

1. Самостійне читання цієї інформації учнями.

2. Опрацювання вірша Олега Орача «Вогонь та вода». Робота на виразним читанням. З'ясування значення слів-омонімів *на́ра* (двоє друзів) і *на́ра* (з води) за текстом вірша.

IV. Ознайомлення учнів з інформацією про спонукальні окличні речення, які вимовляються з особливим почуттям.

1. Самостійне читання цієї інформації в підручнику.

2. Розігрування сценки «На уроці фізкультури».

3. Запис речень-команд у логічній послідовності. Озвучення запису речень для класу з відповідною інтонацією.

Якщо залишатиметься час для виконання творчих завдань, учитель пропонує скласти пропоновані підручником казки «Про Сонце і Кригу» та «Про розділові знаки» й озвучити їх. Або запропонувати виконати одне з цих завдань (на вибір) разом з батьками удома, а потім на наступному уроці озвучити результати цієї творчої роботи в класі.

V. Підсумок уроку.

— Пригадайте правила про вимовляння розповідних, питальних і спонукальних речень з окличною інтонацією. Кожен із вас має придумати таке речення (на вибір), щоб бути готовим промовити його після озвучення відповідного правила.

Дата _____

Тема: Навчаюся складати різні за інтонацією речення.

Мета: Розвивати вміння складати і правильно відтворювати окличну інтонацію різних за метою висловлювання речень.

89

ХІД УРОКУ

I. Учитель пропонує учням розповісти складену разом із батьками казку.

Учні за бажанням розповідають складені казки. Клас оплесками оцінює кожну казку, яка їм сподобалася найбільше. Учитель підсумовує виконану роботу.

II. Виконання вправ за підручником (с. 116).

Учні поетапно виконують навчальні вправи 22–24 у підручнику під керівництвом учителя.

III. Колективна робота.

Наприкінці уроку учні вивчають напам'ять звертання Тараса Шевченка до українського народу з крилатими словами і «чужому навчатися, й свого не цуратися».

Учитель пояснює, як треба розуміти цей заклик поета на прикладі вивчення мов і культури інших народів світу.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 1 (с. 27, впр. 57–59).

V. Підсумок уроку.

Дата _____

Урок розвитку мовлення 13

Тема: Відвідаємо театр.

Мета: Дати учням уявлення про те, де і хто створив перші театри, хто був акторами; які бувають театри; про правила поведінки в театрі.

Обладнання: Робочий зошит (с. 28–30).

90

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми і мети уроку.

Учитель повідомляє учням тему уроку і в ході короткої бесіди з'ясовує, хто з них уже бував у театрі та який спектакль доводилося переглядати.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 29 (Ч. 2).

1. Вправа 1. Доповнення речень про театр словами з довідки.

2. Учні опрацюють поданий текст і ставлять різні запитання за його змістом (один учень усно ставить запитання, а інший за власною згодою шляхом піднесення руки усно відповідає на нього).

Учитель з'ясовує, як речення за метою висловлювання вимовляв один учень і які речення звучали у відповідь.

З'ясування, що означають слова *просто неба*. Перевірка значення їх за словничком «Слово про слово».

3. Читання діалогу в особах. Потім учні записують назви днів тижня, які назвала Настуся.

III. Робота в парах.

Учні напівголосно спілкуються між собою і з'ясовують, які театри любить співбесідник. За бажанням учнів вони повторюють свою бесіду у класі перед учнями. Клас оплесками реагує на прослуханий діалог.

IV. Самостійне виконання вправ.

Робочий зошит (вправи 6 і 7).

V. Підготовка і розігрування діалогу між журналістом і актором.

Наприклад: учень, який уявив себе журналістом запитує іншого учня (актора) у яких спектаклях йому доводилося грати. Яка роль йому подобалася найбільше.

VI. Виконання вправ.

Опрацювання вправ 9 і 10. Вправу 11 учитель пропонує виконати в парі і розіграти перед класом створений діалог.

VII. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує роботу на уроці. Насамкінець пропонує ще раз прочитати словничок потім згорнути зошит і відповісти на його запитання, які стосуються поданих у словничку слів.

Тема: Навчаюся поширювати речення словами за поданими питаннями.

Мета: Вчити учнів поширювати подані речення з навчальною метою та поширювати власні речення словами, які доповнюють й виражують їх.

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення вчителем теми і мети уроку.

— Сьогодні ми будемо вчитися поширювати речення з тією метою, щоб вони якомога повніше виражали думку. Це можна робити, ставлячи питання для окремих слів у реченні і, відповідаючи на ці питання, створювати вже поширене речення порівняно з попереднім.

II. Виконання вправ за підручником (с. 117).

1. Учитель пропонує дітям виконати вправу 25. Учні роблять спостереження за тим, як поширюються речення за питаннями, поставленими до окремих у них слів. Вчитель пропонує скласти ще одне речення і поширити його. Можна поставити питання до слова.

Наприклад:

читають — (як?)

Діти уважно читають дитячий журнал «Пізнайко».

2. Робота в парах. Виконання вправи 26.

3. Порівняння непоширених і поширених речень.

— Який висновок треба зробити?

III. Виконання навчальних вправ.

Робочий зошит (с. 31, вправи 60–62).

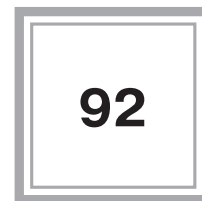
IV. Вправляння у поширенні самостійно складених учнями речень.

V. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує роботу учнів на уроці. Спонукає їх застосовувати набуті на уроці вміння поширювати речення під час створення самостійних висловлювань.

Дата _____

Тема: Навчаюся складати речення за малюнком.

Мета: Розвивати вміння учнів складати речення за малюнками.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Бесіда:

- Діти, погортайте наш підручник і розгляньте ілюстрації в ньому. Чи подобаються вони вам?
- Вам уже доводилося складати речення і коротенькі розповіді за малюнками, за серіями малюнків. Сьогодні ми продовжимо вправлятися у складанні речень за ілюстраціями. Розгорніть підручник на с. 118. Тут ви бачите невеличку, але дуже гарну ілюстрацію про зиму.

II. Робота в парах.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправи 27–28 (с. 118).

1. Напівголосне читання вірша Грицька Бойка про кришталеву зимоньку.

2. Учні розповідають одне одному, які картини природи вони уявили, прочитавши вірш і розглянувши ілюстрацію до нього.

3. Складання і запис речень, окличного і неокличного, про зиму з використанням виділених у вірші слів.

4. Озвучення кількома парами учнів складених речень для класу. Учні аплодисментами схвалюють вдало складені речення.

5. Опрацювання загадки про весну. Складання окличного і неокличного речень про весну за малюнком до загадки.

6. Словникова робота над словами *обнова* та *вдача*.

7. Ознайомлення з народною прикметою про зустріч зими з весною у лютому (у народі ця зустріч відбувається вперше 15 лютого).

III. Виконання завдань.

Виконання завдань на складання речень за ілюстраціями в робочому зошиті (с. 32–33, вправи 63–64).

IV. Підсумок уроку.

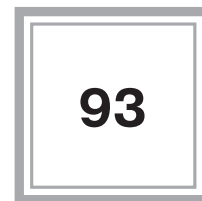
Учитель відзначає хорошу роботу усіх учнів над виконанням завдань за підручником та робочим зошитом.

Дата _____

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

Тема: Навчаюся складати речення за малюнком.

Мета: Розвивати вміння учнів складати речення за малюнком.

ХІД УРОКУ

I. Робота над малюнками.

Учитель пропонує продовжити роботу над складанням речень за малюнками.

Дата _____

II. Читання у підручнику загадки про місяць лютий (с. 119).

Міркування про назву цього місяця в українській мові. У російській мові цей місяць зветься *февраль*, що зовсім не пов'язано з його особливостями.

III. Опрацювання вірша про місяць березень.

Учитель пропонує виконати у підручнику вправу 30 (с. 119).

IV. Складання речень.

Учитель пропонує скласти речення про *б́ерезень* за фотоілюстраціями в підручнику. Міркування про те, від чого походить назва цього місяця.

V. Робота в парах.

1. Підготовка до читання у підручнику (с. 119) вірша Вадима Крищенка в особах.

2. Озвучення вірша кількома парами учнів.

VI. Опрацювання завдань на складання речень за ілюстраціями у робочому зошиті.

VII. Виконання завдання на складання речень за ілюстраціями.

Робочий зошит (с. 33, вправа 65).

VIII. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує роботу класу над складанням речень за малюнками і фотоілюстраціями.

Lined writing area consisting of horizontal lines.

Тема: Навчаюся складати речення за малюнком.

Мета: Розвивати вміння учнів складати речення на подану тему.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні ми будемо вчитися складати речення на задану тему. Такими темами можуть бути: «наша планета Земля»; «останній місяць весни»; «наша рідна мова»; «українська мова — мова солов'їна»; «для чого треба вивчати іноземні мови». Хочу, аби складені вами речення були різними, але щоб кожне з них певною мірою відображало якусь названу мною тему.

Дата _____

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 120).

1. Самостійне напівголосне читання учнями вірша Тамари Коломієць «Квітень».

— Які слова вірша яскраво свідчать, що авторка дуже любить вирощувати квіти? Яку думку висловлено у виділеному реченні? (*Бажання поетеси про те, щоб наша планета Земля була схожа на квітку*).

2. Складання учнями розповідних окличних речень про місяць *квітень*, який завітчує нашу планету; про любов до вирощування квітів.

III. Робота в парах.

1. Читання у підручнику вірша про останній місяць весни — *травень* (с. 120).

2. Розглядання картини художника на тему місяця травня.

3. Складання учнями спонукальних речень, у яких вони звертаються до травня.

4. Озвучення учнями складених речень (клас оплесками свалює вдало складені речення).

5. Опрацювання значення слова *живописець*. Учитель пропонує пригадати й назвати відомих українських художників, яких діти запам'ятали, опрацьовуючи різні вправи у підручниках «Українська мова» і «Літературне читання».

IV. Виконання вправ за робочим зошитом (с. 34) під керівництвом учителя.

1. Складання розповідних окличних речень із побудованими словосполученнями на тему «рідна мова».

2. Опрацювання вірша Ніни Рій і складання спонукального окличного речення на висловлені в ньому теми (*наша мова щебече соловейком на весь світ; зі слова починається людина*).

3. Складання учнями питальних речень на тему користі від вивчення різних іноземних мов, зокрема англійської.

V. Підсумок уроку.

Дата _____

ТЕКСТ

Тема: Узагальнюю знання про речення.

Мета: Підсумувати, яких знань і практичних умінь учні набули, опрацюовуючи розділ «Речення» за підручником і робочим зошитом.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми підсумуємо, чого ви навчилися, опрацювавши розділ підручника «Речення». Я буду ставити запитання, а ви підносьте руку, хто може на нього дати відповідь, а коли відповісте, то учні, які захочуть щось доповнити чи уточнити, зроблять це. Усі інші учні мають підготувати речення для відповідної ілюстрації. Це може бути речення з підручника або складене самостійно на будь-яку тему. Отже, розпочинаємо.

II. Запитання вчителя за змістом розділу «Речення».

1. Які основні ознаки речення, за якими ми його розпізнаємо?
2. Які ви знаєте речення за метою висловлювання?
3. Що ви можете розповісти про розповідні речення? (Кожен учень у класі має назвати для прикладу своє речення. Діти також мають озвучити розповідні окличні речення.)
4. Що ви можете розповісти про питальні речення?
5. Послухайте речення: *«У квітні лелеки повертаються з вирію»*. Повторіть напівголосно це речення. Поставте різні питання до цього речення.
6. Які різні спонукання можуть звучати у спонукальних реченнях? (Учні перелічують різні види спонукань і наводять відповідні приклади).
7. Пригадайте прислів'я про добро, про добрі справи, у яких висловлено спонукання.
8. Уявіть, що ви на уроці фізичної культури. Які спонукальні речення ви можете почути від учителя?
9. Попрацюємо над поширенням речень. Поширте таке речення: *«Учні саджають»*.
10. Складіть речення за поданими малюнками. (Учитель показує різні ілюстрації, за якими учні складають свої речення).
11. Складіть речення на таку тему. (Учитель пропонує різні теми, наприклад: екскурсія до парку (лісу, на луг, до озера тощо); на дні народження в товариша; на святі квітів; урок позакласного читання та інші, близькі для учнів даного класу).

III. Підсумок уроку.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень учнів.

Мета: перевірити знання і практичні вміння учнів, яких вони набули, опрацювавши розділ «Речення».

96

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Дата _____

Диктант

На нашому подвір'ї росте великий кущ калини. Кожної весни він зацвітає білим цвітом. Восени на ньому з'являються червоні ягоди. Чи знаєте ви, що калинові ягоди дуже корисні для здоров'я людини? Обов'язково вживайте ці чудові дари природи. Тоді завжди будете здоровими.

40 слів

Примітка. Пояснити правопис виділеного слова.

Завдання

1. Поставити наголос у словах другого речення.
2. Знайти в тексті спонукальне речення. Написати, який вид спонування у ньому виражено.
3. Виконати поширення такого речення: «Птахи прилетіли».

ТЕКСТ

§ 19. Текст

97

Тема: Навчаюся розпізнавати текст за його основними ознаками.

Мета: Розвивати вміння розпізнавати текст за його основними ознаками.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями розпізнавати текст за його основними ознаками. На наступному етапі педагог пропонує дітям узяти участь у рольовій грі «Я — учитель/вчителька». Після ознайомлення з правилом учні готуються до взаємного навчання в ролі вчителя/вчительки.

Потім другокласники, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст вивченого правила. Учитель спрямовує учнів на коментування правила і застерігає їх від читання його з підручника.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок: текст утворюють зв'язані за змістом речення; у тексті речення розміщені в певній послідовності.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 122).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 1, молодші школярі читають і порівнюють написане ліворуч і праворуч, а потім пояснюють, де речення зв'язані між собою, а де — ні. На наступному етапі роботи вони розмірковують над тим, чи можна до написаного у правій колонці дібрати заголовок.

2. Робота над змістом правила. Учитель коментує зміст правила і пояснює, що до тексту можна дібрати заголовок.

3. Словникова робота. Педагог ознайомлює учнів зі значенням слова заголовок (заголовок — назва будь-якого твору, статті, газети, журналу). Діти усно складають речення із цим іменником.

III. Виконання додаткових вправ і завдань (за вибором учителя).

1. Прочитай. Доведи, що це текст.

Старий дуб жив багато років у лісі. Усі дерева його слухали, і навіть вітер, який налітав зі степу, вгамовувався в його міцному гіллі.

Під цим дубом діти часто гралися. Одного разу вони прийшли сюди, назбирали жолудів і посадили їх у степу. Через кілька років там виріс чудовий дубовий гай. І кожної весни, коли поверталися птахи з теплого краю, молоденькі дуби простягали до них свої гілки.

За Оксаною Іваненко

Подумай і скажи одним реченням, про що цей текст. Добери заголовок. Запиши перше й останнє речення.

2. Робота у групах. Прочитайте речення. Поміркуйте і скажіть, від якого слова походить слово *гігантський*. Поясніть, що воно означає. Знайдіть у тексті слово, близьке за значенням до слова *гігант*.

Це Тарасові дуби. Кожному велетню більше 350 років. В Україні в Суразькому лісництві Тернопільської області ростуть три гігантські дуби. Так їх назвали на честь перебування в цих краях у 1846 році Тараса Григоровича Шевченка.

Лісництво — ділянка лісу, а також установа, що відає цією ділянкою. Змініть порядок речень так, щоб можна було прочитати текст. Запишіть його. Прочитайте створений групою текст для класу.

3. Робота у групах. Прочитайте. Визначте: це текст чи окремі речення. Поясніть свою думку.

Жолудь — плід дуба. Жолуді дуба є горіхами. Жолудями харчуються домашні і дикі тварини. Жолуді вузько-довгасті, з блискучою брунатною оболонкою, на якій можна помітити зеленуваті смуги і темнішу верхівку. Деякі види дубів приносять солодкі жолуді, які придатні в їжу. Дуби старше двадцяти років мають жолуді. З жолудів готують напій, що нагадує каву.

Назвіть речення, які можна використати в тексті «Жолуді — годувальники». Запишіть їх у логічній послідовності.

Брунатний — темно-коричневий.

4. Прочитай. Добери до тексту заголовки.

Звичайні шишки є унікальним приладом для прогнозування погоди. Вони закривають та відкривають свої лусочки залежно від вологості повітря. Коли надворі сухо, шишка «розпускається», аби вітер підхопив її насіння та розсіяв. А напередодні дощу, коли вологість повітря підвищується, шишка часто закривається, аби зберегти насіння до кращих часів, — вітру легше переносити його сухим.

Спиши перше речення. Постав до нього запитання.

Унікальний — надзвичайний, рідкісний, винятковий, неповторний, неперевершений.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 35, впр. 69–71).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями розпізнавати текст за його основними ознаками (зв'язок речень у тексті; послідовність у розташуванні речень у тексті; добір заголовка до тексту).

Тема: Навчаюся розпізнавати текст за його основними ознаками.

Мета: Розвивати вміння добирати заголовок до тексту.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями добирати до тексту влучний заголовок.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 123).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 2 учні читають текст і доводять свою думку, називаючи істотні ознаки цього поняття. Потім вони доповнюють текст розповідними реченнями про плоди каштана, про те, як можна використовувати їх; записують ці речення; добирають до тексту заголовок.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 3, другокласники читають текст, добирають до нього заголовок. На наступному етапі роботи вони доповнюють текст двома розповідними реченнями і записують їх.

Словникова робота

Педагог ознайомлює учнів зі значенням слова *гаджет*.

Гаджет — електронний пристрій, який уміщує велику кількість інформації. Діти усно складають речення із цим іменником.

3. Виконання вправи 4. Молодші школярі читають текст і доводять свою думку, зазначаючи істотні ознаки тексту. Потім діти розповідають, про яку лікарню йдеться у тексті; добирають із поданих влучний заголовок до тексту (лікування книг; незвичайна лікарня; справжні господарі; книжкова лікарня) і пояснюють свій вибір.

III. Виконання додаткових вправ і завдань (за вибором учителя).

1. Опрацювання тексту.

Прочитай. Доведи, що це текст. Добери до нього заголовок.

Неможливо уявити сучасну оселю без бібліотеки. Книгу не можна замінити жодними сучасними технічними засобами здобуття інформації. **Книжка — це найвідданіший друг, який завжди поруч.** За книгами, що стоять на полицях, можна дізнатися про коло інтересів людини, її професію, захоплення. У кожної людини є улюблені книжки, які вона перечитує по кілька разів.

Оселя — приміщення для проживання людей, житло.

Випиши виділене речення. Поясни, як ти розумієш його зміст.

2. Робота у групах. Учитель пропонує розказати дітям які вони читають книжки та записати назви улюблених книжок. Потім діти пояснюють, чим вони їм подобаються. Також вчитель може запропонувати створити рекламу своїм улюбленим книжкам.

Реклама — поширення інформації про кого-небудь або про що-небудь із метою його популяризації, появи до цього інтересу з боку слухачів або читачів.

3. Завдання «Діалог». Доповніть і продовжте діалог.

— Я думаю, що реклама книжкам потрібна, тому що...

— Я вважаю, що реклама книжкам не потрібна, тому що...

Дата _____

4. Робота в парах. Прочитайте текст. Коротко і стисло розкажіть, про що говориться в тексті. Доберіть влучний заголовок.

Бібліотека — систематизоване зібрання книг, які одна людина або багато людей зібрали і зберігають. Якщо ти ще не збираєш книг — почни збирати. Тоді у тебе буде своя бібліотека. Читай свої книги і давай читати друзям.

Назвіть спонукальні речення.

Складіть і запишіть два питальних речення за змістом тексту.

Так говорять! Люди перестають думати, коли перестають читати.

5. Прочитай. Визнач: це текст чи окремі речення. Якщо це текст, добери до нього заголовок.

Твоя власна бібліотека може налічувати небагато книг, але її треба утримувати в порядку. Якщо книжки у твоїй шафі розташовані на кількох полицях, дуже важко визначити, де стоїть та, яка саме зараз тобі потрібна.

Порада: зроби опис книжок, що стоять на кожній полиці. Запиши всі назви у блокнот і поклади його в певне місце. Це буде твоїм каталогом.

Випиши спонукальні речення. Поясни, чому виписані речення є спонукальними.

Блокнот — невеличка книжка, іноді з відривними аркушами, призначена для нотування різних подій, адрес, номерів телефонів, усього, що забажає людина.

6. Робота в парах.

Прочитайте текст. Доберіть до нього заголовок.

Мати всі книжки в домашній бібліотеці неможливо. На твоїй полиці мають стояти тільки найулюбленіші, найпотрібніші. У шкільній або дитячій бібліотеці ти можеш узяти будь-яку книжку, погортати журнали в читальній залі. Використовуй таку можливість.

Доповніть текст двома розповідними реченнями. Запишіть їх.

7. Робота у групах.

Прочитайте текст. Доберіть до нього заголовок.

На початку навчального року ти взяв (взяла) у шкільній бібліотеці комплект підручників. Користуйся ними дбайливо. Обов'язково обгорни книги обкладинками. Дбайливе ставлення до підручників дуже важливе, адже за ними вчитиметься наступне покоління учнів. Наприкінці навчального року переглянь свої підручники, перш ніж здати їх до бібліотеки.

8. Розкажіть своїм однокласникам про своє дбайливе ставлення до підручників. Складіть і запишіть два окличних спонукальних речення за змістом тексту.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 36, впр. 72–74).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями добирати влучний заголовок до тексту.

§ 20. Будова тексту

Тема: Навчаюся визначати частини тексту.

Мета: Розвивати вміння визначати частини тексту: зачин, основну частину, кінцівку.

99

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило і готуються до виконання ролі вчителя/вчительки.

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і методичний прийом інтерактивного навчання — взаємне навчання. Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони не читали правило, а пояснювали його.

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що у тексті є початок (зачин), основна частина і кінцівка; кожна частина тексту починається з нового рядка — абзацу.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 124).

Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 1, молодші школярі уважно слухають текст, який читає учитель. Потім діти дають відповіді на запитання:

- Де діти знайшли білочку?
- Яка лапка була в білочки?
- Де діти поселили звірка?
- Що сталося з її лапкою згодом?
- Куди діти віднесли білочку?

На наступному етапі роботи на завданнями цієї вправи учні слухають ще раз текст; називають зачин і кінцівку; розповідають, про що йдеться в основній частині. На завершальному етапі вони записують із пам'яті зачин тексту.

III. Організація дослідницької діяльності учнів.

Педагог пропонує дітям поміркувати і сказати, від яких слів походять слова *зачин*, *кінцівка*. Другокласники висловлюють свої думки.

IV. Опрацювання правила у підручнику (с. 124).

Учитель коментує правило і пояснює, що зачин — це початок тексту; основна частина — виклад змісту цього тексту; кінцівка — його завершення.

V. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Робота в парах.

Установіть послідовність у розташуванні речень у тексті. Доберіть до тексту заголовки. Назвіть частини тексту.

Яка пухнаста краса! Навесні на гнучких блискучих гілочках верби розкриваються лусочки бруньок і з'являються котики. Вони пухнасті і сірі, вкриті шовковими волосками, приємно лоскочуть обличчя. Коли сонце добре прогріє повітря, пухнасті котики перетворяться на сережки з дрібним жовтим пилком і ніжним ароматом.

Доповніть текст двома окличними розповідними реченнями.

Висловіть у них своє захоплення вербовими котиками. Запишіть ці речення.

2. Перестав речення так, щоб прочитати текст. Прочитай текст. Добери до нього заголовок. Назви зачин, основну частину і кінцівку тексту.

У ласкавих променях весняного сонця вішуканий одяг акації сяє яскравими вогниками. Навесні жодне дерево не може похвалитися таким білосніжним нарядом, як у акації. Акація зацвітає у середині травня. Красуня ніби одягає білий сарафан, оздоблений сріблястим бісером.

Випиши перше й останнє речення тексту.

Бісер — дрібне різнокольорове скляне намисто, що застосовується у вишиванні.

Вішуканий — довершений, досконалий, витончений.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 37, впр. 75–77).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями визначати частини тексту: зачин, основну частину, кінцівку.

Тема: Навчаюся визначати частини тексту.

Мета: Розвивати вміння визначати частини тексту: зачин, основну частину, кінцівку.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім пропонує учням розповісти про будову тексту: у тексті є початок (зачин), основна частина і кінцівка; кожна частина тексту починається з нового рядка — абзацу.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 125).

1. Робота у групах. Під час виконання завдань вправи 2 діти читають уривок із казки про білочок і добирають до неї заголовок. Учитель пропонує учням поміркувати над висновком, який мали зробити б для себе обидві білочки; придумати і записати початок — зачин казки.

На наступному етапі роботи педагог рекомендує другокласникам завдання — розподілити ролі і підготуватися до переказу казки в особах: поміркувати, скільки учнів має взяти участь у переказі. Потім учитель визначає, яка група зробила це найкраще.

2. Прослуховування аудіоматеріалів. Учні слухають оповідання Василя Сухомлинського, міркують над запитанням дідуся і розповідають, що сталося. Потім діти називають у тексті зачин, основну частину і кінцівку і висловлюють міркування, як по-іншому можна завершити цей текст.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 3, молодші школярі читають текст про кита і добирають до нього заголовок. Потім вони називають зачин і основну частину тексту, придумують і дописують кінцівку тексту, скориставшись окличним реченням.

4. Додаткове завдання «Діалог». Продовжте діалог.

— Як ти думаєш, кит — це риба?

— Я думаю, що кит — це...

— Я точно знаю, що кит — це ..., тому що...

III. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями визначати частини тексту: зачин, основну частину, кінцівку.

Дата _____

Тема: Навчаюся знаходити в текстах виражальні засоби мови, відновлювати деформований текст.

Мета: Розвивати вміння знаходити у текстах виражальні засоби мови, пояснювати їхню роль.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями знаходити у текстах виражальні засоби мови. Педагог пояснює, що в тексті можуть уживатися слова з переносним значенням, образні висловлювання, порівняння.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 126).

1. Виконання вправи 4. Молодші школярі читають текст, пояснюють, як вони розуміють зміст виділених у тексті висловів. Потім вони складають і записують речення про синичку, використовуючи іменник *кріхітка*.

2. Словникова робота. Педагог ознайомлює учнів зі значенням слова *околиця* (*око́лиця* — віддалена від центру частина населеного пункту, це його передмістя). Діти усно складають речення із цим іменником.

3. Робота в парах. Виконання завдань вправи 5 передбачає прочитання тексту; добір до нього заголовку; розповідь про березень на основі порівнянь у тексті; виписування народних прикмет. Учитель пропонує другокласникам запам'ятати народні прикмети, а вдома розказати їх своїм батькам і разом із ними перевірити їх.

III. Організація дослідницької діяльності учнів.

Педагог пропонує дітям дібрати до іменника *лелека* інші назви цього птаха, які є в різних регіонах України, а одну з них знайти в тексті вправи 5.

IV. Виконання додаткових вправ і завдань (за вибором учителя).

1. Прочитай текст. Добери до нього заголовок. Поясни зміст виділеного вислову.

Весна прийшла! Виходиш на вулицю і чуєш: звідусіль **лунають звуки скрипочки вівсянки**. А пустуни-горобці — ті й зовсім оглушують своїм надзвичайно динамічним співом — поступовим збільшенням сили звуку. Але галасують не просто без причини. Придивіться: їхні дзьобики потемнішали, пір'я стало лискучішим. Здогадалися? Це до них прийшла весна!

Розкажи, яким ти уявляєш горобця-пустуну?

Склади і запиши речення про цього птаха, використовуючи назви *горобці-пустуни*.

Вівсянка — маленький перелітний жовтогрудий птах ряду горобиних.

Дата _____

2. Прочитай текст. Добери заголовок.

Ще ранньою весною прилітають і починають співати наші бажані гості — жайворонки. Швидко працюючи крилами, птах піднімається все вище і вище, аж поки зовсім не зникне в синяві неба. І чутно звідти, з висоти, тільки його дивну веселу пісню.

Гей, жайворонку! Спустися нижче, дай послухати твою пісеньку! На що вона схожа? На дзвіночок! На скляний дзвінкий дзвіночок, підвішений до неба на ниточці.

За Едуардом Шимом

Дай повну відповідь на запитання: «На що схожа весела пісенька жайворонка?».

Доповни текст своєю кінцівкою. Запиши її й озвуч у класі. Поцікався, які кінцівки дібрали інші учні.

3. Прочитай текст.

Солов'ї знамениті завдяки своїм співочим здібностям. Їхній спів можна почути, починаючи з середини весни. Соловей може співати навіть усю ніч — від вечірньої до ранкової зорі. Його пісня нагадує симфонію, яка складається зі свисту, клацання та туркотливих звуків.

Іноколи під час свого натхненного співу соловей навіть забуває про небезпеку і співає так захоплено, що до нього можна підійти дуже близько.

Склади й запиши розповідне речення про співочі здібності солов'я, використовуючи самостійно дібране порівняння.

Прочитай своє речення для класу.

Симфонія — музичний твір, який складається із кількох частин; написаний для симфонічного оркестру.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 38, впр. 78–80).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями знаходити у текстах виражальні засоби мови, пояснювати їхню роль (у тексті можуть уживатися слова з переносним значенням, образні висловлювання, порівняння).

Тема: Навчаюся знаходити в текстах виражальні засоби мови, відновлювати деформований текст.

Мета: Розвивати вміння відновлювати деформований текст із трьох — чотирьох речень.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями відновлювати деформований текст.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 127).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 6, молодші школярі читають і пояснюють: це текст чи окремі речення. Потім вони складають і записують речення із поданими порівняннями:

Птах, як літак, бо

Птах, як штангіст, бо

Птах, як надувна кулька, бо ...

2. Робота з правилом. Учитель коментує правило і пояснює, що у деформованому (зміненому) тексті порушено послідовність у розташуванні речень.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 7, другокласники визначають, у якій послідовності треба розташувати речення, щоб прочитати текст. Далі діти читають утворений текст, добирають до нього заголовки, записують перше речення тексту, доводять, що воно є розповідним.

III. Виконання додаткових вправ і завдань (за вибором учителя).

1. Прочитай речення. Розкажи, яку картину природи ти уявив (уявила).

Віє вітерець, шелестять розбуджені листочки. На верхівках дерев виграє яскраве проміння сонця. Настає теплий весняний ранок. Від дерев на дорогу лягають довгі тіні.

Перестав речення так, щоб прочитати текст. Добери до нього заголовок. Запиши перше речення утвореного тексту.

2. Робота в парах. Прочитайте речення. Розкажіть, чи були ви у лісі навесні, чи слухали весняну пісню дерев. Чим вона вам сподобалася?

Кожне дерево співало свою пісню. Зійшло сонце, дихнув легенький вітерець. Навесні ми ходили до лісу. Усі дерева в лісі заспівали.

Утворіть текст, поставивши подані речення в логічній послідовності. Запишіть перше й останнє речення утвореного тексту.

3. Поміркуй, як розташувати речення так, щоб утворився текст. Прочитай утворений текст.

Вони нібито закликають у путь до островів, яких немає на мапі. Їхні темно-зелені шапки схожі на справжні вітрила. Сосни нагадують корабельні щогли. Що може бути дивовіжніше за сосновий ліс навесні?

Мапа — географічна карта.

Дата _____

4. Віднови деформований текст. Добери до нього заголовок.

Стовбур дерева біліє, як сніг! Пишні коси берізки ніби перев'язані тоненькими зелененькими стрічками — молоденькими листочками. Її крона ніжно огортає стрункий стовбур із атласною, гладенькою корою. На узліссі росте білокора вродлива красуня — берізка.

Запиши з пам'яті одне речення, яке тобі найбільше сподобалося. Поясни свій вибір.

Крона — верхня частина дерева, що являє собою сукупність його гілок.

5. Послідовно розташуй подані речення. Прочитай створений текст.

Каштановий цвіт нагадує свічки на новорічних ялинках і надає деревам урочистого вигляду. Коли зацвітають каштани, здається, що прийшло справжнє свято! І ось на тлі їхньої соковитої оксамитової парчі спляхують білими або рожевими пірамідками суцвіття каштанів. Навесні з кожним днем зеленішають і густішають крони дерев.

Випиши окличне розповідне речення.

Самостійно склади й запиши розповідне речення про каштани.

Парча — узорчаста тканина, зроблена із шовкових і золотих або срібних ниток.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 39, впр. 81–83).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями відновлювати деформований текст.

§ 21. Типи текстів

Тема: Навчаюся розрізняти текст-розповідь.

Мета: Розвивати вміннями розрізняти текст-розповідь та пояснювати його призначення.

103

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до рольової гри «Я — учитель/вчителька». Другокласники уважно читають правило і готуються до виконання ролі вчителя/вчительки.

На наступному етапі вчитель застосовує роботу в парах і методичний прийом інтерактивного навчання — взаємне навчання. Учні, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст засвоєного правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони не читали правило, а пояснювали його

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що текст-розповідь — текст, у якому про когось або про щось розповідається.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 128).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 1, молодші школярі читають текст про зайця, висловлюють свої твердження, чому цей називають розповіддю, а потім перевіряють свої міркування за поданим висновком: «У тексті розповідається про те, як заєць знайшов собі місце для відпочинку й задрімав, тому це — текст-розповідь». На наступному етапі роботи діти складають і записують два розповідні речення про зайця.

2. Виконання вправи 2. Другокласники спочатку читають тексту про бобрів і пояснюють, чому цей текст є розповіддю. Потім діти розповідають, що вони знають про цю тварину.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 129).

1. Під час виконання завдань вправи троє учнів читають текст про кажана й пояснюють, чому це текст-розповідь. На наступному етапі роботи вони спочатку готують усну коротку розповідь про цю тварину, а потім записують зачин складеного тексту.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 4, другокласники ознайомлюються з текстом, повідомляють, про що в ньому розповідається, добирають до нього заголовки. Далі вони складають і записують два розповідні речення, які завершать цей текст.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 40, впр. 84–86).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями розрізняти текст-розповідь та пояснювати його призначення.

Lined writing area with horizontal lines.

Тема: Навчаюся розрізняти текст-опис.

Мета: Розвивати вміння розрізняти текст-опис і пояснювати його призначення.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель ознайомлює учнів із темою і метою уроку, а потім залучає дітей до взаємного навчання. Спочатку учні самостійно ознайомлюються з правилом, а потім, працюючи в парах, пояснюють одне одному зміст опрацьованого правила. Педагог спрямовує дітей на те, щоб вони не читали правило, а пояснювали його

На завершальному етапі роботи вчитель робить висновок про те, що текст-опис — текст, у якому хтось або щось описується.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 130).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 5, молодші школярі читають текст і доводять, що це текст-опис. Потім вони перевіряють свої міркування з поданим висновком: *«У тексті описано зовнішній вигляд та особливості поведінки звірка, тому це — текст-опис»*. На наступному етапі роботи учні складають і записують два розповідні речення, які містили б опис зайця.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 6, другокласники читають текст, пояснюють, чому цей текст є описом, добирають до нього заголовок. Далі учні складають і записують питальні речення до тексту, починаючи поданими словами: *яка? якого? які? який?* й усно дають на них відповіді.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 131).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 7 молодші школярі читають поданий текст і добирають до нього заголовок. Далі вчитель пропонує учням завдання розказати, що вони знають про хижих птахів. Діти готують усний опис орла беркута, записують зачин тексту-опису, усно переказують текст.

2. Виконання вправи 8. Виконуючи завдання вправи, учні читають текст, доводять, що це текст-опис. Потім вони дають письмові відповіді на запитання, користуючись текстом:

- На що схожий джмелик?
- Якого він кольору?
- Що у нього на голівці і на спинці?
- На що схожі крильця джмелика?
- Як джмелик гуде?

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 41–42, впр. 87–89).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями розрізняти текст-опис та пояснювати його призначення.

Дата _____

Урок розвитку мовлення 14

Тема: Навчаюся складати розповідь на основі власного досвіду.

Мета: Розвивати вміння складати розповідь на основі власного досвіду.

Обладнання: Робочий зошит (с. 43–44).

105

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати розповідь на основі власного досвіду.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 43 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Учні спочатку читають і відгадують загадку, а потім записують слово-відгадку (учитель/учителька).

2. Виконання вправи 2. Другокласники спочатку уявляють себе учителем (учителькою). Потім учні розповідають, яким учителем (учителькою) вони себе уявляють, використовуючи поданий початок розповіді: «*Якби я був (була) учителем (учителькою), то...*». На завершальному етапі роботи діти складають і записують два речення з іменником *учитель*.

3. Виконання вправи 3. Молодші школярі читають загадку, добираючи потрібні слова з довідки, відгадують її і записують слово-відгадку. Потім діти розповідають своєму товаришеві, яких музикантів вони знають. Завершується робота над завданням складанням і записом речення з іменниками *музика* і *музикант*.

4. Виконання вправи 4. Учні уявляють себе музикантами й розповідають, на якому уявному інструменті вони грають, починаючи свою розповідь словами: «*Якби я був (була) музикантом...*». Потім молодші школярі записують, як називають музикантів, які грають на різних музичних інструментах, користуючись поданим словником.

III. Виконання завдань у робочому зошиті на сторінці 44.

1. Виконання вправи 5. Учні переставляють рядки так, щоб прочитати вірш про художника. Потім вони розповідають, яких художників вони знають, складають і записують два речення зі словами *малюнок*, *малювати*.

2. Виконання вправи 6. Молодші школярі уявляють себе художником, розповідають, яку вони намалюють уявну картину, розпочинаючи свою розповідь словами: «*Якби я був (була) художником...*». Потім діти складають і записують речення зі словами *картина* та *художник*.

3. Виконання завдання 7. Другокласники малюють картину, готують за нею розповідь і розповідають однокласникам про свою картину.

IV. Словникова робота.

Учитель ознайомлює учнів зі значенням слів.

Картина — твір, намальований переважно фарбами на папері, полотні, дошці.

Композитор — автор музичних творів.

Музикант (музика) — виконавець музичних творів.

Художник — автор картин.

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати розповідь на основі власного досвіду.

Тема: Навчаюся складати текст за ілюстрацією.

Мета: Розвивати вміння складати і записувати невеликий текст (три — чотири речення) за ілюстрацією.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати і записувати невеликий текст за ілюстрацією.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 132).

Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 9, молодші школярі спочатку переставляють речення так, щоб прочитати текст про соняшник, а потім добирають до нього заголовок. На наступному етапі роботи діти розглядають фотоілюстрацію, розповідають про красу соняшникового поля за нею, складають і записують чотири речення.

III. Організація дослідницької діяльності учнів.

Учитель пропонує дітям поміркувати, від якого слова походить слово *соняшник*. Другокласники висловлюють свої думки. Педагог спрямовує учнів на пошукову діяльність і просить дібрати слова, які допоможуть пояснити значення цього іменника.

IV. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 132).

Робота в парах. Виконання завдань вправи 10 передбачає розгляд ілюстрації, прочитання тексту про соняшник, складання і запис чотирьох речень за ілюстраціями, які доповнять поданий текст.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 45–46, впр. 90–92).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати й записувати невеликий текст за ілюстрацією.

Дата _____

Тема: Навчаюся складати текст за серією малюнків.

Мета: Розвивати вміння складати і записувати невеликий текст (три — чотири речення) за серією малюнків.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати і записувати невеликий текст за серією малюнків.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 133).

1. Робота в парах. Молодші школярі уважно розглядають малюнки і дізнаються, у яких класах зараз навчаються діти, називають імена дітей. Потім другокласники самостійно складають і записують подібну задачу, пропонують її розв'язати своїм однокласникам з інших груп.

2. Виконання вправи 12. Діти розглядають малюнки та розповідають про те, які навчальні предмети подобаються дітям: Іванку, Златі, Матвійкові і Валерії, потім складають і записують чотири речення за малюнками.

3. Робота в парах. Другокласники розглядають малюнки, називають види спорту, які вибрали діти. Потім учні читають подані запитання, дають на них відповіді і записують відповіді на поставлені запитання.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 134).

1. Робота в парах. Під час виконання завдань вправи 14 учні спочатку розповідають за малюнками, що подобається робити у вільний час дітям Іванкові, Златі, Матвійку і Валерії, а потім складають і записують чотири речення за малюнками.

2. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 16, молодші школярі розглядають малюнок, читають запитання і дають на них відповіді. На наступному етапі роботи вони розповідають про святкування дня народження, а потім складають і записують розповідь за малюнком і запитаннями, читають свій текст для всього класу.

IV. Робота у групах.

Учитель пропонує учням викнати у підручнику вправу 17 (с. 135). Другокласники розподіляють завдання, складають і записують чотири окремі розповіді про Іванка, Злату, Матвійка і Валерію, використовуючи подані запитання, читають свій текст для всього класу.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 47–48, впр. 93–95).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати й записувати невеликий текст за серією малюнків.

Дата _____

Lined writing area consisting of approximately 30 horizontal lines.

Тема: Навчаюся складати текст про події із власного життя.

Мета: Розвивати вміння складати і записувати невеликий текст (три — чотири речення) про події із власного життя.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати і записувати текст про події із власного життя.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 136).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 17, молодші школярі читають текст, добирають до нього заголовки. Потім діти розповідають, чи відвідували вони планетарій, що їх найбільше вразило під час цієї екскурсії. На наступному етапі роботи учні складають і записують чотири речення про те, що можна побачити у планетарії.

2. Робота в парах. Виконання завдань вправи 18 передбачає читання тексту, відповіді на поставлені у тексті запитання, розповідь про похід у кінотеатр і перегляд фільму або мультфільму, який їх найбільше вразив, складання і запис короткої розповіді із чотирьох речень.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 137).

1. Виконання вправи 19. Другокласники читають розповідь дівчинки про рибальство, розповідають, чи доводилося їм ловити рибу, чим запам'яталася риболовля. Далі діти складають і записують цікаву розповідь (чотири речення) про подію із власного життя під час відпочинку на озері, річці, морі.

2. Виконання вправи 20. Учні читають розповідь хлопчика, розповідають, чи траплялися з ними такі пригоди, як поводитися у різних ситуаціях. Потім молодші школярі складають і записують чотири речення, у яких розповідають про власні пригоди, які повчальні висновки зробили?

IV. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай текст. Пригадай, у якому театрі ти був.

Кожний із нас був у театрі: ляльковому, драматичному або оперному. Спочатку — у ляльковому, тому що в дитинстві всі ляльки — твої друзі. У казці звірі вміли розмовляти, а чарівні предмети існували насправді. Потім — у драматичному, де в дитячих виставах грали вже люди, а не ляльки. А в оперному театрі головне — музика. Герої виражали свої почуття й думки співом, їхнє життя неможливо було уявити без музики, її чарівних звуків.

Розкажи, що тобі найбільше сподобалося у театрі.

Яку виставу ти дивився?

Склади й запиши коротку розповідь (чотири речення) про відвідування театру і свої враження від переглянутої вистави.

Дата _____

2. Прочитай розповідь другокласника про випадок у житті, який його найбільше вразив.

Одного разу ми з хлопцями пішли купатися на річку. Раптом побачили на небі зірку, яка швидко падала. Аж ось зірка зникла, і ми почули вибух страшної сили. Подивившись туди, де вибухнуло, побачили дим і вогонь. Це горів ліс. Раптом почався дощ. Пожежа припинилась. Згодом дощ також припинився, і ми пішли подивитися, що ж там у лісі трапилось. Ми побачили камінь дивної форми: він був, як величезне яйце якогось дивовижного птаха. За кольором він нагадував морський камінь — світло-сірий із рожевими прожилками. Камінь був ще гарячий. Потім з'ясувалося, що цей камінь виявився метеоритом, який є цінним матеріалом для сучасної науки.

Розкажи, який випадок у житті тобі найбільше запам'ятався. Чим саме? Склади й запиши чотири речення — спогади про цю подію.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 49, впр. 96–98).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати й записувати текст про події із власного життя.

Тема: Навчаюся створювати висловлювання на відому тему.

Мета: розвивати вміння створювати та записувати коротке зв'язне висловлювання на добре відому та цікаву тему.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями створювати і записувати коротке зв'язне висловлювання на добре відому та цікаву тему.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 138).

1. Робота в парах. Працюючи над виконанням завдань вправи 21, молодші школярі читають текст про чемність у спілкуванні між людьми, доводять, що ви — чемні діти, називаючи чемні слова, які вони вживають у спілкуванні з іншими. Учитель рекомендує учням починати власні висловлювання за поданим зразком: *«Я — чемна людина, тому що...»*.

2. Робота над змістом поради. Учитель пропонує другокласникам пояснити зміст поради *«Усміхнися світу, і світ усміхнеться тобі»*. Учні висловлюють свої міркування.

3. Робота у групах. Виконуючи завдання вправи 22, діти читають текст і пояснюють, чому в описаній суперечці перемогло сонце. Потім учні розповідають, коли вони усміхаються, що вона виражає. На наступному етапі роботи школярі складають і записують коротку розповідь про свою щирі усмішку, яку вони дарують людям.

4. Словникова робота. Учитель пояснює та порівнює значення слів *усмішка* та *посмішка*.

Усмішка — виражає радість, задоволення, прихильність до співрозмовника — приємна, радісна, весела, щаслива.

Посмішка — виражає зневажливе ставлення до людини, коли насміхаються над нею. Вона завжди нещира, улєслива, або глузлива, іронічна.

III. Виконання вправ у підручнику (с. 139).

1. Виконання вправи 23. Під час виконання завдань учні читають текст і пояснюють, яким має бути справжній друг. Потім вони розповідають, чи є у них друг, із яким їм завжди добре, розповідають про нього. Далі другокласники складають і записують стисле висловлювання про свою дружбу.

2. Робота над змістом приказки. Учитель пропонує учні пояснити зміст приказки *«Хочеш мати друга — будь ним сам»*. Учні висловлюють свої міркування.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 24, молодші школярі читають текст, добирають до нього заголовок. На наступному етапі роботи діти розповідають, що вони роблять для того, щоб зберегти природу рідного краю, і складають коротке висловлювання про дбайливе ставлення до природи.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркуйте, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

Дата _____

У результаті учні мають дійти згоди про те, що потрібно дбайливо ставитися до природи, необхідно берегти її.

V. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай вірш Любові Забашти. Поясни, як ти розумієш зміст вислову у першому рядку вірша.

Людина починається з добра,
зі світла, що серця переповняє.
Ця істина — як світ, така стара,
а й досі на добро нас надихає.

Пригадай і розкажи, які добрі вчинки ти зробив для людей.

Склади і запиши коротку розповідь.

Так говорять! Роби добро і не дивись для кого. Щоб тобі робили добро, роби добро іншим. Хочеш собі добра, не роби нікому зла.

2. Робота в парах. Прочитайте текст. Поставте до тексту кілька запитань. Дайте на них відповіді словами з тексту.

Земля — одна із планет Сонячної системи. Як і всі планети, вона обертається навколо сонця. Земля являє собою величезну кулю, сплюснуту біля полюсів. Її поверхня на дві третини вкрита водою, а на одну третину — сушею. Повітря, яке оточує Землю, становить її атмосфэру. Атмосфера містить кисень, необхідний для живих істот. Тому на Землі є життя — люди, тварини і рослини. Земля — наш спільний дім!

Розкажіть, чому наш спільний дім — планету Земля треба берегти.

Складіть і запишіть коротку розповідь про те, як зберегти нашу планету.

Планета — небесне тіло кулястої форми, яке обертається навколо сонця.

VI. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 50, впр. 99–101).

VII. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями створювати і записувати коротке зв'язне висловлювання на добре відому та цікаву тему.

Урок розвитку мовлення 15

Тема: Навчаюся складати розповідь за поданим початком.

Мета: Розвивати вміння складати розповідь за поданим початком.

Обладнання: Робочий зошит (с. 51–52).

110

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему й мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати розповідь за поданим початком.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 51 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Молодші школярі читають і відгадують загадку, записують слово-відгадку.

2. Виконання вправи 2. Діти читають і відгадують загадки, а потім складають речення з різними значеннями слова-відгадки (рослина, тварина) та записують їх у зошит.

3. Виконання вправи 3. Другокласники складають і записують речення з іменниками *сонечко*, *ліпонька*, *бджілка*, *мед*. Потім усно добирають до іменника *мед* різні прикметники, які характеризують його за кольором, смаком, запахом.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 52 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 4. Другокласники читають початок розповіді, добирають до неї заголовки, складають і записують продовження розповіді.

2. Виконання вправи 5. Молодші школярі читають і відгадують загадку, записують слово-відгадку, усно складають розповідь про дубок.

IV. Виконання додаткових вправ і завдань.

Прочитай віршовані рядки Ганни Чубач. Доповни їх, дібравши слова з дужок. Підготуйся до виразного читання вірша вголос.

- Липонько, липко _____ .
 Чом зупинилась на _____ ?
 Чом так далеко _____ ?
 Чом ти для нас не _____ ?
 Липа шумить, мов _____ :
 — Тут мені сонечко _____ .
 Звідси вас бачу. І _____
 бджілкою мед _____ .

Слова для довідки: кручі, передам, жаліє, вам, цвітеш, ростеш, пахуча, гріє.

V. Словникова робота.

Учитель пояснює значення слово *жаліє* і словосполучення *рясне листя*.

Жаліти — відчувати жалість до когось, співчуття; шкодувати, жалкувати.

Рясне листя — якого багато на гілках.

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати розповідь за поданим початком.

Тема: Навчаюся перевіряти і вдосконалювати тексти.

Мета: Розвивати вміння використовувати займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями перевіряти і вдосконалювати тексти, використовувати займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті.

II. Засвоєння нових знань.

Педагог пояснює, що слова у тексті замінюють для того, аби не повторювати те саме слово в реченнях.

III. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 140).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 25, молодші школярі читають текст, називають слово, яке повторюється в реченнях. Далі вчитель запитує в учнів: «Що заважає сприймати зміст тексту?». Продовжуючи роботу над вправою, учні замінюють повторювальний іменник іншими словами, використовуючи слова з довідки; записують удосконалений текст; визначають, який це текст — розповідь чи опис.

Довідка: вона, тваринка, білочка, звірятко, мала пустунка.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 26, другокласники читають текст про косулю, розповідають, де вони бачили цю тварину, що знають про неї, як по-іншому можна назвати косулю. Потім учні зазначають, який недолік є в тексті, виправляють його, записують відредагований текст.

3. Робота над правилом. Учитель коментує зміст правила і пояснює, що редагувати текст — удосконалювати його із метою уникати повторюваних слів.

IV. Виконання додаткового завдання.

Прочитай текст. Пригадай, що ти знаєш про журавля.

Журавель — великий сірий птах із довгими стрункими ногами. Журавлі люблять селитися на порослих очеретом лугах і болотах. Гніздо журавлі будують над водою в чагарниках очерету або осоки. Під час висиджування пташенят журавлі покривають своє пір'я мулом і брудом. Так журавлі стають непомітними для хижаків.

Виправ недолік, який є у тексті.

Спиши текст, замінюючи, де потрібно, повторюваний іменник іншими словами.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 53, впр. 102–104).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями перевіряти і вдосконалювати тексти, використовувати займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті.

Дата _____

Тема: Навчаюся перевіряти і вдосконалювати тексти.

Мета: Розвивати вміння перевіряти і вдосконалювати власні тексти, усуваючи лексичні повтори.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями перевіряти і вдосконалювати власні тексти, усуваючи лексичні повтори.

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 141).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 27, молодші школярі читають текст про ведмедя, розповідають, яких ведмедів вони бачили у зоопарку, що цікавого можуть розказати про цю тварину. Потім молодші школярі вдосконалюють текст, уникаючи повтору іменника *ведмідь*; складають і записують два речення, які будуть продовженням розповіді про ведмедів. Учитель дає пораду другокласникам уникати повтору іменника *ведмідь*.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 28, учні читають текст, добирають до нього заголовки. На наступному етапі роботи діти редагують його, списують, уникаючи повторів слова *дрохва*.

3. Словникова робота. Учитель пояснює значення сполучення слів.

Червона книга — книга, у яку люди записують назви тварин і рослин, які зникають, тому потребують охорони.

III. Виконання додаткової вправи.

Робота у групах. Прочитай текст про грифів. Розкажи, чи доводилося тобі бачити цього великого птаха.

Найбільший птах в Україні — чорний гриф. Величезні грифи годинами літають у небі, широко розкривши сильні крила. Грифи схожі на справжні літаки.

Грифи живуть парами, які утворюють один раз на все життя. Свої гнізда грифи будують із гілок на верхівках старих міцних дерев. Коли у гнізді з'являється яйце, батьки грифів висиджують пташеня по черзі. Грифи — дуже турботливі батьки.

Удоскональ текст, відредагувавши його.

Запиши виправлений текст.

IV. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 54, впр. 105–107).

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями перевіряти і вдосконалювати власні тексти, усуваючи лексичні повтори.

Дата _____

Урок розвитку мовлення 16

Тема: Навчаюся складати загадки.

Мета: Розвивати вміння складати загадки.

Обладнання: Робочий зошит (с. 55–56).

113

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями складати загадки.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 55 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Молодші школярі переставляють рядки так, щоб прочитати загадку про звірка (білку), позначають цифрами порядок розташування рядків у загадці, обводять у коло службові слова в тексті загадки.

2. Виконання вправи 2. Учні доповнюють віршовані рядки загадки про кішку словами з довідки; виписування з тексту всіх іменників та ставлять до них питань *хто? що?*

3. Виконання вправи 3. Другокласники читають у рубриці «Слово про слово» інформацію про крота, доповнюють загадку про цю тваринку, добираючи відповідні прикметники з довідки. Потім молодші школярі добирають і записують прикметники до іменника *кріт*.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 56 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 4. Учні доповнюють віршовані рядки загадки про ведмедя, дібравши слова з дужок і користуючись словничком «Слово про слово», а потім підкреслюють у тексті всі дієслова.

2. Виконання вправи 5. Другокласники читають і відгадують загадку, дописують слово-відгадку. Далі діти пояснюють, що може означати це слово, усно складають речення з різними значеннями цього слова.

3. Виконання вправи 6. Молодші школярі складають і записують загадку про їжака; знаходять інші загадки про цю тваринку і порівнюють тексти.

IV. Словникова робота.

Учитель пояснює й уточнює значення слів.

Кріт — невелика за розміром тварина, яка живе під землею; цінна своїм хутром.

Лисичка — ласкава назва тварини; назва їстівного гриба.

Лігво — барліг, у якому зимує ведмідь.

Хутро — покрив на тілі тварини, шерсть.

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями складати загадки.

Тема: Урок контролю навчальних досягнень.

Мета: Контроль й оцінювання навчальних досягнень учнів із розділу «Текст».

114

ХІД УРОКУ
Контрольна робота

Диктант

У ліс прийшла весна. У зелене вбрання одягнулися дерева і кущі. Пахнуть лісові квітки і трави. Гудуть джмелі, бджоли та інші комахи. У густому гіллі тьохкають солов'ї. Далеко чути кування зозулі. Б'є своїм міцним дзьобом у суху гілку дятел.

39 слів

Дата _____

Завдання

1. Добери до тексту заголовки і запиши його.
2. Склади і запиши одне речення — кінцівку тексту.
3. Постав два питальних речення за змістом тексту. Дай на них письмові відповіді.

§ 22. Повторення вивченого за рік

Тема: Повторення вивченого матеріалу («Звуки і букви»).

Мета: Повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Звуки і букви».

115

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Звуки і букви».

II. Опрацювання матеріалу у підручнику (с. 142).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 1, молодші школярі читають, позначаючи кінець кожного речення зниженням голосу і паузою, добирають до тексту заголовки. Потім вони списують текст, позначаючи на письмі початок і кінець кожного речення, підкреслюють слова — назви птахів; розповідають, що вони знають про цих птахів. Учитель пропонує учням виконати звуковий розбір слова *місяць*.

2. Робота в парах. Виконання завдань вправи 2 передбачає читання тексту, добір до нього заголовка. Потім учитель запитує в учнів, а що вони бачили, коли спостерігали за хмарами. Далі педагог пояснює значення слова *вітрило* (прикріплений на щоглі великий шматок полотна за допомогою якого вітер рухає судно) і пропонує учням скласти речення з цим словом. На завершальному етапі роботи молодші школярі називають дієслова, використані в тексті, записують їх в абетковій послідовності, ставлять наголос у записаних словах. Учитель пропонує учням виконати звуко-буквений розбір слова *троїнда*.

III. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай речення. Склади з них текст і запиши його. Добери заголовки.

А за ними лину́в рясний дощ. Прокотився перший весняний грім. Спалахнула блискавка. На небі з'явилася велика темна хмара. **Важкі краплини залопотіли по дахах.**

Прочитай записаний текст.

Усно встанови зв'язок між словами за допомогою питань у виділеному реченні.

Виконай звуковий розбір слів *рясний дощ*.

2. Прочитай опис весняного поля. Поміркуй і скажи, у якому місяці це може бути.

Іду полем, а квітів безліч! Квіти яскраві, радісні, буйні. Зелень свіжа й чиста. Ярі хліба́, мов зелений шовк, послалися перед очима. А трави, густі, пахучі, шелестять під ногами.

За Олександром Копиленком

Ярі хліба́ — зернові рослини, висіяні навесні (овес, ячмінь, пшениця). Розкажи, які слова вжив автор, щоб описати квіти, трави. Запиши їх разом зі словами, з якими вони зв'язані, за зразком: *яскраві квіти*.

На які питання вони відповідають?

Добери близькі за значенням слова до слова *безліч*.

Виконай звуко-буквений розбір слів *свіжа зелень*.

3. Запишіть, хто як голос подає.

Півень, зозуля, курка, соловей, гуска, горобець.

Слова для довідки: кує, кудкудаче, кукурікає, гелґоче, тьохкає.

Поясніть, як утворилися записані вами дієслова.

Поділіть на склади всі дієслова.

4. Прочитай вірш Леоніда Глібова. Поясни, як ти розумієш зміст виділеного сполучення слів.

Жила в мене пташка в цяцькованій клітці.

Було їй доволі зерна і водиці.

Раз якось весною, у ясну годину,
я виніс в садочок веселу пташину.

Веселая воля на неї дихнула —
і пташка у поле **стрілою майнула**.

5. Випиши з вірша службові слова разом зі словами, з якими вони зв'язані. Полічи кількість звуків і букв у виділених словах.

Так говорять!

Золота клітка солов'я не тішить.

Немає гіршої долі, як жити в неволі.

6. Прочитай вірш Павла Тичини.

Гаї шумлять —

я слухаю.

Хмарки біжать —

милуюся.

Милуюся-дивуюся,

чого душі моїй

так весело.

7. Назви дієслова, використані в тексті. Запиши їх в алфавітній послідовності. Постав наголос у словах.

8. Прочитай вірш Павла Тичини.

Струмок серед гаю, як стрічечка.

На квітці метелик, мов свічечка.

Хвилюють, маюють, квітують поля.

Добрідень тобі, **Україно моя!**

Вимов звуки у виділених словах. Назви букви, які в цих словах позначають по два звуки.

Спиши останнє речення. Зверни увагу на написання слова ввічливості, привітання. Підкресли звертання.

IV. «Хвилинка спілкування».

— Попрацюйте в парах. Прочитайте початок розмови двох учнів і поміркують, як можна продовжити їхню розмову. Підготуйтеся і продовжте це спілкування для всього класу.

У результаті учні мають спробувати переробити текст так, щоб у ньому йшлося не про ранок, а про вечір.

V. Виконання вправ і завдань.

Робочий зошит 2 (с. 57, впр. 108–110).

VI. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Звуки і букви».

Тема: Повторюю вивчений матеріал («Звуки і букви»).

Мета: Повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Слово».

Обладнання: Робочий зошит (с. 58).

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Слово».

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 58 (Ч. 2).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 111, молодші школярі переставляють слова в реченнях так, щоб прочитати прислів'я. Потім вони записують складені прислів'я, пояснюють їхній зміст, підкреслюють дієслова в останньому реченні.

2. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 112, другокласники читають вірш Володимира Плахотникова і пояснюють значення виділених слів. На наступному етапі роботи учні заповнюють подану таблицю і записують у неї іменники, прикметники, дієслова і службові слова.

III. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай скоромовку і вивчи її напам'ять.

На покоси впали роси.

Не бряжчать об жито коси (*Яків Щоголів*).

Запиши скоромовку з пам'яті. Зверни увагу на написання виділеного слова. Назви іменники, використані у скоромовці.

2. Прочитай і спиши речення. Поясни, як ти розумієш його зміст. Підкресли іменники.

Спілкування з природою, оберігання її, примноження природних багатств роблять людей добрими, милосерднішими.

Милосердя — добре, співчутливе ставлення до кого-небудь.

Милосердний — який виявляє милосердя; схильний, готовий до добрих учинків.

3. Заміни кожен із виразів одним словом, яке відповідає на питання *що?* Запиши за зразком: *буря на морі* — *шторм*. За потреби скористайся довідкою. Доведи, що слова *сильний* і *дрібний* є прикметниками.

Сильний дощ, сильна метелиця, грім і блискавка, дрібний сніг.

Слова для довідки: хуртовина, пороша, злива, гроза.

4. Добери до поданих прикметників дієслова за зразком: *Тіхий* — *стихає*. Запиши їх. Постав наголос у записаних словах.

Синій, темний, радісний, хитрий, теплий.

Склади і запиши речення з однією парою слів (за вибором).

5. Прочитай вірш Петра Осадчука. Виділяй голосом важливі для вираження думки слова. Назви іменники і прикметники.

Послухай, як трава росте,
напоена дощами,
і як до тебе рідний степ
шепоче колосками.
Послухай, як струмок дзвенить,
як гомонить ліщина, —
з тобою всюди кожна мить
говорить Батьківщина.

6. Добери до слова *Батьківщина* близькі за значенням слова. Запиши їх.

IV. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Слово».

Урок розвитку мовлення 17

Тема: Що я знаю про комп'ютер?

Мета: Розвивати вміння писати і надсилати електронні повідомлення.

Обладнання: Робочий зошит (с. 59–60).

117

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості оволодіння вміннями писати і надсилати електронні повідомлення.

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 59 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 1. Молодші школярі складають загадку про комп'ютер, використовуючи подані рядки; позначають цифрами порядок розташування рядків у загадці; запам'ятовують загадку і загадують своїм друзям.

2. Виконання вправи 2. Діти ознайомлюються з інформацією про можливості комп'ютера; розповідь про те, які дії можна виконувати на комп'ютері.

3. Виконання вправи 3. Другокласники читають і відгадують загадку, скориставшись підказкою (читають слово за допомогою дзеркала), і записують слово-відгадку. Потім розповідають, чи вміють вони користуватися мережею Інтернет.

4. Виконання вправи 4. Учні уявляють ситуацію, коли вони сидять за комп'ютером і через мережу Інтернет надсилають своїм однокласникам повідомлення про розклад уроків на понеділок. Потім діти складають і записують таке повідомлення.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 60 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 5. Молодші школярі уявляють ситуацію, що в них незабаром день народження, і їм необхідно запросити друзів у гості. Діти спочатку розмірковують, як це можна зробити, а потім складають і записують запрошення на свій день народження, яке можна надіслати друзям через мережу Інтернет.

2. Виконання вправи 6. Другокласники уявляють ситуацію, коли вони хочуть привітати свого друга (підругу) із закінченням навчального року. Учні спочатку міркують, як це можна зробити, а потім складають і записують привітання, яке можна надіслати через мережу Інтернет. Учитель рекомендує дітям обов'язково надіслати створене привітання, якщо вони вміють користуватися комп'ютером.

IV. Словникова робота.

Учитель пояснює й уточнює значення слів.

Комп'ютер — прилад, який допомагає людям дізнаватися про щось нове, спілкуватися.

Мережа Інтернет — засіб зв'язку, що дає змогу спілкуватися на відстані, обмінюватися інформацією.

Монітор — екран комп'ютера.

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість оволодіння вміннями писати і надсилати електронні повідомлення.

Тема: Повторюю вивчений матеріал про речення.

Мета: Повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Речення».

Обладнання: Робочий зошит (с. 61).

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Речення».

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 61 (Ч. 2).

1. Робота у групах. Працюючи над виконанням завдань вправи 113, молодші школярі читають вірш, доповнюючи його словами з довідки.

2. Робота в парах. Виконання завдань вправи 114 передбачає читання побажань Петра Дарієнка, підкреслення першого спонукального речення, пояснення, чому це речення є спонукальним.

3. Робота в парах. Виконуючи завдання вправи 115, другокласники спочатку читають вірш Павла Тичини, виписують два питальних речення, усно дають на них відповіді, а потім підкреслюють іменники у виписаних реченнях.

III. Виконання додаткових вправ і завдань.

1. Прочитай вірші мовчки. Підготуйся до виразного читання вголос. Зверни увагу на речення, у кінці яких стоять знак питання та знак оклику. Виділяй голосом звертання.

- Суничко-сестричко,
а ким ти умита?
- Веселим потоком.
- Суничко-сестричко,
а чим ти налита?
- Налита я соком.

Платон Воронько

Не стріляй горобчиків, сину, не стріляй!
Цвірінчать їм хочеться в цей зелений май!
Не стріляй горобчиків та усіх пташок!
Їм радіти хочеться, як тобі, синок!

Володимир Сосюра

Знайди у віршах розповідні, питальні та спонукальні речення.

Спиши три речення, у яких є звертання.

2. Підготуйся до виразного читання вірша Павла Тичини. Подумай, яким тоном і як голосно треба його читати. Як передати любов поета до рідної природи, бажання пізнати її?

Що місяцю зіроньки кажуть ясенькі?
Що шепчуть квіткі уночі над рікою?
Про що зітха вітер?
Хотів би я знати, про що той струмочок
У мріях своїх гомонить між травною.
Що листячко шепче, мов дише, в садочку?
Хотів би я знати. Та хто тее скаже?

Прочитай текст уголос.

Підвищуй голос, читаючи виділені слова. Визнач, які речення переважають у тексті. Спиши розповідні речення.

3. Робота у групах. Допишіть слова, якими поет передає «мову» природи у попередньому завданні. Усно поставте питання до цих слів.

Зіроньки (*що роблять?*) кажуть, квітки ..., вітер ..., струмочок ..., листячко

4. Прочитай. Пошир речення за питаннями.

У (*якому?*) ... цвіті потонули (*які?*) ... сади. Ліси одягнулися у (*що?*) Потеплішала вода (*де?*) ... (*Як?*) ... заспівав соловейко. (*Де?*) ... працюють трактори.

Спиши поширені речення.

IV. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Речення».

Тема: Повторюю вивчений матеріал про текст.

Мета: Повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Текст».

Обладнання: Робочий зошит (с. 62–63).

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Текст».

II. Опрацювання матеріалу на сторінці 62 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 116. Молодші школярі читають речення, розташовують їх так, щоб утворився текст, звертають увагу на виділені слова. Потім вони записують два речення про берізку, розташували їх у необхідній послідовності.

2. Виконання вправи 117. Другокласники читають текст і добирають до нього заголовок. Потім молодші школярі придумують кінцівку до цього тексту і записують її.

III. Виконання вправ і завдань на сторінці 63 (Ч. 2).

1. Виконання вправи 118. Учні читають текст, добирають до нього заголовок і записують його. На наступному етапі роботи вони описують горобину в інші пори року і дописують поданий текст.

2. Виконання вправи 119. Діти продовжують роботу над текстом, тренуються у доборі заголовка до тексту, навчаються визначати основні частини тексту, оволодівають умінням самостійно створювати тексти.

IV. Виконання додаткової вправи.

Поєднай слова правого стовпчика зі словами лівого. Запиши їх.

вітер	ударив
хмара	спалахнула
блискавка	насунула
грім	полив
дощ	зірвався

Усно склади розповідь із поданими словами. Добери до неї заголовок.

V. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість повторити, узагальнити і систематизувати вивчений матеріал із розділу «Речення».

Тема: Підсумковий урок за рік.

Мета: Узагальнити й систематизувати знання учнів із вивчених розділів української мови.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

На початку уроку вчитель повідомляє учням тему і мету уроку, акцентуючи увагу на важливості узагальнити й систематизувати знання із вивчених розділів української мови.

II. Виконання вправ і завдань.

1. Спиши речення, вписуючи замість крапок назви машин.

1) ... з гуркотом висипав привезене каміння.

2) ... ухопив віконні рами і підняв їх на верхній поверх.

Слова для довідки: піднімальний кран, самоскид.

Розкажи, які ще машини допомагають будівельникам. Поміркуй і скажи, від яких двох слів походить слово *самоскид*.

2. Прочитай вірш Василя Губарця.

Там, де гуркіт, дзенькіт, скрип, —
із малих цеглинок
просто неба, наче гриб,
вироста будинок.

Спиши виділені слова. Усно постав до них питання. Добери до них дієслова за зразком: *гуркіт — гуркотіти*.

3. Прочитай вірш Петра Бондарчука.

Що таке Батьківщина?
За віконцем калина,
тиха казка бабусі,
ніжна пісня матері,
дужі руки у тата,
над тополями хата,
під вербою криниця,
в чистім полі пшениця.

Випиши з вірша назви рослин і запам'ятай їх. Це символи України. Розкажи, що ти знаєш про рослини-символи.

Склади і запиши про них розповідне речення.

4. Робота в парах. Прочитай початок тексту. Розкажи, чи є у вас дома комп'ютер. Які дії (операції) ти можеш виконувати на своєму комп'ютері.

Комп'ютер — корисний винахід, яким сучасна людина користується щодня. Деякі люди вважають, що комп'ютер — лише розвага та цікава іграшка. Проте це не так.

Доповни текст своїми міркуваннями про роль комп'ютера у житті сучасної людини. Склади і запиши три речення.

5. Склади побажання однокласникам на канікули. Уживай звертання. Виразно прочитай своє побажання вголос перед класом.

Дата _____

III. Підсумок уроку.

Учитель формулює висновок про важливість знань із вивчених розділів української мови.

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

З М І С Т

Методичні рекомендації до роботи за новим підручником «Українська мова. 2 клас»	
Тематично-календарне планування	

ОРІЄНТОВНІ РОЗРОБКИ УРОКІВ

I семестр

Звуки і букви. Склад. Наголос	15
Слово. Значення слова.	51
Слова — назви (предметів, ознак, дій, чисел).	69

II семестр

Речення	167
Текст	207
Повторення вивченого за рік.	243

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Серія «Учителю початкових класів»

ВАСУЛЕНКО Микола Самійлович

ДУБОВИК Світлана Григоріївна

**НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
в 2 класі**

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ**

Редактор *М. М. Косар*

Технічний редактор *Л. І. Аленіна*

Коректор *Н. А. Нечитайло*

Комп'ютерна верстка *О. І. Мостяєв*

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»

Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25

www.osvita-dim.com.ua